İLAHİYAT BİLİMLERİ LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU

Bildiri Özetleri ve Metinleri Kitabı

HİTİT ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

HİTİT ÜNİVERSİTESİ | İLAHİYAT FAKÜLTESİ HİSAM

İLAHİYAT BİLİMLERİ LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU

20 ARALIK 2024 | ÇORUM

TAM METİN VE BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

HİTİT ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
Hitit Üniversitesi Kuzey Kampüsü Üçtutlar Mah. Çevre Yolu Bulvarı 19030 Çorum | TÜRKİYE

https://yayin.hitit.edu.tr | publisher@hitit.edu.tr
Yayınevi Sertifika No: 49188
ROR ID: https://ror.org/01x8m3269
ISNI: https://isni.org/isni/000000040369655X

Kitap Adı
İlahiyat Bilimleri Lisansüstü Öğrenci Sempozyumu Tam Metin ve Bildiri Özetleri

Yayın Editörü
Dr. Hüseyin Taha TOPALOĞLU

Editör
Arş. Gör. Mete AKCAN | Arş. Gör. Muhammed Emre KILIÇ

ISBN
978-605-5244-45-3

Yayın Türü
e-Kitap

Yayın Tarihi | Publication Date
13.01.2024

Yayım Yeri
Çorum | TÜRKİYE

Yayın Dili
Türkçe

Grafik & Tasarım
Hüseyin Taha TOPALOĞLU

Bu bildiri kitabının her hakkı saklıdır. Bu yayının tümü veya hiçbir bölümü önceden izin alınmaksızın çoğaltılamaz, basılıp yayınlanamaz, kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz. Bu yayında yer alan bildirilerde öne sürülen her türlü görüş ve sorumluluk yazarlarına aittir.

© CC BY-NC 4.0

TAKDİM

Akademik eğitimin temel amacı, bilim dallarında yetkinlik kazanmış etkili uzmanlar yetiştirmektir. Akademik yetkinlik ise özgün yayınlar üzerinden görünür hale gelir. Özellikle sosyal bilimlerde yazı ve sözlü sunum, akademik yetkinliğin temel göstergeleri olarak öne çıkmaktadır. Öğrencilerimize sadece teorik bilgileri kazandırmakla onları yetiştirmiş olduğumuzu düşünemeyiz. Ayrıca onların akademik faaliyetlere katılımlarını desteklememiz, kendilerinde cesaret bulmaları konusunda onlara öncülük etmemiz de gerekmektedir. Ülkemizde lisansüstü eğitim veren kurumlar, son dönemde bu doğrultuda yüksek lisans ve doktora öğrencilerinden mezun olmadan önce gerek kendi başlarına gerekse danışmanları eşliğinde akademik yayın yapmalarını beklemektedir. Bunun geç kaldığını düşündüğümüz yerinde bir karar olduğunu belirtmeliyiz. Öte yandan öğrencilerimiz için yayın şartını yerine getirmelerini temin edecek çeşitli imkânların da oluşturulması gerekmektedir. Bu amaçla Hitit İslami İlimler Araştırma Merkezi ile İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölüm Başkanlığı olarak inisiyatif almış ve İlahiyat Bilimleri Öğrenci Sempozyumu adı altında bir organizasyona imza atmış bulunuyoruz. Ülkemizin her tarafından sayıları doksanı aşan lisansüstü öğrencileri faaliyetimize teveccüh göstermiş bulunmaktadır. Öğrencilerin sunumlarının doktora ve yüksek lisans tez konuları, seminerleri, ödevleri vs. çerçevede olduğu dikkate alınırsa ilahiyat alanında yapılan lisansüstü eğitimin takip edilmesi açısından da bu tür sempozyumların ciddi bir veri sunacağını düşünebiliriz. Bu faaliyetler, lisansüstü eğitimin ilgili kurumlarca planlanması ve yönlendirilmesi noktasında belli düzeyde katkı sunabilir. Sempozyuma katılan öğrencilerin sunumları bütün ilahiyat bilimlerine dağılmış vaziyette olup toplamda on yedi oturum şeklinde tasnif edilmiştir. Oturumlar, konuların el verdiği ölçüde uzmanlık alanlarına göre düzenlenmiştir. Sempozyumun ruhuna uygun biçimde tecrübeli akademisyenlerin yanında daha çok genç akademisyenlerin oturum başkanı olarak görevlendirilmesine dikkat ettik. Ayrıca düzenleme kurulunda ve organizasyonda araştırma görevlisi arkadaşlarımız ve öğrencilerimiz yoğunluklu olarak görev almıştır. Bu faaliyetin İlahiyat Fakültemiz bünyesinde gelişerek devam edeceği ümidini de taşımaktayız. Sempozyumun gerçekleşmesine katkı veren akademik kadromuza en içten teşekkürlerimi sunarım.

Prof. Dr. Selim TÜRCAN
Düzenleme Kurulu Başkanı

PRESENTATION

The main purpose of academic education is to train effective specialists who have gained competence in their disciplines. Academic competence becomes visible through original publications. Especially in social sciences, writing and oral presentation stand out as the main indicators of academic competence. We cannot think that we have educated our students only by providing them with theoretical knowledge. We also need to support their participation in academic activities and lead them to find courage in themselves. Institutions providing postgraduate education in our country have recently been expecting their master's and doctoral students to publish academic publications either on their own or with their advisors before graduation. We should state that this is an appropriate decision that we think is long overdue. On the other hand, it is necessary to create various opportunities for our students to fulfil the publication requirement. For this purpose, we have taken the initiative as Hitit Islamic Sciences Research Centre and the Department of Basic Islamic Sciences of the Faculty of Theology, and we have arranged an organisation under the name of Theological Sciences Student Symposium. More than ninety graduate students from all over the country have shown their interest in our activity. Considering that the presentations of the students are within the framework of doctoral and master's thesis topics, seminars, assignments, etc., we can think that such symposiums will provide serious data in terms of following the postgraduate education in the field of theology. These activities may contribute to a certain extent to the planning and guidance of graduate education by the relevant institutions. The presentations of the students participating in the symposium are distributed to all theological sciences and are classified as seventeen sessions in total. The sessions were organised according to their areas of expertise to the extent that the subjects allowed. In accordance with the spirit of the symposium, we paid attention to the assignment of more young academics as session chairs in addition to experienced academics. In addition, our research assistants and students have worked extensively in the organising committee and organisation. We also hope that this activity will continue to develop within the Faculty of Theology. I would like to express my sincere thanks to our academic staff who contributed to the realisation of the symposium.

Prof. Dr. Selim TÜRCAN
Chairman of the Organising Committee

ORGANİZASYON KOMİTESİ

DÜZENLEME KURULU

BAŞKAN

Prof. Dr. Selim TÜRCAN
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Tefsir

Prof. Dr. İsmail BULUT
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı
Kelam

Prof. Dr. Macid YILMAZ
Hitit Üniversitesi HİSAM Müdürü
Din Eğitimi

Prof. Dr. Selim TÜRCAN
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Tefsir

Doç. Dr. Ömer DİNÇ
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Tefsir

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Sıtkı İLHAN
Hitit Üniversitesi HİSAM Müdür Yardımcısı
İslam Hukuku

Arş. Gör. Sümeyye Revşen OKUMUŞ
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Arap Dili ve Belagatı

Arş. Gör. Muhammet Fatih KİRENCİ
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İslam Hukuku

Arş. Gör. Mehmet Zahit ÇELİK
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Tasavvuf

Arş. Gör. Mete AKCAN
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Kelam

Arş. Gör. Muhammed Emre KILIÇ
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Hadis

BİLİM KURULU

Prof. Dr. İsmail BULUT
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Kelam

Prof. Dr. Hikmet AKDEMİR
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İslam Tarihi

Prof. Dr. Cemil HAKYEMEZ
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İslam Mezhepleri Tarihi

Prof. Dr. Kadir GÜRLER
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Hadis

Prof. Dr. Mehmet AZİMLİ
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İslam Tarihi

Prof. Dr. Abdullah ÇOLAK
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İslam Hukuku

Prof. Dr. Kâşif Hamdi OKUR
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İslam Hukuku

Prof. Dr. Şaban HAKLI
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Felsefe Tarihi

Prof. Dr. Muammer CENGİL
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Din Psikolojisi

Prof. Dr. Mustafa BIYIK
Hitit Üniversitesi İlahiyat Üniversitesi Dinler Tarihi

Prof. Dr. Zafer ERGİNLİ
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Tasavvuf

Prof. Dr. Yaşar TÜRKBEN
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Din Felsefesi

Prof. Dr. Macid YILMAZ
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Din Eğitimi

Doç. Dr. Özden KANTER
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Kelam

Doç. Dr. Seydi KİRAZ
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Türk İslam Edebiyatı

Doç. Dr. Şehabettin ERGÜVEN
Hitit Üniversitesi İlahiyat
Arap Dili ve Belagatı

Doç. Dr. Feyza Ceyhan COŞTU
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Felsefe Tarihi

Dr. Oktay GÜNDOĞDU
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İslam Sanat Tarihi

Dr. Öğr. Üyesi Sema DİNÇ
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Türk Din Musikisi

Dr. Öğr. Üyesi Oktay GÜNDOGDU
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Türk İslam Sanatları Tarihi

SEKRETERYA

Arş. Gör. Mehmet Zahit ÇELİK
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Tasavvuf

Arş. Gör. Muhammet Fatih KİRENCİ
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İslam Hukuku

Arş. Gör. Mete AKCAN
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Kelam

Arş. Gör. Muhammed Emre KILIÇ
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Hadis

SEMPOZYUM PROGRAMI

20 Aralık 2024

AÇILIŞ KONUŞMASI | 09:00–09:30

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı **Prof. Dr. Selim TÜRCAN**

Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı **Prof. Dr. İsmail BULUT**

HİSAM Müdürü **Prof. Dr. Macid YILMAZ**

1. OTURUM | 09:30-10:30

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Yunus ÖZTÜRK

Salon Bilgisi: Konferans Salonu

Yasemin Serra ASLAN | İslam Düşüncesiyle İrtibatı Açısından Dinî Çeşitlilik

Muhammed Ahmet TONKUŞ | Nörobilim Bağlamında İnsan Fiillerinin Oluşum Süreci ve Mu'tezile Ekolünün Ef'âlü'l-İbâd Bahsinde Değerlendirilmesi

Muhammed Emin SARIYERLİOĞLU | Bir Mühtedi-Bir Kitap: Fontaine'nin İncil ve Kuran Mukayesesi

Mete AKCAN | el-Muhassal Bağlamında Tasarım Argümanına İlişkin Akli Delillendirmeler ve Modern Natüralist Evrim Teorisi

Kadir SERTÇE| Müslüman Gelenekte Kader Sorunu

2. OTURUM | 9:30-10:30

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Ömer DİNÇ

Salon Bilgisi: A-303

Esra Koca AKCAN | Sühreverdî'nin ʿAvârifu'l-maʿârif Eserinde Sabır: Tasavvufi Bir Erdem Olarak Sabır ve Sabır Çeşitleri

Hayrunnisa Yaman | Modern Dönemde Ali İmran Suresi 104. Ayetinin Tefsirleri Üzerine Bir Değerlendirme

Emre ERGİN | Moriskolar, Aljamiado ve Alfaquies

Asuman GÖKGÖZ | Lisânü'l-Arab Sözlüğü Örnekleminde Arapça Fiil Tasrifinde Şâz Kullanımlar

Merve Zeynep ÇETİNKAYA I Elfâẓ Bahsi Üzerine 2010-2024 Yılları Arasında Türkiye'de Yapılan Çalışmaların İncelenmesi

3. OTURUM | 11:00-12:00

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Macid YILMAZ

Salon Bilgisi: Konferans Salonu

Fatma BAYAR | Ahlak Eğitiminde Duygular ve Duyguların Eğitimi Din Eğitimi

Kübra PÜTÜN | Öğretmenlerin ÇEDES (Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum) Projesi Hakkındaki Görüşleri

Neriman TÜRCAN | Tefhîmu'l-Kur'an Bağlamında Mevdûdî'nin Siyasi ve İdari Meselelere Yaklaşımı ve Etkenleri

4. OTURUM | 11:00-12.00

Oturum Başkanı: Dr. İlhami ÇITIR

Salon Bilgisi : A-303

Şenel ALMALI | Gelişimsel Çağlara Göre İnanç Öğretimi

Meryem Seda ÇİÇEK BAŞ | Heidegger'de Dasein Kavramı Üzerine

Ayşe Nur KARAGÖZ | Dr. Muhammed b. El-Muhtar Eş-Şankıti'de İslam Hukuk Düşüncesi

5. OTURUM | 13:30-14:30

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Sema DİNÇ

Salon Bilgisi: Konferans Salonu

Furkan KÜL | Anadolu Selçuklu Dönemi Konya, Sinop ve Afyon medreselerinin yapı ve işleyişleri

Muhammed Fatih ACER | Çorum Merkez Yapılarında Koruma Onarım

Feyzullah EKER | Türk Din Musikisi Anabilim Dalı'nda Görev Yapan Akademisyenlerin Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme

Hatice BALI- Prof. Dr. Mehmet AZİMLİ| Vahyin İniş Sürecinde Muvafakat-ı Ömer

Fatma GİDER | Hasan Sabbâh ve İsmâilîlikteki Yeri

6. OTURUM | 13:30-14:30

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Muhammed İhsan HACIİSMAİLOĞLU

Salon Bilgisi: A-303

Hüray BOZBIYIK | Cahiliye'den İslamiyet'e Yemek Kültürü

Ekrem YILDIZ | Türk Din Mûsikîsi Bilim Dalı'nda 2020-2024 Yılları Arasında Tamamlanan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme

Sedat KAVAK | Kays b. Sa'd isimli Sahabinin Hz. Peygamber Dönemi Sonrası Siyasi ve Askeri Olaylardaki Rolü

İbrahim GÜLEÇ | Hz. Peygamber Döneminde Tıp

Elif TAŞDEMİR | Hz. Ebû Bekir'in Şâm Cephesine Dört Komutan Tayin Edilmesinin Bizans ve İslam Orduları Açısından Sebepleri

7. OTURUM | 09:30-10:30 (ÇEVİRİMİÇİ)

Oturum Başkanı: Dr. Muharrem Samet BİLGİN

Emin ÖZTÜRK | Millî Gazete'de İran İslam Devrimi Algısı (1978-1988)

Nisanur AZGIN | Mevdûdînin Kâdiyânîlerin Nübüvvet Anlayışına Yönelik Eleştirileri

Süleyman AKCA| Abdulkahir El-Bağdadi'nin El-Fark Beyne'l-Fırak Adlı Eserine Modern Bir Bakış

Osman SEVİM | Hint Alt Kıtası'nda Selefîliğin Doğuşu ve Gelişimi: Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî El-Diyânüvî El-Azîmâbâdî Örneği

Abdulillah Durak | Yemen'de İsmaililiğin Yayılışı

8. OTURUM | 09:30-10:30 (ÇEVİRİMİÇİ)

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Dila BARAN

Zekeriya BAŞIBÜYÜK | Pesimist Felsefe ve Emil Mihai Cioran

Şeyda YILDIZ| Yaşlılık Dönemi Dindarlık ve Ölüm Kaygısı İlişkisi

Mustafa Kemal UÇAR | Nöroteoloji ve Felsefe Kavramları Üzerine: Hallac'ın Vecd Tasavvuru Bağlamında Bir İnceleme

Mücahit Furkan EREL| Deepfake ve Ortaya Çıkardığı Etik Sorunlar: Fârâbî'nin Etik-Politik Sistemi Bağlamında Okumak

Ünal YILDIRIM | Kur'an-ı Kerim'de Dini İnanç Açısından Kişilik Tipleri

9. OTURUM | 09:30-10:30 (ÇEVİRİMİÇİ)

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ÇAKIR

Yakup TOZLU | Belâgî Açıdan Makâmât-ı Hemedânî ile Makâmât-ı Harîrî Arasında Bir Mukayese

Hacer Kardeş YILMAZ | İbn Abdülber en-Nemerî ve Edebî Eseri Behcetü'l-mecâlis ve Ünsü'l-mücâlis

Enes ÇELİK | Hicri Dördüncü ve Beşinci Asırda Klasik Tasavvuf Eserlerinde Geçen İsimlerin Mukayeseli İncelenmesi

Ünal UYGUN | Türkiye'de Yazılan Dini Romanlardaki Dini ve Tasavvufi Temaların İskender Pala'nın Romanları Özelinde İncelenmesi

Hasan KİRAZ | İmam Gazâlî'nin Bilgi Derecelendirmesinde Duyusal Bilginin Yeri

Elif İLHAN | Ahzâb Sûresi 72- 73. Ayetler ile A'râf Sûresi 172-173. Ayetler Çerçevesinde Özgür İrade

10. OTURUM | 11:00-12:00 (v)

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Oktay GÜNDOĞDU

Bedriye Mehtap TOSYALI | Katolik Kilisesinin Modernizmle Mücadelesinde Papa X. Pius'un Rolü:Pascendi Dominici Gregis Genelgesi

Alişan ÇELİK| İlk Dönem Büveyhî Devletinde Türk-Deylemî Rekabeti

Hilal KOCA | İzmit'te Bir 17.yüzyıl Eseri: Yumurtacı Cami ve Haziresi

Elif ŞEN DEMİR | Selçulular ve Osmanlı Döneminde Kadın Baniler

11. OTURUM | 11:00-12:00 (ÇEVİRİMİÇİ)

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Fatma Nur BEDİR

Meryem KOZANİ| Şeyh Sadi Şirazi'nin Bostan ve Gülistan Eserinin Logoterapi Açısından İncelenmesi

Ayşe AKÖZ | Türkiye'de Spritüel Arayışlar

Fatma GÜNEŞ | Kuran'ı Kerim'e Göre İletişimin Esasları

Sadık ORUNÇ | Dinin Çocuklar Üzerindeki Etkileri ve Toplumsal Yansımaları

12. OTURUM | 11:00-12:00 (ÇEVİRİMİÇİ)

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Fatma YALNIZ

Raziye BAŞPINAR | Din Eğitiminde Etkili İletişim: Musab b. Umeyr Örnekliği

Fatih BAZ | Mezhep Olgusunun Vakıf ve İbtidâ Yerlerinin Değişimi Üzerindeki Etkisi

Suna PAYDAŞ | Fahreddin er-Râzî'nin Mürtekib-i Kebire Hakkındaki Görüşlerini Umûm-Husûs İlkesi ile Değerlendirmesi

Ali DEMİR | Çağdaş Yorumlarda Kadın

Eren PİLGİR | Bölgesel Kıraat Farklılıklarının Oluşumu ve Kıraat İsnâdlarının Şekillenmesindeki Rolü

13. OTURUM | 13:30-14:30 (ÇEVİRİMİÇİ)

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Osman AYDIN

Kenan BARLAS | Güncel Bir İddianın Tahlili: Kâdî Abdülcebbâr (ö. 415/1025) Mehdi İnancını Reddetti Mi?

Mehmet Sabih AYDIN | Muhammed b. Abdülvehhâb'ın Eḥâdîṯun fi'l-fiten ve'l-ḥavâdiṯ Adlı Eseri Bağlamında Vehhâbîliğin Gayb ile İlgili Hadislere Bakışı

Abdulhamit TORUN | Konu Temelli Hadis Usulü

Halil YUSUFOĞLU | "Mü'min Bir Bağısağıyla, Kâfir Yedi Bağırsağıyla Yer" Hadisine Dair Bir İnceleme

14. OTURUM | 13:30-14:30 (ÇEVİRİMİÇİ)

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Sıtkı İLHAN

Akif KARASU | Osmanlı Mahkemelerinde Resmî Mezhep Uygulaması Kapsamında Bir Kanun Metni Olarak Mülteka'l-ebhur

Abdullah GÜRLEYİK | Boşanmış Kadının Alacağı Yoksulluk Nafakasının Dini Yönü ve Realite Açısından Süresi Üzerine Bir Değerlendirme

Mücahit SAVURGAN | İslam Borçlar Hukukunda Teverruka Dayalı Finansman Yöntemleri

Abdulkadir AKSOY | Klasik ve Modern Dönem İcmâ Anlayışı ve Mukayesesi

Fatih ÖZÜDOĞRU | Yetki ve Sorumlulukları Açısından Devlet Başkanını Mâverdî ve Ebu Ya'la'nın el-Ahkâmu's-sultâniyye İsimli Eserleri Çerçevesinde Değerlendirme

15. OTURUM | 13:30-14:30 (ÇEVİRİMİÇİ)

Oturum Başkanı: Dr. Hüseyin Taha TOPALOĞLU

Songül NALBANT | Özgür İrade-Din İlişkisini İnceleyen Çalışmalar Üzerine Literatür Taraması

Zahide ÇAKAR | Madde Bağımlılığı: Bağımlılıkla Mücadelede Dindarlık Etkisi

Zeynep KARABACAK | Kapitalizm ve Kişisel Gelişim Kültürü: Bireysel Yabancılaşma ve Toplumsal Etkiler

Abdulhalik KARACA | Beyin Yıkama ve İntihar: Hasan Sabbah ve Fedaileri Özelinde Bir İnceleme

Servet YILMAZ | İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Deizm Algısı (Çorum Örneği)

Kübra TÜYSÜZ | Bireylerde Kimlik Arayışı ve Radikalleşme

16. OTURUM | 15:00-16:00 (ÇEVİRİMİÇİ)

Oturum Başkanı: Doç. Dr. İrfan SEVİNÇ

Resul ARSLAN | Ahlak Eğitiminde Duygular ve Duyguların Eğitimi (Çocukluk Dönemi)

Muhammet Fatih ADAK | İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Okula Aidiyet Düzeylerinin İncelenmesi

Ayşegül ÖZDEMİR | Zihin Engellilerin Din Eğitimi Üzerine Yapılan Ulusal Bilimsel Araştırmaların İncelenmesi

Saliha KESKİN | Lise Çağındaki Gençlerin Aile İçi Din ve Değer Temelli Çatışmaları Çözme Becerileri Üzerine Nitel Bir Araştırma

Tuğba OĞUZ AKYÜZ | Ulü'l-Azm Peygamberlerle İlgili Kıssaların Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi

Hatice DEMİRDEN | Yaygın Din Öğretiminin Modern Dünyadaki Önemi, Türkiye'deki Faaliyetler Çerçevesinde Kapsamı ve Din Öğretiminin Temel Sorunları

Nebi KAÇİRA | Şahsiyetin Şekillenmesinde Din Eğitiminin Katkısı

17. OTURUM | 15:00-16:00 (ÇEVİRİMİÇİ)

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Hafzullah GENÇ

Emin YALÇİNKAYA | Memlük Âlimi Hasan B. Ebî Bekir el-Makdisî'nin Rü' yetullah'ı Anlama Yöntemi

Melek DEĞERLİ | Giresun Yazma Eserler Koleksiyonu Üzerine Bir İnceleme

Hilal GÖKARAN | Sırrı Giridî ve Mezheplere Bakışı

Emre ÇERKEŞLİ | İmam Mâtürîdî'nin İman Anlayışı

Seher TAMER | Nureddin es-Sâbûnî'nin el-Bidaye fi Usuli'd-Din Adlı Eserinde Teklif-i Mâ lâ Yutâk Konusu

Yaşar GÜLDAL | Ebû Amr'ın Râvisi Dûrî'nin Ferşî Rivâyetlerinin Analizi ve Kur'ân Tefsirine Etkisi

İslam Düşüncesiyle İrtibatı Açısından Dinî Çeşitlilik

Yasemin Serra ASLAN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kelam
240459001@ogrenci.hitit.edu.tr
0009-0007-8160-0954

Özet

Bu bildiri, din felsefesinde 20. Yüzyılda problem haline gelen dinî çeşitlilik meselesini ve bu meselenin çözümüne yönelik ortaya konan dışlayıcı, kapsayıcı ve çoğulcu yaklaşımları konu edinmektedir. Bildirin amacı dinî çeşitlilik meselesinin İslam düşünce geleneğinde nasıl ele alındığını ve meselenin çözümüne yönelik ortaya konan temel yaklaşımların kelam, İslam felsefesi ve tasavvuf kaynaklarında benzer karşılıklarının olup olmadığını ortaya koymaktır. Dolayısıyla bu çalışmada ilgili yaklaşımların genel değerlendirmesi yapılarak İslam düşüncesiyle mukayeseli bir şekilde ele alınmıştır. Bu konu çeşitli şekillerle çok defa ele alınmıştır. Bu çalışma Batı menşeili bir düşünce olan dinî çeşitlilik meselesine dair temel görüşlerin derlendiği ve İslamî kaynaklarla mukayese edilerek izahının yapıldığı öz bir çalışmadır. Çalışmada önce dinî çeşitlilik meselesi ele alınmış sırasıyla dışlayıcılık, kapsayıcılık ve çoğulculuğa yönelik veriler literatür taraması yapılarak karşılaştırmalı analiz yöntemiyle işlenmiştir.

İnsanlık tarihinde din olgusu hep var olmuştur. Din, insanoğluna dünyadaki varlık amacının ne olduğu, dünyadan kurtuluşun nasıl olacağı hakkında bilgiler verir. Yeryüzünde birden fazla dinin var olduğu ve her dinin insanın kurtuluşuna ve varlığın anlamına dair farklı bir hakikati barındırması meselesi 20. Yüzyıla gelindiğinde özellikle de Hıristiyanlığın Katolik-Protestan ayrımının yaşanmasıyla da beraber din felsefesi açısından bir problem olarak ortaya çıkmıştır. Meselenin çözümüne yönelik çeşitli yaklaşımlar, temelde yeryüzünde barışın tesisinin sağlanması fikriyle ortaya atılmıştır. İlgili yaklaşımlar incelendiğinde kendi içlerinde dahi bir görüş birliğine varılmadığı görülmektedir. Dinî çeşitlilik meselesi İslam düşüncesiyle irtibatı açısından değerlendirildiğinde ise dinlerin çeşitliliği problem olmaktan çıkmaktadır. Aksine birçok dinin var oluşu bir vakıa olarak Allah'ın iradesi ve takdiri nazarıyla değerlendirilmektedir. Bu açıdan Hıristiyan dünyasında ortaya çıkan dışlayıcılık, kapsayıcılık ve çoğulculuk gibi kavramlarla İslam dininin ötekine olan tavrını değerlendirmek düzlemsel açıdan farklılık arz etmektedir. İslam düşüncesinde temel fikirleri itibariyle bu yaklaşımlar kelam geleneğinde İmam Matürîdî'de, tasavvuf geleneğinde İbnü'l-Arabî ve Mevlana'da ve hatta İslam felsefesi geleneğinde Farabi'de içeriksel olarak var olduğuna dair ilişkilendirmeler

yapılmış, bu ilişkilendirmelere bağlı olarak teolojik yaklaşım, ontolojik yaklaşım ve epistemolojik yaklaşım ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dinî çeşitlilik, Dışlayıcılık, Kapsayıcılık, Çoğulculuk, Kelam, Teolojik Yaklaşım**.**

Nörobilim Bağlamında İnsan Fiillerinin Oluşum Süreci ve Mu'tezile Ekolünün Ef'âlü'l-İbâd Bahsinde Değerlendirilmesi

Muhammed Ahmet TONKUŞ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kelam
m.ahmettt.tonkus@gmail.com
0009-0008-0553-5043

Özet

İnsan fiilleri konusu, insanın varoluş serüveninden itibaren merak ettiği ilgi çekici bir konudur. İslam dünyasında kader, kaza vb. konuların temel yapı taşlarından olan fiil kavramı, Kelâm ilminde ef'âlü'l-ibâd şeklinde ifade edilmiştir. Bu mesele Kelâm tarihinin başından itibaren tartışılan bir hususdur. Özünde yaratan ve yaratılan ilişkisini açıklamaya çalışan bu konu üzerinde sayısız yorum yapılmıştır. Son yüzyılda gerek bilimin ilerlemesi gerekse de dünyanın sosyo-kültürel açıdan değişimi, bu klasik alanı farklı şekillerde incelenmeyi gerektirmiştir. Bugün sinir sistemini inceleyen disiplinler arası bir bilim dalı olan Nörobilim, insan filleri ve davranışları hakkında bizlere yeni bilgiler sunmaktadır. Bu bilgilerin İslâm dünyasında yapılan klasik çalışmalarla ilişkisi üzerinde neredeyse hiç durulmamıştır. Bu çalışma, insan fiillerinin oluşumunda; zihnin ve sinirlerin bizi ne kadar etkisi altına aldığını mezkûr ef'âlü'l-ibâd bahislerinde geçen görüşlerle uyumlu bir şekilde göstermeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın önemi mezkûr ifade edilen bahislerin değerlendirilmesi konusunda yeni açılımları ifade edecektir. Bu yönde öncelikle, belli başlı mezheplerin insan fiillerinin oluşumu hakkındaki görüşleri zikredilecek -nass ya da gözlem olsun- dayandıkları kaynaklar araştırılacaktır. Ardından Mu'tezile ekolü bir örneklem olarak alınıp, konu hakkındaki görüşleri ortaya konacak ve nörobilim açısından incelenecektir. Hazırlanan çalışma, klasik bir konu güncel bir bağlamda ele alınacak ve buradan Kelâm ilmine yeni bir alanının açılması hedeflenecektir. Döneminde insan fiilinin gücünü vurgulaması konusunda en ön planda olan Mu'tezile ekolünün insan davranışları bahsine de değinilerek özgün bir alan ifade edilecektir. Kelam ilminde yeni bir alanın açılmasına katkı sağlayacak, klasik kaynakların günümüz söylemleriyle özel alanda değerlendirilmesine neden olacaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden metin analizi yöntemi ve karşılaştırma yöntemi kullanılarak değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlar bahsine geldiğimizde, günümüz disiplinlerinden olan Nörobilim'in insan fiilleri ve davranışları ile alakalı olan görüşlerine değinilmiştir. Ayrıca ef'âlü'l-ibâd bahisleri açıklanmış, Mu'tezile ekolü özelinde sınırlandırılmıştır. İfadeler dönemsel olarak karşılaştırılmış ve ef'âlü'l-ibâd bahislerinin nörobilimdeki ifadelerle bağdaştırıldığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Nörobilim, İrade, Mu'tezile, Ef'âlü'l-ibâd.

Bir Mühtedi-Bir Kitap: Fontaine'nin İncil ve Kuran Mukayesesi

Muhammed Emin SARIYERLİOĞLU
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kelam
emin.sariyer.1919@gmail.com
0009-0009-6064-053X

Özet

Bu çalışma bir mühtedi olan Fontain'in Müslüman olduğu süreçte yaptığı İncil ve Kuran mukayesesini konu edinmektedir. Çalışmada Fontain'in, günümüzdeki İncil'in Hz. İsa'ya vahyedilen İncil olmadığı, muhafaza eksikliği ve Kur'an'ın değiştirilmeden asliliğini koruduğu incelenmiştir. Bu bağlamda Allah tarafından gönderilen İncil'le Kur'an'ın vahiyden sonraki durumlarıyla günümüzdeki içeriklerinin orijinalliği hakkında Fontain'in yaklaşımları tahlil edilmiştir. Fontain açısından bugün Hristiyanların kendilerine vahyedilmiş kutsal kitap olarak kabul ettiği İncil (İnjeel), Hz. İsa döneminde kitap haline getirilmemiştir. Günümüzde Hristiyanların kutsal kabul ettiği Yeni Ahit, içerik olarak Matta, Markos, Luka ve Yuhanna gibi yazarlar tarafından yazılarak Hz. İsa'nın hayatını anlatan biyografik eser haline getirilmiştir. Bu dört yazarın Hz. İsa ile hiç tanışmamış olması, günümüzdeki İncil'in vahiy eseri değil yazarlar tarafından yazılmış edebi eser olduğunu kanıtlamaktadır.

Çalışmada Fontain'in Kur'an'ın otantikliği hakkındaki yaklaşımı da ele alınmıştır. Bu noktada Fontain'in İslam düşüncesinin klasik söylemini öne çıkardığı ve Kur'an'ın korunmuşluğu yaklaşımını Hristiyan olarak daha gerçekçi bulduğu görülmüştür. Buna göre Kur'ân, Hz. Peygamber'in vefatından kısa bir süre sonra kitap haline getirilmiş ve hafızlar tarafından teyit ettirilmiştir. Bu bağlamda vahyin tamamlanmasından itibaren Kur'an her zaman hafızların gönlünde ve kağıtlara yazılmış olarak korunmuştur. Çalışmada bu fikri teyit eden oryantalistlerin yazılarından örnekler sunulmuştur. Bu bağlamda çalışmada, Allah tarafından insanlara vahyedilmiş ilahi kitaplardan sadece Kur'an'ın aslını koruduğunu kanıtlanması amaçlanmıştır. Ancak diğer ilahi kitaplardan Tevrat ve Zebur'a bu çalışmada değinilmemiştir. Çalışma sadece Hristiyan'ken Müslüman olma kararını almış Fontain bağlamında, İncil ve Kur'an mukayesesi gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak günümüzde dünyada yaklaşık 2,4 milyar nüfusa sahip olan Hristiyanların, kendilerine vahyedilmiş olan ilahi vahiyleri tahrif ettiğinin kanıtlanması amaçlanmıştır. Bildirinin amacı, Allah'ın insanlara vahyetmiş olduğu kitaplardan sadece Kur'an'ın aslını koruyup günümüze ulaştığının John Fontain bağlamında nasıl değerlendirildiğini incelemektir. İhtida süreçlerine Kutsal kitapların tarihine dair araştırmaların olumlu katkı yaptığını, İslam düşüncesinin klasik söyleminin bu noktada işlevsel olduğunu vurgulaması açısından bildiri önem arz etmektedir. İhtida

süreçlerinin arka planına dair Kur'an merkezli çalışmalar olsa da Kutsal kitapların tarihsel süreçlerinin mukayesesinin bu süreçlere etkisi yeterince çalışılmamıştır. Çalışma daha önce incelenmeyen John Fontain'in Jesus&The İnjeel kitabı çerçevesinde belirtilen amacı sağlamaya çalışmıştır. Çalışma Hristiyanların kendi dinlerine bakış açılarını ve Müslüman olmak isteyen insanların hangi perspektifen İslam'a baktıklarını analiz etme üzerine literatüre katkı sağlamayı amaçlamıştır. Tarihsel, içerik ve mukayeseli analiz yöntemi ile Fontain'in eseri incelenmiştir. Çalışmada İncil ve Kur'an hakkında yapılacak okumaların tarihsel kökenlerine yoğunlaştığında İslam düşüncesinin klasik yaklaşımının müslümanlaşmaya katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Kutsal kitaplar, Vahiy, İslam, Muhafaza, John Fontain.

el-Muhassal Bağlamında Tasarım Argümanına İlişkin Akli Delillendirmeler ve Modern Natüralist Evrim Teorisi

Mete AKCAN
Arş. Gör.
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kelam Anabilim Dalı
meteakcan@hitit.edu.tr
0009-0002-9464-1302

Özet

Tasarım argümanı, klasik ve modern dönemde Tanrı'nın varlığını ispat etmek için başvurulan en önde gelen delillerden biridir. Bu argümanın temel iddiası, ince ayarlarla varlığını sürdüren alemin ve alemdeki amaçlılığın bir yaratanın varlığını gerektirdiğidir. Tasarım argümanı, tarih boyunca birçok düşünür tarafından akli ve bilimsel delillerle desteklenip savunulmakla birlikte birçok eleştirinin muhatabı da olmuştur. Fahreddin Râzî'nin (ö. 606/1210) el-Muhassal isimli eseri, tasarım argümanına yöneltilen eleştirileri ve bu eleştirilere akli delillendirmelerle verilebilecek cevapları öz bir şekilde ele alması bakımından önemlidir. Çalışmamızda, el-Muhassal'de tasarım argümanına yöneltilen günümüze dek süregelen eleştirilere akli delillendirmelerle nasıl cevap verilebileceği konu edinilmiştir. Tebliğimiz bilhassa modern dönemdeki tasarım argümanına en şiddetli eleştiriyi getiren evrim teorisinin natüralist yorumuna odaklanacaktır. Diğer eleştiriler ise bu çalışmanın kapsamında değildir. Tebliğimizde, günümüzde tasarım argümanına yöneltilen natüralist temelli evrim teorisinin itirazlarına verilen cevaplara, Râzî'nin akli delillendirme yönteminin nasıl katkı sunabileceğini ortaya koymak hedeflenmiştir. Çağımızda yeryüzündeki yaşamın oluşumunu ve türlerin devamlılığını Tanrı'ya referansla değil de tabiata başvurarak açıklamaya çalışan evrim teorisini savunanlar, evrendeki düzeni ve karmaşıklığı tesadüfe bağlayarak tasarım argümanını reddetmiştir. Evrimci natüralist söylem ise dünyada her geçen gün baskın hale gelmektedir. Günümüzde klasik İslam düşüncesinin akli delillendirme yönteminden istifade ederek tasarım argümanına, natüralist evrimcilerin itirazlarına cevap vermek oldukça önemlidir. Çalışmamız özgünlüğünü, Râzî'nin ortaya koymuş olduğu felsefi ve teolojik düşünceyi tarihi koşullar içerisinde değerlendirmekten değil, bilakis bu ortaya konan düşünceden istifade edip modern dönemdeki bir eleştirinin nasıl ele alınabileceğini ortaya koymaktan almaktadır. Gazzâlî'nin (ö. 505/1111) fikirleri ışığında Neo-Darwinci evrimin kabul edilip edilemeyeceğinin araştırıldığı Shoaib Ahmed Malik tarafından kaleme alınan Gazzali ve Modern Evrim Paradigması adlı eser günümüzde oldukça ilgi görmüş ve 2022 yılında en iyi akademik kitap ödülüne layık görülmüştür. Bu eser, klasik İslam düşüncesinden faydalanıp modern meselelere alternatif yaklaşımlar sunması

açısından önemlidir. Bizim çalışmamız ise Râzî'nin rasyonel ve analitik felsefi düşüncesinin, tasarım argümanına yönelik natüralist evrimcilerin itirazına cevap verme konusuna çözüm araması açısından literatüre katkı sağlayacaktır. Araştırmamızda, öncelikle el-Muhassal'de tasarım argümanına yönelik itirazlar ve bunlara verilen cevaplar tespit edilmiş olup, ardından modern dönemde evrimci nazariye perspektifinden tasarım argümanına yönelik itirazların neler olduğu hususunda literatür analizi yapılmıştır. Sonra Râzî'nin üretmiş olduğu akli delillendirmeler ile evrimcilerin itirazları arasında karşılaştırmalı analiz yapılmıştır. Çalışmamız niteliksel bir araştırma olup, bu araştırmada durum analizi metodu benimsenmiştir. Sonuç olarak Natüralist evrim teorisi canlılığın oluşumunu ve hayatın devamlılığını doğal seçilim ve genlerle açıklayarak alemin tasarımını maddeye veya cisme bağlamaktadır. Râzî ise imkân deliliyle, atomun veya cismin mümkün olduğunu mümkünün ise kendi varlığını ve özelliklerini tahsis edemeyeceğini, cismin kendisini tahsis ettiği varsayılsa bile bunun kısır döngüye veya teselsüle yani bunun aklen imkansızlığa götüreceğini belirtir. İkinci itiraz ise natüralist evrimciler alemin aslında mükemmel olmadığını, eksiklikler barındırdığını ve dolayısıyla bu düzenliliğin tesadüf eseri çıkmasının mümkün olduğunu iddia ederek tasarım argümanını eleştirir. Râzi ise tasarım argümanının alemin kusurdan uzak mükemmelliği veya yalnızca insanın menfaatine yönelik olduğu şeklinde anlaşılmaması gerektiğini; bilakis bu argümanın, insanı hayrete düşüren alemdeki şaşırtıcı düzen ve hoş birleşim şeklinde anlaşılması gerektiğini savunur. Râzî alemdeki tekrar eden düzeni, alim bir zat ile değil de kör bir tesadüfle açıklamak arasındaki rasyonel manada apaçık farklılığa dikkat çeker. Bu çalışmanın neticesinde, Râzî'nin savunduğu akli delillendirmeler tasarım argümanına yönelik itirazları anlama ve onlara cevaplar sunma konusunda önemli katkılar sunduğu sonucuna vardık.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Tasarım Argümanı, Akli Delil, Fahreddin Râzî, el-Muhassal.

Müslüman Gelenekte Kader Sorunu

Kadir SERTÇE
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kelam
kadir.sertce.kuran@gmail.com
0009-0008-7522-3424

Özet

İnsan tarihi genelinde, Müslüman gelenek özelinde oluşmuş kader tasavvurunun insan olma onuruna ve Kur'an'da geçen yerlere göre mukayesesi İnsan zihninde öteden beri bir inanç sömürüsü olarak var olagelmiş cebrî kader anlayışının Müslüman zihniyetinde ki meydana getirdiği durağanlaşmayı ispat edip, Kur'an'da geçtiği anlamlar göz ününde bulundurularak, insan onurunun muhafaza edildiği mu'tedil bir kader tanımı bulmak İnsanların aklîliği, düşünce özgün ve hürriyetine mugayir seyreden, insana layık olduğu değere isyana sürükleyip, temel vasfı olana düşünme, sorgulama, azim ve gayret etme gibi özgünlüğüne gölge düşüren Cebrî Kader tasavvurunun Kur'an'da geçtiği yerlerle kıyaslanıp, insan onuruna layık bir mu'tedil kader tanımı aramak, insanın kişiliğinin aktif olması ve dinamizm dolu olması açısından büyük önem arz etmektedir. İnsan-tabiat merkezli bir kader tanımı arayışı, Selefî akımın Haricî etkiyle, siyâsî otoritenin de desteğiyle oluşturduğu cebrî kader anlayışının eleştirisi Kur'an'da geçtiği yerler merkeze alınarak, insan merkezli bir Kader tanımı. Senkretik Analiz yöntemi kullanılmıştır. İnsanın tüm eylem ve hareketlerinin, başına gelen her şeyin ilâhî bir yazgı olduğu yönündeki Cebrî anlayış, bir siyasî iktidarın zulmünü meşrulaştırmak, halkın enerjisini absorbe etmek için kullandığı bir sömürü türüdür. Kuran'da Kader; Allah'ın kâinat doğal yasalara dair koyduğu genel hükümleri ifade etmektedir. İnsan; eylemlerinde hür kılınmış ve bu hürriyet dahilinde imtihan olunmaktadır. Kader de insanın bu hürriyet-imtihan yasasıdır.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Kader, Kuran, Taassub, İmtihan.

Sühreverdî'nin ʿAvârifü'l-maʿârif Eserinde Sabır Kavramı: Tasavvufi Bir Erdem Olarak Sabır ve Sabrın Çeşitleri

Esra KOCA AKCAN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tasavvuf
esraakoca.06@gmail.com
0009-0006-2500-9695

Özet

Bildirimizin konusu; 13. Yüzyılda yaşamış ve Sühreverdîlik tarikatının kurucusu olan Sühreverdî'nin ʿAvârifü'l-maʿârif adlı eserinde sabrın tasavvufi bir erdem olarak nasıl işlendiğini ve sabrı tasavvufi makamlar içerisinde nasıl konumlandırdığı hakkındadır. Bildirimizin amacı, ʿAvârifü'l-maʿârif adlı eserde tasavvufi makamlar arasındaki yerini ve değerini de dikkate alarak, sabrın Sühreverdî tarafından tasavvufi bir erdem olarak nasıl anlaşıldığını ve inşa edildiğini ortaya koymaktır. Ayrıca bildirimizin amaçlarından biri Sühreverdî'nin nasıl bir yazım yöntemini takip ettiğini göstermektir. Çalışmamız önemini, sabrın Sühreverdî tarafından yalnızca bir ahlaki erdem olarak değil manevi yolculuğun temel bir unsur olduğunu tespit etmesinden almaktadır. Böylece, insanın manevi dünyasını zenginleştirmesi ile onun maddi dünyadaki musibetler karşısında psikolojik açıdan dayanıklılığı arasında bir bağ olduğu ortaya konulmuştur. Bu bağı ortaya koyarken ise sabrı çeşitlerine ayırması sabrın daha iyi anlaşıldığını bize göstermektedir. Sühreverdî'nin sabrı çeşitlerine ayırması, insanın sabrın mahiyetini daha iyi idrak etmesinde ve ne denli değerli bir nimet olduğunun farkına varmasında etkili olduğu görmekteyiz. Sabrın mahiyetini daha iyi anlamak için Sühreverdî ʿAvârifü'l-maʿârif adlı eserinde sabrı iki kısma ayırmaktadır; farz sabır ve faziletli olan sabır. Farz niteliği taşıyan sabır; Allah'ın bizler için koymuş olduğu farzları yerine getirmede ve haramlardan sakınmada gösterdiğimiz sabırlardır. Fazilet olan sabır ise musibetler karşısında şikayet etmeme, çekilen acıya rağmen acıyı gizleme, Allah'a yakınmak yerine sabır ile Allah'a teslim olmaktır. Sühreverdî'ye göre bu sabır çeşitlerinden en faziletlisi ikincisidir. Çalışmamızın özgünlüğü; tasavvuf literatüründe herkes tarafından yaygın olarak bilenen bir kavram olan sabrı hem tasavvufi düşüncede hem de Sühreverdî'nin eserindeki bakış açısıyla incelemektir. Çalışmamızın literatüre katkısı; sabır kavramının Sühreverdî ekseninde özgünlüğünü ortaya koymak, kişi merkezli "sabır" kavramının tanımını yapmak, tasavvuf literatüründe belirli bir konuda ve kişide daha detaylı bilgileri derleyerek tasavvuf literatürüne katkı sağlamaktadır. Çalışmamız, Sühreverdî'nin ʿAvârifü'l-maʿârif eserini incelerken klasik metin analizi, kavram çözümleme ve literatür taraması gibi farklı araştırma yöntemlerini kullanmıştır.Bu çalışmamızda ulaşılan sonuçlar şu şekildedir; Sühreverdî ʿAvârifü'l-

maʿârif isimli kitabının ‘Makamların İzahı’ adlı bölümde sabır kavramına ikinci sırada yer vermiştir. Bu onun tasavvuf anlayışında sabrın ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca, o sabır kavramını Kur’an ve sünnet ve Ehl-i sünnet mutasavvıfların görüşleri ekseninde ele almıştır. Bu Avârifü’l-ma’ârif eserinin farklı kaynaklardan beslenen harmanlanmış bir çalışma olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Sühreverdî, ʿAvârifü’l-maʿârif, Sabır, Sabrın Çeşitleri.

Modern Dönemde Ali İmran Suresi 104. Ayetinin Tefsirleri Üzerine Bir Değerlendirme

Hayrunnisa Yaman
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tefsir
hayrunnisatopuzyaman@gmail.com
0009-0001-1770-8457

Özet

İnsanlığı iyiliğe çağırıp, kötülükten menetmek üzere Ali İmran suresinin 104. Ayetinin tefsirlerinin değerlendirilmesidir. İnsanların hayra çağıran ve kötülükten meneden bir sosyal sorumluluk kazanması Toplumsal alanda iyileşme ve ahlaklı bir duruş kazanmak ve kurtuluşa ermenin yolunu hatırlatmak ve işlevsellik katmak. Emri bil maruf nehyi anil münker hakkındaki incelemeler Kuranı kerimdeki 10 ayet üzerinden yapılmıştır. Bizim çalışmamız sadece Ali İmran suresinin incelenmesi üzerine olmuştur. Bu konu din eğitimi açısından ve siyasi açıdan makalelere konu olmuştur. Biz bu konuya toplumsal açıdan bir değerlendirme getirmeye çalıştık. Bu alanda yapılmış geniş çaplı araştırmalardan farklı olarak Ali İmran suresinin 104. Ayetinin özellikle tefsirinin öne çıkarılması. Toplumsal açıdan değerlendirme getiren ilk çalışma olması Literatür taraması ve veri toplama analizi, klasik ve modern tefsirlerin taranması Pandemi sürecinde kopan arkadaşlık ve akrabalık bağlarının zayıflamış olması ve insanların psikolojik olarak eleştiriye kapalılığı ayetin uygulanması yönünde bir zayıflamaya sebep olmuştur. Bu alanda hayra çağıran ve kötülükten meneden bir topluluk olma doğrultusunda öncelikle bilinçli aile ve çevrede bulunan akil insanlara duyulan ihtiyaç artmıştır. Bu doğrultuda toplumun iyiliğe güzelliğe ulaşıp kurtuluşa ermesi için ayetin daha iyi anlaşılıp uygulanması gerekmektedir. Yapılması gereken ilkokullardan başlayıp yüksek öğretime kadar toplumumuzun iyiliğe yönelip kötülükten kaçınması için müfredatlara yeni konular ve uygulamalar eklenmeli, yaygın eğitimler düzenlenmeli ve desteklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, İyilik, Kötülük, Çağrı, Kurtuluş.

Moriskolar, Aljamiado ve Alfaquies

Emre ERGİN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Sinop Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi
emreerginnn@icloud.com
0009-0007-7804-7641

Özet

Endülüs'te reconquista harekâtı ile güç kaybeden Endülüs Müslümanları, Nasrî Devleti'nin başkenti Gırnata'nın ele geçirilmesiyle İspanya'daki askeri ve siyasi hakimiyetlerini tamamen yitirmiştir. Bir süre sonra, öz yurtlarında ikinci sınıf vatandaş durumuna düşürülen Müslümanların, yani Moriskoların, Katolikliği benimsemeleri için İspanyol yönetimi ve Engizisyon Mahkemesi harekete geçmiştir. Kraliyet fermanlarıyla İslam ve Müslümanlara ait her türlü unsur yasaklanmıştır. Bu bildirinin konusu da özellikle Arapça'ya dair getirilen yasakların doğurduğu sonuçlara yani Moriskoların Aljamiado lehçesine yönelmesine, Alfaquieslerin verdiği ilmi eğitimlerle özlerini koruma çabalarıdır. Bildiri, Moriskoların geçirdiği zor şartlar sebebiyle kullandığı Aljamiado lehçesini, Alfaquies kavramının ne demek olduğunu ve bu lehçeyle yapılan çalışmaların varlığından bahsetmek gibi amaçlar içermektedir. Tarihten günümüze her devlet dillerini koruyabildikçe var olmuşlardır. Dil, devletlerin sürdürülebilirliği açısından büyük önem arz etmektedir. Bu çalışma da Moriskoların bu amaçla kendi aralarında kullandıkları Aljamiado lehçesini tanıtarak Müslümanların özüne sahip çıkmasındaki rollerini hatırlatmaktadır. Aljamiado lehçesi özellikle ülkemizdeki bazı makalelerde sadece adının geçmesi hududunda kalmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda bu konu özelinde özgün bir çalışmaya rastlanmamıştır. Aljamiado lehçesinin detaylı bir inceleme konusu olduğu, bu alanda henüz bir çalışma yapılmamış olması özellikle Müslüman coğrafya için tarafımızca bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu alanda yapılan ilk çalışma olması itibariyle literatür içindeki önemli bir eksiği kapatması öngörülmektedir. Çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Moriskolar ve Aljamiado lehçesi üzerine Türkçe ve bazı yabancı dillerde yapılmış modern çalışmaların ve akademik tezlerin tespitleri, yorumları ve teorileri dikkate alınmış, bu hususta ayrıca önem gösterilmiştir. Kaynağı olmayan veya temellendirilmemiş iddialara itibar edilmemiştir. Bu itibarla çalışmada analitik ve eleştirel bir yöntem kullanıldığı söylenebilir. Bu çalışma, Aljamiado lehçesinin, Moriskoların kimliklerini ve kültürlerini koruma çabalarının önemli bir parçası olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmada elde edilen bulgular, bu lehçenin yalnızca dilsel bir yapı olmayıp, aynı zamanda İspanyol engizisyonu baskısı altında hayatta kalma mücadelesi veren Moriskolar için bir direnç aracı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Aljamiado

lehçesinin, Moriskoların dini ve kültürel kimliklerini gizlice koruyabilmelerini sağlayan bir araç olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Ancak bu çabaların uzun vadede Moriskoların asimilasyon sürecini tamamen durdurmada yeterli olmadığı da gözlemlenmiştir.

Anahtar Kavramlar: İslam Tarihi, Tefsir, Morisko, Aljamiado, Alfaquies.

İbn Manzûr'un Lisânü'l-Arab Sözlüğü Örnekleminde Arapça Fiil Tasrifinde Şâz Kullanım Olgusu

Asuman GÖKGÖZ
Doktora Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri
asuman.gok03@gmail.com
0009-0006-4700-1977

Özet

Arapça fiil tasriflerinde yer alan şâz kullanımların, İbn Manzûr'un Lisânü'l-Arab adlı sözlüğünde tespit edilmesi ve bu kullanımların gerekçelerinin ortaya konması. Bu bildirinin öncelikli amacı, şâz olgusunun, erken dönem dil âlimleri tarafından nasıl ele alındığı, hangi gerekçelerle açıklandığı, çağdaş gramercilerin bu olguya ne gibi yorumlar getirdikleri, şâz olgusunun, gramer kurallarının belirlendiği aşamada mihenk taşı olan istişhâd meselesinde hangi şekillerde yer aldığı, şâzın, kadim lehçelerle ne gibi bir alâkasının olduğu ve Kur'ân-ı Kerîm, hadis ve şiirlerde şâz materyallerinin ne şekillerde yer aldığı sorularına geçerli bir yanıt aramaktır. Çalışmanın ikincil amacı ise, İbn Manzûr'un sözlüğü Lisânü'l-Arab'daki, şâz fiil tasrîfi kullanımları tespit etmek ve bu materyalin, ulemânın sunduğu şâz kullanım gerekçeleri ve özellikle bu gerekçelerden biri olan lehçelerle olan ilişkisini ortaya koymaktır. Evrensel bir dil halini almış Arapça, Türkiye'de bazı orta ve yükseköğretim kurumlarında zorunlu ders olarak okutulan bir dil olması hasebiyle de önem kazanmaktadır. Dolayısıyla, İslâmî ilimlere dair çalışmaların temel dili olan Arapçanın, gramer kurallarının dışına çıkan, kıyâsa muhalif kullanımlarının, kıyâsî kullanımla karşılaştırılmalı bir şekilde ele alınması, Arap dili öğretim çalışmalarına da katkıda bulunacaktır. Şâz olgusuyla ilgili oluşmuş literatürün incelenmesi sonucu, fiillerin tasrîfinde görülen şâz kullanımların, klasik bir kaynak temelinde açıklanmasına ve bu kullanımların nahiv ve dil âlimlerinin şâz olgusuna dair zikrettikleri gerekçelerden faydalanmak suretiyle, bilhassa lehçelerle olan alâkasının araştırılmasına yönelik bir boşluk tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışma, Lisânü'l-Arab sözlüğünde yer alan fiil tasriflerinde şâz kullanımları inceleyen özgün bir çalışmadır. Çalışmanın, Lisânü'l-Arab Sözlüğü örnekleminde Arapça fiil tasrifi çerçevesinde, klasik eserlerde şâz olgusunun tespiti ve arkasında yatan sebeplerin araştırılması konularında literatüre bir nebze de olsa katkı sağlamasını amaçlıyoruz. Çalışma, şâzın tarihsel serüveninin tespiti için betimsel, şâz fiillerle ilgili verilerin taranması için tümevarım olmak üzere karma yöntemle kaleme alınmıştır. Çalışmada yaklaşık iki yüz fiil, farklı kaynaklardan karşılaştırmalı olarak incelendi. Şâz olduğu zikredilen bu fiillerden yetmiş beş tanesinin, Lisânü'l-Arab'da, 'şâz', 'nâdir', 'fasih değil', 'kıyâs değil', 'muttarid değil', 'galat', 'tahfîf' ve 'lehçe' gibi sıfat ve

gerekçelerle ifade edildiği gözlemlendi. Sözlükte, ‘lehçe’ olarak zikredilen şâz kullanımların bazıları, ait oldukları kabilelere atfedilmiştir. Buna göre, çalışmamızda yer verdiğimiz şâz fiillerde zikredilen lehçelerin kabileleri, Hicâz, Temîm, Tay, Necd, Belhers b. Ka‘b, Benî Süleym kabileleridir. Kabilelerine atfedilmeyen lehçelerde, “**لغة**” ‘dil’ ve “**بعض العرب**” ‘bazı Araplar’ gibi birtakım ucu açık ifadeler kullanılmıştır. Çalışmada tasnif edilen, sülâsî mücerred, mâzî, muzârî, emir, mezîd, mu‘tel ve sahîh fiiller ana başlıklarında, şâz kullanımların en çok muzârî, mezîd ve sahîh fiillerden muda‘af fiillerde olduğunu gözlemlendi. şâz kullanımların adedine yakın bir sayıda, lehçe gerekçesinin zikredildiği ortaya çıkmıştır. Bu durum, Kur’ân-ı Kerîm ve kıraatlerinde görülen şâz kullanımların, lehçelerle olan alâkasına benzer bir durumdur. Çalışmada zikredilen, şâz olgusunun gerekçelerinden, Arapların dillerine ağır geldiği için telaffuzu kolaylaştırma adına başvurdukları tahfîfle bağlantılandırılan bazı şâz kullanımların da özünde, lehçe kullanımlarıyla alakalı olduğu kanaatindeyiz. Bu açıdan bakıldığında, fiil tasrîfinde şâz kullanımların, lehçe kullanımlarıyla önemli ve güçlü bir ilişkisi söz konusu olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şâz, Lisânü’l-Arab, Fiil Tasrifi, Arap Lehçeleri.

Elfâẓ Bahsi Üzerine 2010-2024 Yılları Arasında Türkiye'de Yapılan Çalışmaların İncelenmesi

Merve Zeynep ÇETİNKAYA
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Arap Dili ve Belagatı
mervezeynepcetinkaya0@gmail.com
0009-0001-3005-5534

Özet

Arap dilinde delalet ettiği manalar bakımından lafızlar birçok İslami disiplin içerisinde farklı şekillerde ele alınmış ve incelenmiştir. Elfâẓ bahisleri özellikle İslam Hukuku alanında farklı kategorilere ayrılarak incelenmiş ve bu kategoriler de usulcüler arasında farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Hanefi/Fukaha metodunu benimseyen usulcüler elfâẓ bahsini dörtlü taksime tabi tutarak incelerken Şafii/Mütekellimin metodunu benimseyen usulcüler farklı bir taksim ve sınıflandırmayı benimsemişlerdir. Farklı şekillerde ele alınan elfaẓ bahsini günümüzde anlamak adına yapılan kısıtlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Buna binaen bu çalışmada elfâẓ bahsini konu edinen güncel çalışmalar incelenecektir. Çalışmanın amacı, elfâẓ bahsi üzerine Türkiye'de yapılan araştırmaların ele alınması ve bunların bir çatı altında sunulmasıdır. Hakkında güncel çalışmalara sıkça rastlanmayan elfâẓ bahsinin önemini ortaya koymak açısından da bu çalışmaya gerek duyulmuştur. Usulü'l-fıkıh içinde önemli bir yer tutan elfâẓ bahsini anlamak, özellikle hüküm istinbatı için mühim bir konudur. Bu bağlamda yöntem farklılıkları hüküm istinbatında da ihtilaflara sebep olmuştur. Bundan dolayı günümüzde bir konuda hüküm verilirken usulü'l-fıkıh içerisinde elfâẓ bahsinin yeri ayrıca önem arz etmektedir. Bundan dolayı da konunun anlaşılması ve yapılan çalışmaların bir arada sunulması bakımından yapılacak olan bu çalışma önemlidir. Elfâẓ bahsiyle alakalı güncel olarak yapılan çalışmaları ele alarak yapılan bir alanyazın taramasına rastlanılmamıştır. Bizim çalışmamızda elfâẓ bahsiyle alakalı 2010-2024 yılları arasında Türkiye'de yapılan çalışmalar ele alınarak bu eksiklik giderilmeye çalışılacaktır. Elfâẓ bahsine dair genel bağlamda yapılan bir literatür çalışması olmamasından dolayı, yapılan bu çalışma ile konu hakkındaki çalışmaların bir arada bulunması ve kısaca incelenmesi mümkün olacaktır. Elfâẓ bahsi hakkında yapılacak bir incelemede araştırmacı/okurların genel bir kanaat elde etmesi ve literatüre ulaşmasının sağlanması açısından bu çalışma önem arz etmektedir. Bu çalışmada 2010-2024 yılları arasında elfâẓ bahsi üzerine Türkiye'de yapılmış güncel araştırmalar ele alınacaktır. Bu çalışmaların elfâẓ bahsini hangi açılardan ve nasıl ele aldığına değinilecektir. Bu makalede yer alan çalışmaların her birinin hangi konuları ne şekilde ele aldığı gözden geçirilecek ve bu çalışmalar konularına göre ayrılarak

kısaca açıklanacaktır. Konuların tasnifi makalelerin genel konusuna göre yapılmış olup özel olarak yer verilen konular tasnife eklenmeyecektir. Genel anlamda bu çalışmada alanyazın taraması ile çalışma yapılacaktır. İslam hukuk usulü alanında yer alan elfâẓ bahislerine dair yazılmış güncel çalışmaların incelendiği bu literatür taramasında toplam 33 çalışma ile ilgili bilgi verilmeye çalışılacaktır. Bazı ortak kategoriler altında değerlendirebilecek olsak da genel olarak bu çalışmaların her birinin elfâẓ bahsini farklı şekillerde ele alıp incelediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Yapılan inceleme sonucu aşağıda verilen kategorilerin ortaya çıkması öngörülmüştür:

-Elfâẓ bahsini yöntemler arasındaki farkları mukayese ederek ele alan çalışmalar. İnceleme kapsamında bu grupta 9 tane çalışma yer almaktadır.

-Lafızların manaya delaletlerinin zannîliği ve kat'iliği konusunu ele alan çalışmalar. Bu grupta 8 tane çalışma yer almaktadır.

-Elfâẓ bahsini âmm, hass, müşkil, müşterek, emir gibi alt kategoriler bağlamında inceleyen çalışmalar. Bu grupta 24 tane çalışma yer almaktadır.

-Konuyu İslam hukuk usulü ve diğer İslami disiplinlerle birlikte inceleyen çalışmalar. Bu grupta 6 tane çalışma yer almaktadır.

-Elfâẓ bahislerinin hükümlere etkisini inceleyen çalışmalar. Bu grupta 2 tane çalışma yer almaktadır.

-Kavram analizi yapan çalışmalar. Bu grupta da 2 tane çalışma vardır.

-Son olarak da İslam hukuk usulü mukaddime geleneğini inceleyen 1 tane çalışma vardır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagatı, İslam Hukuku, Fıkıh Usulü, Elfâẓ Bahsi, Literatür Taraması.

Ahlak Eğitiminde Duygular ve Duyguların Eğitimi

Fatma BAYAR
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Eğitimi
byrftm@gmail.com
0009-0000-4796-2221

Özet

Duygu eğitimi ve ahlak eğitimi birbirini tamamlayan ve güçlendiren kavramlardır. Duygu eğitimine yeterince yer verilmeyen bir ahlak eğitiminde, bireyin olumlu duyguları yeterince gelişememekte; birey, olumsuz duygularının tutsağı haline gelebilmektedir. Dolayısıyla bireylerin duygusal gelişimleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu doğrultuda çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm "Kavramsal Çerçeve" olup çalışmada adı geçen anahtar kavramlar açıklanmıştır. İkinci bölüm" Çocukta Dini Duygu Gelişimi" dir. Bu bölümde duygu gelişimi ve din duygusundan söz edilmiştir. Üçüncü bölüm ise, "Ahlak Eğitiminde Duyguların Eğitimi" olup, bu bölümde olumlu duyguların uyandırılması, duyguları yönlendirme yolları ve olumsuz duyguların kontrol altına alınması gibi başlıklar temel duygulardan hareketle ele alınmıştır. Bu bildiri, "Ahlak Eğitiminde Duygular ve Duyguların Eğitimi" konusu kapsamında, ahlak eğitiminde duyguların ve duygu eğitiminin önemini ve işlevini ortaya koymak amacıyla kaleme alınmıştır. Duygu eğitimi, ahlak eğitiminin önemli bir parçasıdır. Bu eğitimin objesi durumunda olan insan ise sosyal bir varlık olması sebebiyle diğer insanlarla beraber yaşamak durumundadır. Diğer insanlarla beraber yaşamak; sevgi, güven, adalet, merhamet gibi duyguları gerekli kılmaktadır. Bu duyguların içerisinde öfke, kıskançlık, nefret, endişe gibi gerektiği zaman kullanabileceği duygular da bulunmaktadır. Bireyin bu denli karmaşık bir duygu dünyasını anlamlandırabilmesi için eğitime ihtiyacı bulunmaktadır. Bu eğitimde nelere dikkat edileceği hususu ise oldukça önemlidir. Bütün bunlar çalışmamızın önemini ortaya koymaktadır. Ahlak eğitimi sürecinde duygu eğitimi genellikle ihmal edilmekte ve süreç, çoğunlukla bilişsel boyutlarla sınırlandırılmaktadır. Hâlbuki duygular, bireylerin ahlaki kararlar almaları ve davranışlarını şekillendirmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Ahlak eğitiminde yalnızca bilişsel yönlere odaklanılması, duygusal gelişimin ihmal edilmesine ve bu ihmalin, ahlaki değerlerin içselleştirilmesinde eksikliklere yol açılmasına neden olmaktadır. Bu araştırma, bu önemli boşluğu doldurmayı amaçlayarak, duyguların ahlaki gelişim üzerindeki etkilerini kapsamlı bir biçimde incelemektedir. Ahlak eğitimi sürecinde duygusal unsurların bazen ihmal edilebildiği görülmektedir. Oysa duygu eğitimi ve ahlak eğitimi birbirini tamamlayan ve güçlendiren kavramlardır. Duygu eğitimine yeterince yer verilmeyen bir ahlak eğitiminde, bireyin olumlu

duyguları yeterince gelişememekte; birey, olumsuz duygularının tutsağı haline gelebilmektedir. Dolayısıyla bireylerin duygusal gelişimleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu çalışma ile yapmak istediğimiz şey; ahlak eğitiminde duygu eğitiminin önemine dikkat çekmek, okuyuculara bazı bilgiler vermektir. Ayrıca bu çalışma, alanda araştırma yapacak akademisyenler ve eğitimcilere kaynak sunarak, yeni araştırmalar için bir temel oluşturmayı ve literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi esas alınmıştır. Doküman analizi ve literatür taraması teknikleri kullanılmıştır. Doküman analizi; "araştırma verilerinin birincil kaynağı olan çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizidir." Literatür taraması tekniği ise; "var olan kaynaklar içerisinde belirli bir konunun detaylı bir şekilde araştırılması ve o konuya ait verilerin sistemli biçimde toplanması sürecidir." Duygu eğitimi, ahlak eğitiminin temel bir parçasıdır ve ahlak eğitiminin başarıya ulaşabilmesi için duyguların ve duyguların eğitimine gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Duygusal farkındalığı yüksek bireyler, etik ve ahlaki değerleri daha derinlemesine benimsemekte ve bu değerleri günlük yaşamlarına daha etkin bir şekilde yansıtabilmektedir. Bu bağlamda, eğitim kurumları ve aileler, duygu eğitimini ahlak eğitiminin merkezi bir unsuru olarak ele almalı ve bu konuda bilinçli çabalar sarf etmelidirler.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Duygu, Duygu Eğitimi, Ahlak Eğitimi.

Öğretmenlerin ÇEDES (Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum) Projesi Hakkındaki Görüşleri

Kübra PÜTÜN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Eğitimi
kubraputun@gmail.com
0009-0001-7121-9785

Özet

Değerler, toplumu kolektif bilinçle bir arada tutan unsurlardır. Din eğitimi ise bu değerlerin nesiller boyu devamlılığına ve benimsemesine katkı sağlamaktadır. Ailede başlayan değerler eğitimi okullarda devam eder. Buna göre devletin görevlerinden birisi de coğrafyasında yer alan değerlerin aktarımını ve sürdürülebilirliğini korumaktır. Bu amaçla okullarda başlatılan Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum projesi MEB, DİB ve GSB arasında imzalanan iş birliği protokolleriyle hayata geçirilmiştir. Projenin temel hedefi öğrencilerin milli, manevi, ahlaki, kültürel vb. değerleri benimseyen, bilime meraklı ve çağın gerektirdiği ihtiyaçlara cevap veren bireyler olarak yetiştirilmesini sağlamaktır. Projenin koordinasyonu Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne aittir. ÇEDES'in okullarda uygulanması ise çoğunlukla DKAB öğretmenleri tarafından gerçekleştirilir. Dolayısıyla araştırmamızda Çorum ilinde farklı kademelerdeki okullarda görev alan DKAB öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Böylelikle ÇEDES'in güçlü ve aksayan yönleri tespit edilmeye çalışılmış, ardından projenin iyileştirilmesine yönelik yeni çözüm önerileri sunulmuştur. Bu çalışmada, ÇEDES'te görev alan öğretmenlerin proje hakkındaki görüşlerini araştırmak ve projenin uygulamadaki başarısına katkı sağlamak amaçlanmıştır. ÇEDES henüz yeni bir protokol olması yönüyle araştırılmaya ihtiyaç duyan bir projedir. Çalışmamızda yer aldığı üzere farklı açılardan niteliğini, güçlü ve zayıf yönlerini tespit edebilmek, bu noktada da projede görev alan öğretmen görüşlerini öğrenmek oldukça önemlidir. Diğer araştırmalarından farklı olarak bizim araştırmamızda, ÇEDES'in içeriği, protokole dahil olan Çorum'daki kurumların projeye desteği ve uygulamalar, eğitimcilerin görüşleriyle değerlendirilmiştir. Ali Gül'ün "Diyanet Gençlik Merkezlerinde Yürütülen Değerler Eğitimi Çalışmalarının Öğrenci, Veli ve Diyanet İşleri Başkanlığı Personeli Görüşleri Çerçevesinde İncelenmesi" adlı makalesi, Kübra BAKAN FIŞKIN'ın "Millî Eğitim Bakanlığı'nın 'Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum' Projesi Hakkında Nitel Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezi bu alanda yapılan çalışmaların temelini oluşturmaktadır. Henüz yeni bir proje olması sebebiyle proje hakkındaki araştırmalar kısıtlıdır ve araştırılmaya muhtaçtır. Çalışmamızda ise öğretmenlerin konu hakkındaki ön bilgileri sorgulanmış, ÇEDES'in

güçlü ve zayıf yönlerinden bahsedilmiş, MEB, DİB ve GSB katkısı değerlendirilmiştir. Araştırmamız nitel yöntemde yer alan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak hazırlanmıştır. Yapmış olduğumuz araştırma neticesinde ÇEDES'te görev alan öğretmenlerin proje hakkındaki genel kanaatleri olumlu yöndedir. Etkinliklerin ders dışı faaliyetler olarak planlanmasının istenmesi ancak aylık kazanım sayısının fazla olması ise projenin uygulama yönündeki güçlüklerinden sayılmaktadır. Ayrıca öğretim zamanı ve mekanı üzerinde yapılabilecek birtakım iyileştirmelerle projenin öğrenciler nezdinde daha verimli olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Eğitim, Millî Eğitim Bakanlığı, ÇEDES, Değerler Eğitimi, Öğretmen.

Tefhîmu'l-Kur'an Bağlamında Mevdûdî'nin Siyasi ve İdari Meselelere Yaklaşımı ve Etkenleri

Neriman TÜRCAN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Mezhepler Tarihi
nerimantrcn@hotmail.com
0009-0000-2801-2562

Özet

Mevdûdî'nin Hilâfet anlayışı, devlet idaresi, dinin hükümlerinin uygulanması gibi konularda sahip olduğu görüşlerinin ve bu görüşlerin ardındaki etkenlerin onun Tefhîmu'l-Kur'an adlı tefsiri bağlamında ele alınmasıdır. Mevdûdî'nin Tefhîmu'l-Kur'an adlı eserinden hareketle Hilafet, devlet yapısı ve idaresi, hukuk, uluslararası ilişkiler, Müslümanlarla gayrimüslimler arası ilişkiler, emperyalizm gibi konularda ne düşündüğünü ortaya koymaktır. Bu görüşlerinin ortaya çıkmasındaki etkenleri ve kaynaklık teşkil eden referansları belirginleştirmeyi amaçlamaktayız. Böylece yerleşik Mevdûdî imajının ne kadar sağlıklı olduğunu sorgulama imkanına kavuşabiliriz. Mevdûdî'nin siyasi görüşleri çeşitli çevrelerce ele alınmakta, farklı değerlendirme ve tartışmalara konu olmaktadır. Ayrıca onun bu görüşleri adına söylenenler İslamî hareketlerde doğrudan veya dolaylı yönlendirici bir etkiye sebep olmaktadır. Onun görüşlerinin ve bu görüşlerin ardındaki etkenlerin bizzat kaleme aldığı tefsiri aracılığıyla ele alınması önemlidir. Çalışmamızda Mevdûdî'nin görüşleri kendi tefsirinden hareketle ortaya konmaya çalışılacaktır. Konuyla ilgili çeşitli akademik yayınlar bulunsa da Mevdûdî'nin kavramsal analizlerini dayandırdığı Kur'an dışındaki kaynaklarına ve etkilenme sahalarına pek fazla değinilmediği görülmektedir. Tebliğimizde bunlar öne çıkarılmaya çalışılacak, görüşleri bu çerçevede bir daha değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Literatürde Mevdûdî hakkında onun siyasi görüşlerine dair çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bununla birlikte Mevdûdî'nin özellikle Tefhîmu'l Kur'an bağlamında serdettiği bu görüşlerinin ilham noktaları ve etkenleri öne çıkarılmamıştır. Çalışmamız bunu öne çıkaracaktır. Tebliğimizde nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır. Mevdûdî'nin Tefhîmu'l Kur'anı bağlamında ve konuya ilişkin yapılmış diğer çalışmalardan veriler toplanacak, sonrasında döküman analizine tabi tutulacaktır. Son aşamada veri analizi yapılacak sonuca gidilecektir. Mevdûdî'ye göre insanın Allah'ın dinine itaati, Allah'ın yaratıcı olmasının doğal sonucudur. Allah insana verdiği güç ve donanımı yeryüzünde onun adına dinin öngördüğü doğrultuda yetki ve salahiyet kullanması için vermiştir. Buna halifelik diyoruz. Ona göre "Halifelik" en yüksek maddi güç ve dünyevi yetkiye sahip olmakla hak edilen bir makam değildir. Hem topluluklar için hem de bireyler için hilafete hak sahibi olmak, şirksiz biçimde Allah'a iman ve tereddütsüz itaat ile

gerçekleşir. Allah, bu ölçülerde hareket eden ve kendisine hizmet eden toplulukları gerçek yetkinin mirasçısı kılacaktır. Hatta buna onların az olmaları ve en güçlü konumda olmamaları da engel değildir. Allah'ın nusreti ve teyidi bunu ifade eder. Bu konuda Nehcü'l-Belağa'da geçen Hz. Ali'nin sözlerinin kendisine önemli bir referans teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Aynı doğrultuda Müslümanların kafir veya fasık birine de kendi yöneticileri olarak razı olmaları düşünülemez. Bu düşüncelerin kavramsallaştırılmasında yaşadığı dönemde Müslümanların geri kalmışlığının, mezhep kavgalarının, Hint Alt kıtasındaki İngilizlerin sömürgesinin doğrudan etkisi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mezhepler Tarihi, Tefsir, Mevdûdî, Tefhîmu'l-Kur'an, Hilâfet, Ahkâm.

Gelişimsel Çağlara Göre İnanç Öğretimi

Şenel ALMALI
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Eğitimi
senelalmali68@gmail.com
0009-0007-7258-2731

Özet

Bireyin dünyaya geldiği aile ortamı, içinde bulunduğu sosyal çevre ve toplum, toplumun değer yargıları ve kültürü, aldığı eğitimler inancın şekillenmesinde önemli rolü olan faktörlerdir. Bu faktörler birey üzerinde çok etkilidir. Dünyaya geldiği andan itibaren bir gelişim sürecine giren bireyin bu süreçte doğru bir inanç öğretimi ile temellendirilip şekillendirilmesi gerekmektedir. Gelişimsel çağlara göre inanç öğretimi nasıl olmalıdır? Sorusu çalışmamızın temel problemini oluşturmaktadır. Modern dünya gün geçtikçe gelişmekte, bireyleri, toplumları ve kültürleri etkilemektedir. Yaşamın her alanını etkilediği gibi dini yaşayış biçimini de etkilemektedir. Bu nedenle, bireyin günlük dini hayatını ve şekillenmesini etkileyen, davranışlarının oluşmasında önemli rol oynayan aile, eğitim-öğretim, sosyal çevre ve sosyal medya araçlarının iyi analiz edilip, bireyin inanç öğretimi üzerinde doğru yönlendirmeler yapabilmesi için çalışmaların doğru yönde olması oldukça önemlidir. Eğitim ve öğretimle inanç öğretilebilir mi?, Aile fertlerinin bireyin inanç eğitimi ve öğretimine katkısı var mıdır?, Farklı yaşlardaki bireylerin Allah tasavvuru farklılık gösterir mi? Sorularına cevap aramak çalışmamızın amacını oluşturmaktadır. Bu çalışma, değişen ve gelişen dünyada bireylerin dini yönelimlerine etki eden araçların etkisinin iyi tespit edilmesi, inanç öğretiminde güncel ihtiyaçların belirlenmesi, gelişimsel basamaklardaki farklı yaş gruplarının dini eğitiminde farklı özellikler dikkate alınarak, bu prensiplere uygun eğitim-öğretimin yapılmasına katkı sağlamaya çalışması amaçlandığından dolayı önem arz etmektedir. Ayrıca bireyin dini kimliğinin oluşması ve dini duygunun başarılı bir şekilde kazandırılması bakımından önemlidir. Bu çalışma bireylerin yaşlarına ve bilişsel gelişim süreçlerine uygun olarak din eğitimi yöntemlerinin nasıl şekillendirilmesi gerektiğini inceleyerek, pedagojik yaklaşımlar ışığında bir eğitim modeli sunmaktadır.

Bu çalışma, din eğitimi alanında mevcut literatüre, bireylerin bilişsel ve duygusal gelişim düzeylerine uygun öğretim stratejilerinin önemini vurgulayan bir perspektif kazandırarak, özellikle pedagojik uygulamaların daha etkili ve verimli hale getirilmesi için yeni bir yaklaşım sunmaktadır. Bu çalışma, teorik bir çalışma olduğu için literatür tarama tekniği kullanılarak yapılmıştır. Bu nedenle araştırma konusu ile ilgili, kitap, makale, tez, dergi gibi kaynaklardan faydalanılmıştır. Doğumla başlayan gelişim süreci ölüme kadar devam eder. Belli bir yaşa gelince fiziksel gelişim dursa

da inanç gelişimi hayatın sonuna kadar devam eder. Din ve inanç eğitiminin her yaş seviyesine uygun olacak şekilde hem örgün hem de yaygın eğitimde verilmesi gerekmektedir. İnanç yaşa bağlı olarak değişiklik göstermekte, toplumsal ve psikolojik gelişmelerden etkilenmektedir. Ön yaşantının sağlıklı temeller üzerine kurulması inanç üzerinde olumlu ve kalıcı izler bırakması açısından önemlidir. Aile, toplum, sosyal çevre, okul, arkadaşlar, dini kurumlar, kitle iletişim araçları ve bireyin kendi iç yaşantısı inancın şekillenmesinde etken faktörlerdir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İnanç, Gelişimsel Çağlara Göre Din Eğitimi ve İnanç Öğretimi.

Heidegger'de Dasein Kavramı Üzerine

Meryem Seda ÇİÇEK BAŞ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Felsefe Tarihi
mryem65seda@gmail.com
0009-0002-1306-6634

Özet

Yirminci yüzyılın önemli düşünürlerinden olan Heidegger'in varlığa ilişkin sorgulaması düşünce dünyasına önemli katkılarda bulunmuştur. Heidegger, klasik felsefe geleneği olarak adlandırdığı Batı metafizik geleneğinin varlığın ''nedir''liğine takılarak üstünün örtülmesini varlığın krizi olarak görür. Ona göre varlık, zaman içinde sıradanlaştırılmış anlamlara hapsedilmiştir. Bu yüzden varlığın anlamına ilişkin soruyu yeniden gündeme getirip sormak gerekir. Bu çalışma Heidegger'in varlık anlayışı çerçevesinde Dasein kavramı ve Dasein'in sorgulanması meselesi üzerine odaklanacaktır. Dasein Öz'ünü dünyada yaşarken inşa ve imar eder. Modern bireyin ''toplumsallık''içinde bilgisayarlar, gazeteler ve televizyonlarla kendilik bilincini kaybetmeye ve unutmaya başladığı bir dünyada sahici (otantik) bir varlık olma imkânına sahip olan tek varlık Dasein'dir. Dasein'in orada olduğu dünya somut, asıl, gerçek, günlük dünyadır. Yani yaşamın ve yaşamanın kendisidir. Dasein'in dünyası zihnin, kavramların ve kuramların dünyası değildir. İnsan olmak yeryüzüne, yani dünyanın her günkü ve olağan maddesine batırılmak, ekilmek ve köklenmektir. Heidegger'in zaman ve fırlatılmıştık anlayışını Dasein kavramı ekseninde ele almak İlahiyat alanında Heidegger Dasein kavramı üzerine yoğunlaşmak ifade etmeye çalışmaktır. Literatür taraması kullanılmıştır. Dasein diğer var olanlar arasında kendi varlığını problem edinen var olandır. Heidegger'e göre kişi, dünyaya, kültüre, tarihe ve zamana rast gele sorgusuz sualsiz fırlatılmıştır. Bu bağlamda fırlatılmışlık, insanın varoluşunun temel bir yönüdür ve kendini bulduğu bu şartlar içinde amaçlarını ve yolunu bularak fırlatılmışlık süreci ile başa çıkmak zorundadır. Bunu yaparken de ''kendi'' ve ''sahici'' olmayı da göz ardı etmemelidir. Varlık hep bir var olanın varlığıdır. Unutulan ise düşünmenin varlıkla, objeyle koparılan bağlantısıdır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe Tarihi, Heidegger, Dasein, Fırlatılmışlık, Kendi ve Sahici, Zaman.

Dr. Muhammed b. El-Muhtar Eş-Şankıti'de İslam Hukuk Düşüncesi

Ayşe Nur KARAGÖZ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Hukuku
krgz.aysnr06@gmail.com
0009-0004-3866-4125

Özet

Dr. Muhammed b. El-Muhtar Eş-Şankıtî, İslam hukuku alanında geleneksel mirası modern çağın ihtiyaçlarına uyarlayan, yenilikçi bir perspektife sahip önemli bir düşünürdür. O, İslam hukukunu yalnızca bireysel ibadetleri düzenleyen bir sistem olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve ahlaki bir rehber olarak görür. Eş-Şankıtî, klasik fıkıh ilkelerini korurken çağdaş sorunlara çözüm üretmeye çalışır ve özellikle adalet, insan hakları, siyaset ve mezhepler arası ilişkiler gibi konularda yenilikçi yaklaşımlar sunar. İslam hukukunun değişen toplumsal dinamiklerle uyumlu bir yapıda olmasının önemine dikkat çeken Eş-Şankıtî, İslam hukuku düşüncesine hem teorik hem de pratik katkılarda bulunur. Gelenek ve yenilik arasında denge kurmayı hedefleyen bu yaklaşımı, İslam hukukunun çağın ihtiyaçlarına yanıt verebilmesi gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. İslam hukuku düşüncesinde reformun gerekliliğini, toplumun değişen ihtiyaçlarına uygun çözümler üretebilmesi açısından kaçınılmazdır. Yaptığımız alanyazın incelemesinin sonucunda ulaştığımız varsayıma göre, Dr. Muhammed b. el-Muhtar eş-Şankıtî'nin geleneksel İslam hukukunu modern problemlere nasıl uyarladığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, Şankıtî'nin bu yöntemi ve farklı yaklaşımlarının, İslam hukuk düşüncesine dair temel yaklaşımı, eleştirileri ve çözüm önerilerinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Günümüzde modern düşüncenin fıkıh problemlerine çözüm arayışında veya Müslümanların İslam dünyasında karşılaştığı sorunların çözümünde, Dr. Muhammed b. el-Muhtar eş-Şankıtî yalnızca fıkhi meseleleri değil, aynı zamanda Müslüman toplumların genel sorunlarını ele almayı kendine bir ilke edinmiştir. Şankıtî, İslam hukukunun ötesine geçerek Müslüman toplumların toplumsal ve siyasal meselelerine de çözüm geliştirmeyi amaçlayan kapsamlı bir yaklaşım geliştirmiştir. Şankıtî'nin geleneksel İslam hukuk anlayışını, nasıl yeniden yorumladığı daha derinlemesine analiz edilerek modern sorunların çözümünde, İslam siyasetinden, siyasi düşünceden ve şer'i siyaseten yararlanarak özgün bir yöntem geliştirdiğinin tespitine çalışılmıştır. Dr. Muhammed b. el-Muhtar eş-Şankıtî'nin İslam hukuku çerçevesinde siyasi konulara yaklaşımı, siyasi değerler, yönetim ve adalet anlayışı analiz edilerek İslam hukuk düşüncesindeki yeri ve bu düşüncenin literatürdeki rolünün belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu çalışmada nitel bir araştırma yöntemi izlenecek olup, süreç

literatür taraması ve içerik analizi olmak üzere iki aşamada yürütülecektir. İlk aşamada, İslam hukuku ve Eş-Şankıtî'nin siyasi düşünceleri üzerine yerli ve uluslararası kaynaklar incelenecek; İslam hukukuna dair temel eserler gözden geçirilecektir. İkinci aşamada ise eş-Şankıtî'nin eserleri içerik analizi yöntemiyle değerlendirilecektir. Hukuk bireysel ve toplumsal hayat için kaçınılmazdır. İslam dini Mekke'de bir inanç ve ahlak hareketi olarak doğmuş, Medine'de ise Peygamberin başkanlığında sosyal düzene kavuşmuştur. Peygamber sonrasında toplumsal kurumlar hızlı bir şekilde gelişmiştir. Kurucu fıkıh alimleri ise sorunları çözerken kendi usullerini de ortaya koymuşlardır. Fakat hukuk toplum ilişkisi düşünüldüğünde bu ilişkinin sürekli yenilenmesi ve tecdid edilmesi gerektiği açıktır. Modern zamanlarda seküler hukuk sistemleriyle İslam fıkhı arasında ilke, değer ve uygulamalar düzeyinde karşılaştırma yapılan çalışmalar görülmektedir. Şankıtî İslam geleneğini radikal bir eleştiriye tabi tutmaksızın İslam hukukunun yenilenmesini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, eş-Şankıtî, Şurâ, Hukuk Reformu, Şeriat.

Anadolu Selçuklu Dönemi Konya, Sinop ve Afyon Medreselerinin Yapı ve İşleyişleri

Furkan KÜL
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi
fkul795@gmail.com
0009-0001-9087-470X

Özet

Anadolu Selçuklu Devleti döneminde önemli şehirler olan Konya, Sinop ve Afyon'da faaliyet gösteren önemli medreseler ve bu medreselerin eğitimi, öğretimi, vakfiyeleri, tarihsel süreçleri ve yapısı çalışmamızın konusudur. Bu çalışma Türk İslam tarihinde önemli bir değer gören eğitimin Anadolu Selçuklu Devleti zamanında medreseler aracılığıyla nasıl verildiği, hangi ilimlerin öğretildiği ve medreselerin genel işleyişi ile ilgili bilgi vermeyi amaçlamıştır. Aynı zamanda eğitimin önemini ortaya koymak ve Türk İslam Medeniyetinin eğitime ve eğiticiye verdiği değer anlatılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma halen bir kısmı ayakta kalan medreselerin tarihine ışık tutmaktadır. Ayakta kalan medreselerin genellikle sanat tarihi açısından önemi anlatılmaya çalışılmaktadır. Ancak bu çalışmada medreseler tarihsel bağlamları içinde ele alınıp işlevleri, hangi ilimlerin okutulduğu, öğrenci sayıları, müderrisleri, maaşlar gibi pek çok konuda Konya, Sinop ve Afyon medreselerinin tarihine ışık tutmaktadır. Çalışmamız bu eğitim kurumlarının önemini, değerini ve eğitimini anlamamız açısından önem arz etmektedir. Çalışmamız birçok kaynak taraması yapılarak hazırlanmış ve bu önemli kaynaklar ışığında hazırlanan çalışmada özgün fikir ve görüşlere yer verilmiştir. Çalışılan konu fikir ve görüş beyan etmeye çok müsait olmasa da çalışmamızda özgünlük yeterince mevcuttur. Bu çalışma Anadolu Selçuklu döneminde Konya, Sinop ve Afyon medreselerinin yapısı, işleyişi ve eğitimi ile ilgili önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca bu medreseleri çalışacak kişilere de bir kaynak ve yol gösterici bir çalışma niteliğindedir. Bu çalışmada nitel yöntem kullanılmış olup doküman incelenmesi tekniği ile veriler çeşitlendirilmiş ve araştırmanın geçerliliği arttırılmıştır. Ayrıca çalışmamızda tarihi kapsamlı inceleme ve dönemsel değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çalışma ile Anadolu Selçuklu Devleti döneminde kurulan medreselerin eğitim, kültür ve mimari katkıları açısından dönemin eğitim yapısının önemli bir yere sahip olduğu, medreselerin İslam bilim ve kültürünün Anadolu'da yaygınlaşmasında önemli bir değer taşıdığı ve Selçuklu sultanlarının eğitim sever oldukları sonuçlarına ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Medrese, Eğitim, Medeniyet, Anadolu, Selçuklu.

Çorum Merkez Yapılarında Koruma Onarım

Muhammed Fatih ACER
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk-İslam Sanatları Tarihi
mfatihacer66@gmail.com
0009-0001-1462-766X

Özet

Çorum mimari yapılarından örnek fotoğraflarla malzeme türleri üzerinden koruma ve onarım uygulamaları anlatılmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı personeli olarak dini mekanlarda görev alacak İlahiyat Fakültesi mezunlarına tarihi yapılarda koruma bilincini aşılayarak farkındalık kesp etmek hedeflenmiştir. Bu çalışma Diyanet İşleri Başkanlığında görev alacak imam, müezzin, kayyum ile ilahiyat fakültelerinde eğitim alan öğrencilerin mezun olduklarında kültürel miras ve koruma bilinci ile yetişmiş, farkındalığı yüksek bireyler olması gerekliliğini izah etmektedir. Bu kapsamda ahşap, taş ve metal malzemelerin yapılardaki kullanımı ve müdahale durumlarına yönelik yapılacak işlemler sırasıyla anlatılarak örneklerle izah edilmiştir. Bu çalışma toplumsal bilincin artırılması ve eserlerin gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılmasını sağlayıp önleyici koruma anlayışı kazandıracaktır. Çorum şehir merkezinde yapılan ve devam edecek restorasyon faaliyetlerini açıklamak ve yeni öneriler sunulacak bir çalışma olması açısından önemli görülmüştür. Literatürde yer almayan bu tür restorasyon faaliyetlerinin akademik bir dille aktarması açısından özgün bir yayın olarak değerlendirilmektedir. Çalışmamız akademik olarak koruma ve onarım bilincinin insanlara bilimsel olarak ne kadar önem arz ettiğini göstermektedir. Koruma ve Onarım alanında araştırma veya okuma yapmak isteyen insanlara fayda sağlaması hedeflenmektedir. Bununla birlikte konunun Çorum Merkez yapıları üzerinde ele alınması cihetiyle literatürde oluşan bir eksikliği de giderilecektir. Yapılan bu çalışmanın, bundan sonra yapılacak çalışmalara da kaynak olabileceğini düşünmekteyiz. Çalışmamızda yöntem olarak ilk önce literatür taraması yapılmış ve bulunan çalışmalar incelenmiştir. Sonrasında yüzey araştırması yapılarak Kastamonu, Çorum ve İskilip şehirlerinde fotoğraf çekimi yapılmıştır. Yüzey araştırması bittikten sonra malzeme türlerinde ayrım yaparak anlatım gerçekleştirilmiş ve ilahiyat alanındaki öğrencilere koruma bilinci yerleştirilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak; Çorum Merkez yapılarındaki koruma ve onarım uygulamaları incelenmiştir. Bu yapılardaki bozulmalara öneriler sunulmaya çalışılmıştır. Kültür varlıklarımızda koruma ve onarım uygulamalarının Çorum üzerinden önemi vurgulanmış olup karşılaştırmalı şekilde konu tartışılmıştır. Tüm bu araştırma sonucunda bu koruma ve onarım bilincinin Diyanet İşleri Başkanlığı personeli olarak dini mekanlarda görev alacak İlahiyat Fakültesi mezunlarının

konunun amacı ve öneminden uzak olduğu anlaşılmış ve öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk-İslam Sanatları Tarihi, Çorum, Dikiciler Çarşısı, Arasta, Koruma ve Onarım, İlahiyat Öğrencileri.

Türk Din Musikisi Anabilim Dalı'nda Görev Yapan Akademisyenlerin Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme

Feyzullah EKER
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Din Musikisi
feyzullaheker19@gmail.com
0009-0002-1024-9451

Özet

Türkiye'deki İlahiyat ve İslami İlimler Fakültelerinde 2024 Ekim itibariyle Türk Din Musiki alanında görevli akademisyenlerin, lisansüstü tez çalışmalarının Müzikolojinin alt dalları bağlamında tespit ve tasnif edilmesi. Bu araştırmanın temel amacı 2024 Ekim itibariyle Türk Din Musikisi alanında görevli akademisyenlerin lisansüstü tez çalışmalarında ele aldıkları konular ve yönelimlerinin, tez türlerinin, alandaki akademisyen sayısının, bu sayının unvanlara, bölgelere ve cinsiyete göre dağılımının saptanması olacaktır. Bu araştırma yukarıdaki ölçütler doğrultusunda sayısal verilere ulaşma, alana dair kaynakları tespit ve tasnif etme, musiki ilmine katkılarını ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. 2024 Ekim itibariyle Türk Din Musikisi alanında görevli akademisyenlerin lisansüstü tezlerinde tercih ettikleri konular ve yönelimlerinin ortaya konulması bu çalışmayı özgün kılmaktadır. Alana dair yapılan tez çalışmalarını tespit ve müzikoloji bağlamında tasnif etmesi, ayrıca istatistiksel veriler sunularak bu alanda çalışacak olanlara kaynak teşkil etmesi bakımından literatüre katkı sağlamaktadır. Araştırma Türkiye'deki İlahiyat ve İslami İlimler Fakültelerinde görev yapan akademisyenlerin lisansüstü çalışmaları üzerinden yürütülmüş olup araştırma yöntemi olarak istatistiksel yöntem kullanılmıştır. İncelemelerimiz sonucunda ülkemizde Türk Din Musikisi kadrosunda 2024 Ekim itibariyle 82 akademisyen olduğu tespit edilmiştir. Bu akademisyenlerin unvanlara göre dağılımı ise şu şekildedir: %10,97'si Prof. Dr., %17,07'si Doç. Dr., %26,82'si Dr. Öğr. Üyesi, %24,31 Öğr. Gör. ve %20,83'i Arş. Gör. Yine bu akademisyenlerin 80 yüksek lisans ve 47 doktora olmak üzere toplam 127 adet lisansüstü tez çalışmalarının olduğu saptanmıştır. Ulaşabildiğimiz 124 tez çalışmasından Türk Din Musikisi ile ilgili olanların sayısı 104'tür. Bu çalışmaların müzikolojinin alt dalları bağlamında istatistiği alındığında ise akademisyenlerin çalışmalarındaki yönelimlerinin şu şekilde karşımıza çıktığını görmekteyiz: %54,80 Tarihsel Müzikoloji, % 31,73 Sistematik Müzikoloji ve % 13,47 Disiplinler arası Müzikoloji. Akademisyenlerden kadro itibariyle Türk Din Musikisi kadrosunda gözüken ancak lisansüstü çalışmaları farklı alanlarda olanların sayısı ise 9'dur. Ayrıca sayısı toplamda 4 tane olan bazı akademisyenlerimizin yüksek lisans çalışmaların

farklı alanlarda olduğu, doktora çalışmalarının ise dini musiki alanıyla ilgili olduğu görülmektedir. Akademisyenlerin bölgelere göre dağılımında ise ilk sırada %28,04 ile Marmara Bölgesi, %24,39 ile İç Anadolu Bölgesi, %19,51 ile Karadeniz Bölgesi, %9,79 ile Doğu Anadolu Bölgesi, %7,31 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi, %6.09 ile Akdeniz Bölgesi ve son olarak ise %4,87 ile Ege Bölgesi gelmektedir. Akademisyenlerin cinsiyet dağılımı ise şu şekildedir: %89,03 erkek akademisyenler, %10,97 kadın akademisyenler.

Anahtar Kelimeler: Türk Din Musikisi, İslamTarihi ve Sanatları, Müzikoloji, Lisansüstü Tez, Akademisyen.

Vahyin İniş Sürecinde Muvafakat-ı Ömer

Hatice BALI
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi
balihatice17@gmail.com
0009-0001-6027-5001
Mehmet AZİMLİ
Prof. Dr.
Hitit Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
İslam Tarihi Anabilim Dalı
mehmetazimli@hitit.edu.tr
0000-0002-0525-1293

Özet

Muvafakat-ı Ömer, meydana çıkan olaylarla ilgili Kur'an ayetleri nazil olmadan Hz. Ömer'in görüş bildirmesi ve inen ayetlerin onun görüşüne uygun olması konusudur Muvafakat-ı Ömer konusu bazı müelliflerce oldukça abartılmış ve ilavelerle çoğaltılmıştır. Kur'an'ın nüzul sürecinde gerçekleşen bir kısım muvafakat örnekleri mevcutsa de aktarılanların bir kısmı onun adına üretilmiştir. Tarihi bağlama uygun olanlar ve bağlama uygun düşmeyenler incelenmiştir. Çalıştığımız konu İslam Tarihi kaynaklarında Hz. Ömer'i gerçek yeteneklerinin dışında tamamen üretilmiş akıldışı efsanelerle gerçek başarısının ve yeteneğini gölgeleme noktasına getirilmiştir. Bu farkındalığı okuyucuya aktarılabilmesi çalışma için önem arz etmektedir. Mevcut olan eserin ve eserlerin yeniden yorumlanması. Tarihi bir kavrama çağdaş bir yorum eklenmiştir. Nitel Araştırma Yöntemlerinden: Vaka çalışması araştırması, kayıt tutma, nitel veri analizi yöntemleri kullanılmıştır. Esasında bazı kişilerin öngörüsünün yüksek olması çok doğaldır, Hz. Ömer bu kişilerden biridir. Karakterinin de bunda etkisi büyüktür. Sert mizaçlı, baskın, olayları yönetmekte ki başarısı, olaylar karşısındaki öngörüsünün yüksek olmasını etkileyen sebeplerdir. Kendinden o kadar emin bir karakteri vardır ki, Hz. Peygamber'e dahi müdahale edip onun görüşünün uygun olmadığını söylediğini biliyoruz. İslam tarihi ve coğrafyasının, Hz. Peygamber'den sonra en fazla etki bırakan şahıs Hz. Ömer'dir. Hz. Peygamber'den sonra onun kadar kendisinden bahsedilen kimse yoktur denilebilir. Bunun en önemli sebebi, Hz. Peygamber dönemi ve sonrasında Hz. Ömer'in olaylarda başrol oynaması ve yaşadığı dönemde baskın bir karakter olmasıdır. Onun etkinliği kendi dönemiyle kalmamış, görüşleri çağlar boyu tartışılmış ve hala da bu devam etmektedir. O kendi deyişiyle; deve çobanlığından bütün Arabistan'daki insanların kendisinden çekindiği, dünyanın kendini saygıyla andığı bir noktaya yükselmiştir. Hz. Ömer'in itibar sahibi olmasında en önemli sebep, zamanın ruhunu

iyi okumasıdır. Hz. Ömer, İslam tarihinde yaşadığı dönemde; sosyal hayatta, idari yönetimde ve olaylara müdahale ederek elde ettiği sonuçlarla çağına damga vurmuş bir sahabe, halife ve devlet adamıdır. Bu sebeple çalışmamızı muvafakata uygun olduğumuzu düşündüklerimiz ve muvafakat-a uygun olmayıp üretilenler olarak iki başlık altında hazırladık.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Muvafakat, Hz. Ömer, Hicap, İfk.

Hasan Sabbâh ve İsmâilîlikteki Yeri

Fatma GİDER
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Mezhepleri Tarihi
fatmagdr1961@gmail.com
0009-0007-1879-2199

Özet

Kum şehrinde doğduğu bilinen Hasan Sabbâh (ö.518/ 1124) Nizârî İsmâilîlerin Alamut'taki ilk dâîsi olarak bilinir. İran'da Alamut Kalesi'nde kurduğu liderliği ve İsmâilî öğretisine getirdiği yeniliklerle tarihte kendine özgü bir yer edinmiştir. Günümüz İran coğrafyasında herkesin bir görevi olduğu stratejik ve dinamik bir yapı inşa etti. Bu yapılanma sayesinde dönemin devletlerine dehşet ve korku salmayı başarmıştır. Hem dini hem de siyasi bir lider olan Hasan Sabbâh İsmâilî öğretiyi kalede çok iyi öğretip yoluyla İsmâilîliğin yayılmasını sağladı. Bu bildiride Sabbâh'ın İsmâilîlik Üzerindeki etkilerini ve Haşhaşîlerin İslam Tarihindeki rolünü açıklamayı amaçlamaktadır. Bu bildirinin amacı, Hasan Sabbâh'ın İsmâilîlik mezhebi üzerindeki etkilerini, İsmâilîlik öğretisini nasıl dönüştürdüğünü, Haşhaşîler hareketinin nasıl şekillendiğini ele alarak Alamut Dönemi'nin İsmâîlîlikteki yerini tespit etmektir. Bu kapsamda, Sabbâh'ın İsmâilîlik mezhebinde yaptığı yenilikler, onun imamet anlayışı, suikast stratejileri ve Abbasiler-Selçuklular gibi diğer İslamî otoritelerle olan ilişkileri değerlendirilerek, İslam mezhepler tarihinde bıraktığı izler ortaya konulacaktır. Bu bildirinin önemi, Hasan Sabbâh'ın İsmâilîlik mezhebi üzerindeki etkilerini ve Haşhaşîler hareketinin İslam tarihi açısından taşıdığı önemi incelemek suretiyle İsmâîlîlik araştırmaları ve İslam Mezhepleri Tarihi çalışmalarına katkı sunma çabasıdır. Alamut dönemi, Hasan Sabbâh'ın üstlendiği dinî ve siyasi lider rolüyle İsmâilî öğretisini güçlendirip tarihte nasıl bir değişikliğe uğradığını anlamamız açısından oldukça önemlidir. Ayrıca kanaatimizce Haşhaşîlik gibi bir örgütün oluşumu ve etkileri Çağdaş İslam dünyasında mevcut yapılanmaları anlamamız açısından da önemlidir. Bu nedenle Hasan Sabbâh ve İsmâilîlik üzerine yapılan bu çalışma hem akademik anlamda hem de tarihsel açıdan olukça önemli bir yer tutmaktadır. Çalışmanın özgünlüğü, Sabbâh'ın İsmâilîlik öğretisini yalnızca dinî bir çerçevede değil, aynı zamanda siyasi ve toplumsal açıdan da inceleme çabasında yatmaktadır. Sabbâh'ın, İsmâilîlikteki imamet anlayışını stratejik bir güç unsuru olarak kullanarak mezhebî bir devlet yapılanmasına dönüştürmesi ve faaliyetleri onu başka yapılardan ayıran unsurlardır. Bu farklı yapısıyla mezhebî, sosyal ve politik açıdan incelenmesi alana katkı sağlayacaktır. Hasan Sabbâh oldukça ilgi çeken bir figür olmasının da etkisiyle farklı araştırmalara konu edilmiştir. Bununla birlikte ülkemizde bu konuya dair çalışmalar henüz yeterli değildir. Çalışmamızın, sürecin

muhtelif yönlerden değerlendirilecek olmasının da etkisiyle Hasan Sabbâh'ın İsmâîlîlikteki yerini tespit noktasında bu literatüre katkı sunması beklenmektedir. Çalışmamızda çeşitli nitel araştırma yöntemlerinden gerekli ölçüde faydalanılacaktır. Bu bağlamda tarihsel kültürel bağlam analizi, metin ve içerik analizi gibi yöntemler kullanılacaktır. Hasan Sabbâh'ın İsmâilîlik mezhebi üzerindeki etkili olduğu ve İslam düşünce tarihinin önemli figürlerinden biri sayılabileceği söylenebilir. Hasan Sabbâh'ın liderliğinde İsmâilîlik, yalnızca bir inanç sistemi olarak gelişmemiş, aynı zamanda bir siyasi harekete dönüşmüştür. Ayrıca Alamut Kalesi İsmaililiğin hem öğretisel hem de siyasi açıdan güç kazandığı bir üs olmuştur. Bu durum, Haşhaşîlerin stratejik eylemlerinin ve ideolojik hedeflerinin nasıl şekillendiğini açıklamaktadır. Alamut, sadece bir kaleden öte, bir direniş simgesi olmuştur. Haşhaşîlerin bu dönemde İslam dünyasına verdiği korku kanaatimizce sonraki örgüt yapılanmalarına zemin hazırlamıştır. Hasan Sabbâh ve İsmâilîlik bu nedenle tarihsel açıdan önemli bulgular sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepleri Tarihi, İsmâilîlik, Hasan Sabbâh, Haşhaşîlik, Alamut.

Cahiliye'den İslamiyet'e Yemek Kültürü

Hüray BOZBIYIK
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi
huray_bzbyk2@hotmail.com
0009-0000-6456-8998

Özet

Bilindiği üzere tarih boyunca insanlar hayatlarını idame ettirebilmek için besin maddelerine ihtiyaç duymuşlardır. Her coğrafyanın yaşanan iklim şartlarına özgü, dini ve sosyal yaşamına has bir beslenme kültürü olagelmiştir. İnsanlar ne ile, nasıl, hangi şartlarda besleneceğini ise yaşadığı coğrafyaya, inançlarına ve geçmişten gelen örf ve adetlerine uygun olarak seçmişlerdir. Bu çalışmamızda Arap yarımadasında İslamiyet öncesi ve sonrası dönemde yemek kültürü ele alınarak İslamiyet sonrasında, ayetler ışığında yiyeceklerin helal ve haramlığı hususunun nasıl şekillendiği hakkında bilgi verilecektir. Hz. Peygamber döneminde yemek kültürü adıyla müstakil birkaç çalışma yapılmıştır. Amacımız bu dönemde yenen yemekler, içilen içecekler hakkında bilgi vermek. Cahiliye Arap kabilelerinin bazıları canlı olan her şeyi yerken, bazı kabilelerin ise bunları yemekten çekindikleri kaynaklarımızda geçmektedir. Cahiliye Arap kabileleri çoğunlukla deve, koyun, sığır, keçi, eşek, at, tavşan, meyte, keler, hayvanların iç organları, kan ve yırtıcı kuşları yerken İslamiyet'le birlikte bunlara ya sınırlama getirilmiş ya da tamamen haram kılınmıştır. Kur'an'ı Kerim'de yenmesi haram kılınan hayvan kökenli gıdalar leş, akıtılmış kan, Allah'tan başkası adına kesilen hayvanlar ve domuz eti olmak üzere dört tanedir. Alimlerin çoğunluğuna göre ise bunların dışında kalanların yenebileceği görüşü oluşmuştur. Cahiliye 'den İslamiyet'e geçiş döneminde değişen yemek kültürünün nasıl değiştiğini ve böylece o dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatının tanınmasına imkan sağlayacaktır. Bu çalışmanın, Arap yarımadasında cahiliyeden İslamiyet'e geçiş döneminde değişen yemek kültürü hakkında ortaya konan bilgileri derlemesi ve tespit etmesi araştırmayı özgün kılmaktadır. Bu konu hakkında yapılmış birkaç tez çalışması bulunmaktadır. Dağınık halde bulunan bu bilgiler biraraya getirilerek konuyla alakalı müstakil bir çalışma ortaya konulacaktır. Çalışmamızda ilk dönem siyer kitaplarına, Genel Tarih kitaplarına, Hadis ve şerhlerinin et'ime, eşribe, başta olmak üzere zekât, nikah, velime, tıb, sayd kitaplarına müracaat edilmiştir. Cahiliye dönemini ele aldığımızda Kur'an'ın nazil olmasıyla beraber yemek kültüründe ciddi bir değişiklik söz konusu olmamış, belli noktalarda sınırlama veya kısıtlama şeklinde müdahaleler yapılmıştır. Ayet ve hadislere bakıldığında gıdaların helal ve haram olması keyfi bir durum değildir. İnsan fıtratına ve sağlığına zarar vermeyen besinlerin tüketilmesinde bir

beis görülmemişken, uygun olmayanların ise haram olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Cahiliye, Siyer, Yemek Kültürü, İslam, Gıda.

Türk Din Mûsikîsi Bilim Dalı'nda 2020-2024 Yılları Arasında Tamamlanan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme

Ekrem YILDIZ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Din Musikisi
ekremyildiz1919@gmail.com
0009-0007-6515-7956

Özet

Türkiye'deki üniversitelerde 2020-2024 yılları arasında Türk Din Mûsikîsi alanında tamamlanmış lisansüstü tezlerin konularına göre incelenip istatistiksel verilerinin sunulması. Bu çalışmanın temel amacı, Türk Din Mûsikîsi Bilim Dalı'nda eğitim alan öğrencilerin 2020-2024 yılları arasında tamamladıkları 102 adet yüksek lisans ve 29 adet doktora tezinin incelenmesi, elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinin yapılması ve müzikoloji alanına katkılarının ortaya çıkarılmasıdır. Çalışmada, yakın zamanda tamamlanmış tezler dışında YÖKTEZ internet veri tabanında ulaşılabilen yüksek lisans ve doktora tezleri esas alınmıştır. Bu araştırmanın, Türk Din Mûsikîsi Bilim Dalı'nda akademik çalışma yapanlar için istatistiksel verirler sunması ve lisansüstü eğitim yapacak öğrencilere konu seçiminde bilgilendirici olması bakımından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. 2020-2024 yılları arasında Türk Din Mûsikîsi alanında tamamlanan lisansüstü tezlerin incelenmiş ve konularına göre tasnif edilmiş olması bu çalışmayı özgün kılmaktadır. Alana dair akademik çalışma yapanlar için istatistiksel verirler sunması ve lisansüstü eğitim yapacak öğrencilere konu seçiminde bilgilendirici olması bakımından katkı sunmaktadır. Türkiye'deki üniversitelerde Türk Din Mûsikîsi Bilim Dalı'nda eğitim alan öğrencilerin 2020-2024 yılları arasında hazırladıkları yüksek lisans ve doktora tezleri taranmış, tespit edilen tezler konuları açısından analiz edilerek istatistiksel veriler elde edilmiştir. Tespit edilen lisansüstü tezlerin türe göre dağılımı: %77,86 yüksek lisans, %22,14 doktora şeklindedir. Müzik biliminin alt dallarına bakıldığında dağılımı: %56 tarihsel Müzikoloji, %31,30 sistematik Müzikoloji, %12,70 disiplinler arası Müzikoloji şeklindedir. Akademik çalışma yapan öğrencilerin cinsiyetine göre dağılımı: Erkeklerde %75,57, kadınlarda %24,43 şeklindedir. İncelenen Lisansüstü tez çalışmalarının Türkiye'deki coğrafi bölgelere göre dağılımı ise şöyle karşımıza çıkmaktadır: İlk sırada %45,80 Marmara Bölgesi, %39,69 İç Anadolu Bölgesi, %5,34 Güneydoğu Anadolu Bölgesi, %4,58 Karadeniz Bölgesi, %4,58 Ege Bölgesi ve son olarak %0,31 Akdeniz Bölgesi yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Din Mûsikîsi, İslam Tarihi ve Sanatları, Müzikoloji, Lisansüstü Tez, Öğrenci.

Kays b. Sa'd isimli Sahabinin Hz. Peygamber Dönemi Sonrası Siyasi ve Askeri Olaylardaki Rolü

Sedat KAVAK
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi
sedatkavak3772@gmail.com
0009-0001-4923-6108

Özet

Ebül Fazl (Ebu Abdillah Ebu Abdilmelik) Kays b. Sa'd Ubade el-Ensari el Hazreci (ö.60/680) Ensar'ın ileri gelenlerinden ve Hz. Peygamberin sancaktarlarından olan Kays b. Sa'd islam ile henüz küçük yaşlarda iken tanışmış bir sahabidir. Burada onun kişiliği hakkında bilgi verildikten sonra Hz. Peygamberin vefatı sonrası ortaya çıkan ve yankıları günümüze kadar devam eden bazı kritik olaylar hakkında takınmış olduğu tavırlar ele alınacak olup Mısır Valiliği yapmış olduğu zamanda halkı bir arada tutmayı başararak fitne ve kargaşadan uzak bir ortamın sağlanmasındaki ferasetli duruşuna değinilecektir. Hz. Ali ve Hz. Hasan dönemi meydana gelen olaylardaki göstermiş olduğu tutumlar Muaviye ve Hz. Ali tarafları arası iki farklı bakış açısıyla değerlendirilecektir. Bildirinin amacı Bildirinin amacı İslam tarihi sahnesinde çok önemli rollerde bulunmuş olmasına rağmen hakkında müstakil geniş bir çalışma bulunmayan Kays b. Sad'ın ifa etmiş olduğu görevler ve bu görevler esnasında yaşanan olaylar hakkında bilgi vermek. Çalışmanın önemi İslam tarihi açısından ender şahsiyetlerden birisi olan Kays b. Sa'd yaşamış olduğu dönem içerisinde meziyetlerinden çokça faydalanılmış bir kişidir. Yaşamında karşılaşmış olduğu olayların analizi İslam tarihi açısından derince ele alınıp gözlemlenince günümüz penceresinden geçmişe bakarken bize büyük ip uçları verecektir. Çalışmanın özgünlüğü Kays b. Sad'ın yaşamış olduğu dönem içerisinde karşılaşmış olduğu olayların derinlemesine analiz edilmesi. Literatüre katkısı Ashaptan bazılarının hayat hakkında geniş müstakil ve tatmin edici çalışmalar yoktur. Bunlardan birisi de Kays b. Sa'd'dır. Kritik görevlerde bulunmuş ve önemli olaylara şahitlik etmiş olan bir şahsın enine boyuna araştırılması alana önemli katkı sağlayacaktır. Çalışmanın yöntemi/yöntemleri Klasik ve güncel kaynaklar olan kitap ve makalelere ulaşılarak bu kaynaklardan elde edilen bilgiler tasnif edilmiş olup objektiflik prensibi ile sosyal bilimlerin vasıflandırıcı metoduyla hazırlanmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlar Not: Ender şahsiyetlerden birisi olan Kays b. Sa'd yaşamış olduğu dönemde insanları toplumu bir arada tutmak için başarılı siyasi hamleler yapmıştır. Büyük dersler çıkarılabilecek hayat tecrübelere sahip olmasına rağmen günümüze ismi pek taşınamamıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Hz. Muhammed, Sahabe Kays b. Sad, Mısır Valiliği.

Hz. Peygamber Döneminde Tıp

İbrahim GÜLEÇ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi
ibrahimgulec@hotmail.com
0009-0005-9288-4302

Özet

Hz. Peygamber dönemine ilişkin toplumda tıp ilmine dair bir çalışmanın olup olmadığı var ise nasıl olduğunun ortaya konularak, tıp ilmi ile uğraşanların bu bilgi ve birikime hangi yöntemlerle ve nasıl sahip olduğunun ayrıca toplumda yerleşik olan tıp uygulamalarının neler olduğunun ve nasıl uygulandığının tespit edilmesine çalışılmıştır. Öncelikle döneme ilişkin tıp anlayışının tespit edilebilmesi için geçmiş cahiliye dönemindeki tıp anlayışının nasıl olduğuna dair çalışmalara bakılmıştır. İslam'dan önce Arabistan coğrafyasında tıbba dair tıbba dair bilgiler nedir, bu bilgiler nasıl ve kimler tarafından nasıl edinilmiştir ve toplumdaki tıp uygulamaları nasıl olmaktadır, bunların incelenmesine gayret edilmiştir. Cahiliye dönemindeki toplumun tıp anlayışı ve uygulamaları ile Hz. Peygamber ile başlayan İslam'ın ilk dönemindeki tıp anlayışı ve uygulamaları arasındaki tıbba dair yaklaşımların farklılıkları belirtilmiştir. Cahiliye döneminde daha çok gelenekten gelen bir tıp anlayışının yerleşik olduğu, tıbba dair kurumsallaşmış bir eğitim merkezi ve hastane benzeri yapıların olmadığı tespit edilmiştir. Hz. Peygamber dönemine gelindiğinde ise yine gelenekten gelen ve Arabistan coğrafyasında halkın kullandığı geleneksel bilgilerden faydalandığı gözlemlenmektedir. Bunun yanında İslam'ın öğretileri ve Hz. Peygamber'in tavsiye ve emirleri doğrultusunda, toplum içerisinde ilim öğrenme hevesinin artması ile ilerleyen süreçte tıp ilmine dair eğitimin arttığı göze çarpmaktadır. Günümüzdeki hastane benzeri yapılar gibi olmasa da bu kurumların temeli olarak değerlendirilecek yapıların teşekkül etmeye başladığı görülmektedir. Tıp ilmine ilginin artmasında Kur'an'ın ilme teşvik edici ve sağlığın korunmasına ilişkin tavsiyeleri ile Hz. Peygamber'in örnekliği etkili olmuştur. Hz. Peygamber topluma yararlı olacak ve insanlığa katkıda bulunacak bilgilerin istifadesinde herhangi bir önyargıya sahip olmadan inanmayanlar bile olsa bilgi sahibi olanların bilgilerinden istifade edilmesini tavsiye etmiştir. Hz. Peygamber ile başlayan İslam'ın ilk döneminde, insanlık açısından oldukça önemli bir yer tutan ve insanın serüvenin başlamasından itibaren insanlığın gündeminde önemli bir yere sahip olan tıp ilminin, ilk dönem İslam toplumunda ve Hz. Peygamber nezdindeki karşılığının ortaya konulmasıdır. Hz. Peygamber dönemi ve cahiliye dönemi birlikte incelenerek, bu dönemler arasındaki tıbba dair bilgi ve yaklaşımların kıyaslanması ve aralarındaki farklılıkların ortaya konulmasıdır. İlk dönem İslam tarihi kaynakları ile konuya ilişkin

çağdaş kaynaklar ve bu konuda hazırlanmış makaleler incelenmiştir. İslam öncesi toplumda tıbba dair bilgiler ve bunun kullanımı daha çok geleneğe dair bilgiler iken Hz. Peygamber ile başlayan İslam döneminde gelenekteki bilgilerin kullanılması yanında gerek İslam'ın ilmi teşvik etmesi, sağlığa önem vermesi gerekse de Hz. Peygamber'in ilmi teşvik ve gayretleri ve aynı şekilde sağlığın önemine dikkat çeken tavsiyeleri doğrultusunda tıbba dair bilgi daha çok ilmi alandaki çabanın artması yolunda olmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Tıp, Tıbbu'n-nebevî, Cündîşâpur, Hâris b. Kelede.

Hz. Ebû Bekir'in Şâm Cephesine Dört Komutan Tayin Edilmesinin Bizans ve İslam Orduları Açısından Sebepleri

Elif TAŞDEMİR
Yüksek Lisans Öğrencisi
Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslam Tarihi
eliftaasdemir@gmail.com
0000-0001-9079-6951

Özet

Hz. Peygamber'in (sav) vefatının ardından hilafete gelen Hz. Ebû Bekir, İslam toplumu içerisinde ortaya çıkan irtidat hadiseleri ve peygamberlik iddiaları meselelerini hallettikten sonra Efendimiz'in göstermiş olduğu yolu takip ederek İslam fetihlerine devam etmiştir. Nitekim onun İslam toplumu içerisinde yaşanan büyük karışıklıklara rağmen Üsame ordusunu gönderme konusundaki ısrarı ve hassasiyeti de hem Efendimiz 'in çizdiği yolu takip edeceğini hem de İslam fetihlerini büyük bir kararlılıkla yürüteceğini göstermektedir. Bu doğrultuda Hz. Ebû Bekir dönemin iki süper gücü olan Sâsânî ve Bizans İmparatorluklarıyla eş zamanlı bir şekilde savaşmak üzere Irak ve Şâm bölgelerine ordular göndermiştir. Hâlid b. Velîd'i Irak cephesi ordularının başına komutan tayin etmiş; Şâm cephesi için ise dört farklı komutan tayin etmiş ve her birini Şâm bölgesinin farklı yerlerine göndermiştir. Tayin edilen komutanlar ve gönderildikleri yerler hakkında kaynaklarda muhtelif rivayetler bulunmakla birlikte Şâm cephesine Irak cephesinden farklı olarak dört komutan tayin edilmesinin gerek Bizans askeri sistemi açısından gerekse de Müslümanların orduları açısından çeşitli sebepleri incelenmeye değerdir. Bilindiği üzere Bizans İmparatorluğu çok geniş bir coğrafyada hakimiyet sürmekteydi bu geniş toprakları kontrol altında tutmak için farklı askerî sistemler geliştirmişti. Bilhassa Sâsânî İmparatorluğuyla aralarında uzun yıllar devam eden savaşlardan sonra (602-628) imparatorluğun doğu kısımlarını idare etmek için thema adı verilen askerî-idarî bölgeler kurmuştur. İslâm fetihlerinin başlangıç aşamasında Bizans İmparatorluğu da Sâsâni İmparatorluğu kadar olmasa da Müslümanların askeri hareketlerini basit bir Arap yağmacılık hareketi olarak gördükleri için İslâm fütûhâtını pek ciddiye almadılar. Ancak doğu bölgelerinde bulunan themalar sayesinde imparatorluk merkezinden uzak toprakları dahi muhtemel bir saldırı anında savunma imkanına sahiplerdi. Nitekim halifenin Şâm bölgesinde ordu gönderme konusunda yaptığı istişare sırasında Abdurrahman b. Avf'ın Bizans'ın ordularının büyüklüğü sebebiyle halifeye orduları farklı bölgelere göndermesini tavsiye etmesi de Müslümanların Bizans ordularının büyüklüğünün farkında olduğunu göstermektedir. Şâm cephesinde gerçekleşen fetihlerde halifenin dönemin şartlarını ve düşman kuvvetini dikkate alarak orduları ve komutanları tayin

etmesinin İslâm fütûhâtının başarısındaki önemini ortaya koymak. Müslümanların Şâm bölgesindeki askerî başarılarını anlamak açısından büyük bir önemi haiz olan dört komutan tayini meselesinin hem Bizans'ın askerî sistemi hem de İslam ordularının durumu açısından ele alınması gerekmektedir. Hulefâ-yî Râşidîn döneminde gerçekleşen Şâm fetihlerine dair pek çok çalışma bulunmakla birlikte Türkçe literatürde bölgeye gönderilen ordular, tayin edilen komutanlar ve uygulanan savaş stratejileri hakkında kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışma Şâm fetihlerinde dair konuyu ele aldığı yönüyle diğer çalışmalardan ayrılmakta ve bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. İslam tarihi klasik kaynaklarından konuya dair zikredilen rivayetlerin tespit edilip çalışmada tespit edilen sorular hakkında tespit ve değerlendirmelerde bulunmak. Şâm bölgesi fetihlerinde Müslümanların izlemiş olduğu askerî stratejiler dönemin düşman kuvvetlerinin askeri sistemlerine göre ve coğrafyaya göre şekillenmiştir. Ayrıca İslam ordularının dört komutan sayesinde esnek bir yapıya sahip olması onların hızlı hareket etmelerini ve değişen durumlara uygun yeni stratejiler geliştirmesini sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, İslâm Fütûhâtı, Hulefâ-yi Râşidîn, Şâm, Bizans, Thema.

Milli Gazete'de İran İslam Devrimi Algısı (1978-1988)

Emin ÖZTÜRK
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Mezhepleri Tarihi
eminozturk0506@gmail.com
0009-0006-8823-4785

Özet

İran İslam Devrimi, 1979 yılında Şah Muhammed Rıza Pehlevi'nin Batı'ya dönük çıkardığı reformlar sonucunda Humeyni ve diğer din adamlarının yanı sıra halkın büyük çoğunluğunun desteğiyle gerçekleşmiştir. Özünde Şii kökenli olan bu devrimin Türkiye'deki Sünni kesime ve basın yayın kuruluşlarına etkileri önem taşımaktadır. Bu çerçevede, Devrim'in özellikle Milli Gazete çevresindeki etkileri araştırmamızın konusu olacaktır. Çalışmanın amacı; İran İslam Devriminin, Milli Görüş çevresinde nasıl algılandığı, yazar kadrosunun devrime yaklaşımları ve zaman içerisindeki gelişen olaylar karşısında fikirlerin değişip değişmediğini yaklaşık 10 yıllık bir periyotta ortaya koymaktır. İslamcı olarak tanımlanan Milli Görüş çevresinin İran İslam Devrimi'ne yönelik algı biçimini ortaya çıkarmak Türkiye'deki yaklaşımlardan birinin örneğini sunması bakımından önemlidir. Milli Gazete'ye dair muhtelif çalışmalar bulunmakla birlikte Milli Görüş çevresinin İran İslam Devrimi'ne yaklaşımı müstakil olarak incelenmemiştir. Önemli bir örneklemi ele alan bildirimiz bu noktada İslamcılık ve İran İslam Devrimi'ne yönelik çalışmalara katkı sunacaktır. Bu çalışmada Türkiye'deki sağcı muhafazakâr kesimi temsil eden basın yayın kuruluşunun İran İslam Devrimi'ne yönelik tavrı ortaya konulacaktır. Millî Gazete'nin İran İslam Devrimiyle ilgili haberlerinin değerlendirildiği bu çalışma, İslamcılık ve İran İslam Devrimi araştırmalarına kaynaklık edebilecektir. Bilimsel bir çalışmanın ortaya çıkmasında etkili olan faktör, kullanılan metot ve yöntemlerdir. İslam Mezhepleri Tarihinin benimsediği yöntem ise "sistemci, akılcı, birikimli ve göreli bilgi" olarak tanımlanan ve bilim üretmede bilinen ve belli süreçleri olup en güvenilir yol olarak kabul edilen bilimsel yöntemdir. Bu çalışma, literatüre dayalı bir araştırmadır. Araştırmada fenomonoloji-yorumsamacı metotla literatür tarama tekniği kullanılacaktır. Söz konusu yıllarda yayımlanan Millî Gazete nüshaları incelenecek, Devrim'e yönelik ve Devrim'le alakalı haber ve yazılar tespit edilecektir. Bu yazılar kronolojik olarak incelenecek ve dönemin önemli olaylarının etkileri de hesaba katılarak değerlendirilecektir. Milli Gazete, bazı yazılarında İran Şah'ına muhalefet grubu olarak nitelediği Humeyni ve taraftarlarını Sünni olduklarını iddia etmiş ve farklı bir yakınlık göstermiştir. Gazetenin bu düşüncesi devrim gerçekleştikten belli bir süre değişmiş ve devrimi gerçekleştirenlerin Şii olduğuna kanaat getirmiştir. Gazete Devrim'in ilk dönemlerinden Humeyni'nin ölümüne kadar olan süreçte İran

İslam Devrimi'nin tüm İslam alemine örnek olması gerektiğini savunmuştur. Türkiye'nin de aynı hassasiyeti göstererek İslami yaşantıya kavuşması arzulamıştır. İran-Irak savaşının etkileri, Humeyni'nin ölümünden sonraki kadro değişiklikleri ve değiştirilen ve uygulanan politikalar, Milli Gazete'de devrimin popülerliğini bitirmiştir. 1978-1979 yıllarında coşkuyla konuşulan devrim zamanla yerini sakinliğe bırakmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepleri Tarihi, İslam Cumhuriyeti, Devrim, İran, Milli Gazete.

Mevdûdî'nin Kâdiyânîlerin Nübüvvet Anlayışına Yönelik Eleştirileri

Nisanur AZGIN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Mezhepleri Tarihi
nisanurazgin189@gmail.com
0009-0003-2595-4513

Özet

19. Yy' da Hindistan'da Kâdiyân şehrinde Mirza Gulam Ahmed ile ortaya çıkan Kâdiyânîlik hem dini hem de siyasi bir akımdır. Mirza Gulam Ahmed kendisini müceddid, mesih, mehdi olarak konumlandırmıştır. Ayrıca kendisini yarı, eksik ya da gölge nebi olarak ilan etmiş, bir taraftan da bunun Hz. Peygamber'in son nebi oluşuna zarar vermediğini temellendirmeye çalışmıştır. İslam dünyasında konumu tartışılan mezheplerden olan Kâdiyânîlik tarih boyunca çeşitli eleştirilerle karşı karşıya kalmıştır. Mevdûdî'nin de bu bağlamdaki eleştirileri dikkate değerdir. Mevdûdî, Hz. Peygamber'den sonra peygamberlik iddia edenin küfre düşüp, kâfir olduğu görüşünü benimsemektedir. Ona göre peygamberlik sadece Hz. Muhammed'e aittir ve son peygamber odur. Mevdûdî, Mirza Gulam Ahmed'in peygamberlik iddiasını reddetmiştir. Bu durumu İslam'a göre aykırı olduğu için tehlikeli bulmuştur. Çalışmamızda Mevdûdî'nin Kâdiyânîlerin özellikle nübüvvet anlayışına dair eleştirileri ele alınacaktır. Bu bildirinin amacı, Mevdûdi'nin Kâdiyânîliğin nübüvvet anlayışına eleştirilerinin incelenmesi ve bunun arkasında yatan sebeplerin tespit edilmesidir. Yapılan literatür taramalarında Mevdûdî'nin Kâdiyânîlerin nübüvvet anlayışına yönelik sosyo politik, siyasi ve dini eleştirileri hakkında yeterince çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu sebeple çalışmanın alana katkı sunması hedeflenmektedir. Kâdiyânîlik İslam dünyasında konumu tartışılan mezheplerden biri olup, çeşitli eleştirilerle karşı karşıya kalmaktadır. Mevdûdî'nin de bu harekete yönelik eleştirileri, özellikle teolojik ve sosyal bağlamda dikkate değerdir. Nitekim bu müellif de Kâdiyânîliğin ortaya çıktığı coğrafyada yetişmiş birisidir. Kâdiyânîlik mezhebinin nübüvvet anlayışının Mevdûdî'nin ele alınış biçiminin araştırılması da bu noktada dikkate değerdir. Literatür incelendiğinde Mevdûdî'nin Kâdiyânîlerin nübüvvet anlayışlarına karşı eleştirilerine dair müstakil bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Müslümanların Kâdiyanilere yönelik eleştiri ve tutumlarının anlaşılması adına bu eleştirilerin önemli olduğunu ve çalışmanın ilgili literatüre işaret etmesi bakımından özgün olduğunu ileri sürmek mümkündür. Bu çalışma ile Kâdiyânîlere yönelik eleştirilerin öne çıkan isimlerinden Mevdûdî'nin görüşleri öne çıkacaktır. Bu çalışma, Kâdiyânîlere yazılan reddiye literatürün değerlendirilmesine yönelik bir adım olarak değerlendirilebilir. Çalışmamız da çeşitli

nitel araştırma yöntemlerinden gerekli ölçüde faydalanılacaktır. Bu bağlamda tarihsel kültürel bağlam analizi, metin analizi gibi yöntemler kullanılacaktır. Müellifin Kâdiyânîlik karşıtı eseri diğer Müslümanların Kâdiyânîlik algısının şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu sebeple bu eserde Kâdiyânîliğin nübüvvet anlayışının nasıl ele alındığının ortaya konulması önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepler Tarihi, Mevdûdî, Kâdiyânî, Nübüvvet, Mirza Gulam Ahmed.

Abdülkahir el-Bağdadi'nin el-Fark Beyne'l-Fırak Adlı Eserine Modern Bir Bakış

Süleyman AKCA
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Mezhepleri Tarihi
suleymanakca751@gmail.com
0009-0008-3992-5146

Özet

Abdülkahir El-Bağdadi'nin El Fırak Beyne'l Fırak adlı eserinin modern İslam Mezhepler Tarihi prensiplerine göre değerlendirilmesidir. İslam Mezhepleri Tarihi'nin modern bakımdan öne çıkan hususları ele alınıp, Abdülkahir El-Bağdadi'nin El-Fark Beyne'l-Fırak adlı eserinin bu prensiplere ne derece uyduğunun gözlenmesidir. Çalışma, Abdülkahir El-Bağdadi'nin El-Fark Beyne'l Fırak adlı eserinin modern mezhebi bağlamda değerlendirilmesi açısından önem arz etmektedir. Eserde ele alınan konular, bu disiplinin kriterlerine ne ölçüde uyduğunun irdelenmesi bakımından kıymete haizdir. Çalışmada, İslam Mezhepleri Tarihi alanında konuyu ilgilendiren kaynaklar tarandıktan sonra Abdülkahir El-Bağdadi, El-Fark Beyne'l Fırak adlı eserinde bu disiplinin kaidelerine ne derece bağlı kalıp kalmadığı değerlendirilmiştir. Bu açıdan bakıldığında çalışma hususiyet arz etmektedir. İslam Mezhepleri Tarihi alanında ilk makalat müelliflerinden olan Abdulkahir El-Bağdadi'nin eserindeki üslup ve içeriğin modern bilim anlayışı ile kıyaslanması bakımından katkısı olacağı kanaatindeyiz. Kaynak taraması ve literatür taraması yapılarak bildiri hazırlanmıştır. Çalışmada Abdülkahir El-Bağdadi'nin eserini ele alırken "fikir-hadise irtibatı" dediğimiz bağlama dikkat etmediği gözlenmiştir. Kavram kayması dediğimiz (zaman, mekân ve şahıs) hususiyetin bu eserde dikkate alınmadığı görülmüştür. Kaynak kritiği anlamında değerlendirdiğimizde ise müellif çoğu zaman kendi yorum ve düşüncelerini eserine aktarırken tarafsız ve yargısız bilim anlayışını göz ardı etmiştir. Her mezhep uzmanı çalıştığı konu üzerinde birinci el kaynaklara gitmesi gerekirken burada bu hususun göz ardı edildiği görülmüştür. Bu anlamda bu disiplini kelamdan ayıran en önemli hususiyetlerden olan süreç mantığının dikkate alınmadığı da gözlenmiştir. Abdülkahir El-Bağdadi'nin El-Fark Beyne'l Fırak adlı eseri modern gözle bakıldığında birçok eksiklikleri barındırsa da döneminin dini, sosyal ve düşünce yapısını yansıtması bakımından çok büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepleri Tarihi, Abdulkahir El-Bağdadi, El-Fark Beyne'l-Fırak, Modern, Bilim, Bilimsel Bilgi.

Hint Alt Kıtası'nda Selefîliğin Doğuşu ve Gelişimi: Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî El-Diyânüvî El-Azîmâbâdî Örneği

Osman SEVİM
Doktora Öğrencisi
Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslam Mezhepleri Tarihi
osmansevim2021@gmail.com
0000-0002-9352-2996

Özet

Bu yazı, Hint Alt Kıtası'nda Selefîliğin doğuşunu, gelişimini ve Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî El-Diyânüvî El-Azîmâbâdî'nin bu süreçteki rolünü incelemektedir. Hint Alt Kıtası'nda Selefîliğin nasıl şekillendiğini ve bu hareketin bölgedeki dini, sosyal ve kültürel yapıları nasıl etkilediğini analiz etmek, özellikle Diyânüvî El-Azîmâbâdî'nin bu süreçteki katkılarını ortaya koymaktır. Bu çalışmanın önemi, Hint Alt Kıtası'ndaki Selefîlik hareketinin tarihsel ve ideolojik gelişimini anlamamıza katkı sağlaması ve bölgedeki dini düşünce akımlarını daha iyi kavramamıza olanak tanımasıdır. Özellikle Diyânüvî El-Azîmâbâdî gibi önemli figürlerin rolü, Selefîliğin yerel dinî ve toplumsal yapılar üzerindeki etkisini ortaya koyarak, bu akımın modern İslam dünyasındaki yeri hakkında daha derin bir anlayış geliştirmemizi sağlar. Bu çalışmanın özgünlüğü, Hint Alt Kıtası'ndaki Selefîliğin tarihî gelişimini, bölgeye özgü sosyal ve kültürel dinamiklerle ilişkilendirerek ele almasıdır. Özellikle, Diyânüvî El-Azîmâbâdî gibi daha az tanınan bir figürün üzerinden bu hareketin yerel etkilerini incelemesi, bu konuda yapılmış diğer çalışmalardan farklı bir bakış açısı sunar. Bu çalışma, Hint Alt Kıtası'ndaki Selefîlik üzerine yapılan literatürdeki eksiklikleri gidermeyi amaçlayarak, bölgedeki dini hareketlerin ve düşünsel akımların daha derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlar. Özellikle Diyânüvî El-Azîmâbâdî gibi daha az incelenmiş figürlerin rolünü vurgulayarak, Hint Selefîliğinin doğuşu ve gelişimi hakkında yeni bir perspektif sunar. Bu çalışmanın yöntemi, tarihsel ve metin analizine dayalı bir yaklaşımla gerçekleştirilecektir. İlk olarak, Selefîliğin Hint Alt Kıtası'ndaki gelişimi üzerine var olan literatür taranacak ve dönemin sosyo-politik yapıları dikkate alınarak bu hareketin yerel bağlamdaki etkileri incelenecektir. Hint Alt Kıtası'ndaki Selefîliğin, bölgedeki sosyo-politik ve dini yapıları dönüştüren önemli bir hareket olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî El-Diyânüvî El-Azîmâbâdî'nin düşünceleri, Selefîliğin Hint İslam toplumuna uyarlanmasında kritik bir rol oynamış, yerel dini anlayışlarla etkileşim içinde gelişen özgün bir Selefîlik yorumu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepleri Tarihi, Selefilik, Hint Alt Kıtası, Ashâbu'l-Hadîs, Hindistan.

Yemen'de İsmaililiğin Yayılışı

Abdulillah DURAK
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Mezhepleri Tarihi
durakabdulillah2@gmail.com
0009-0003-3285-7076

Özet

İslam'ın fetih hareketleri ile birçok bölgede yayılması, farklı din anlayışlarının ortaya çıkması neticesinde mezhepler ortaya çıkmıştır. İslam düşüncesinin teşekkül döneminde ilk üç asır büyük önem taşımaktadır. Nitekim Hz. Peygamber'in (s.a.s.) vefatının ardından başlayan, özelikle imamet ve hilafet bağlamındaki tartışmalar Müslümanlar arasında ciddi ihtilafların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu ihtilafların siyasi açıdan ele alan mezheplerde kendilerine tarih sahnesinde yer almıştır. Haricilik, Şia, Mürcie ve Mutezile ile başlayan dini siyasi oluşumlar kendilerine kültürel bir zemin hazırlamış ve belirli prensipler çerçevesinde kendi görüşlerini ortaya koyan bu mezhepler, siyasi tutumlarındaki farklılarından dolayı farklı alt gruplara ayrılmışlardır. Bu gruplardan birisi Şii gelenek içerisinde ortaya çıkan İsmâililik'tir. İsmâililiğin başlangıcı hakkında iki farklı görüş ortaya atılmıştır. İsmaililere göre altıncı imam Cafer es-Sadık'ın halefi olarak İsmail'i, İmamilere göre ise Cafer'in diğer oğlu Musa Kazım'ı halef kabul etmişlerdir. Cafer es-Sadık'ın ölümünden sonra ise İsmaililer Bahreyn ve çevresinde Karmatiler, Kuzey Afrika'da Fatimiler iktidarı ele geçirmişlerdir. İsmâililiğin yayıldığı önemli bölgelerden birisi de Yemen'dir. Erken dönemden itibaren İsmâililik Yemen'de varlık göstermiştir. Yemen coğrafi yapısı açısından iktidara karşıt olanlar için önemli bir bölge olmuştur. İsmâililer içinde Yemen iktidar karşıtı hareketler uygun bir bölge olmuştur. İsmâililiğin Yemen'de etkili olmasında İslam'ın erken dönemlerinden itibaren Şii eğilimlerin bölgede yayılmasıdır. Yemen'de İsmâililiğin yayılmasındaki ilk isimler İbn Havşeb ve Ali b. Fadl olarak aktarılmaktadır. Ayrıca Cafer b. Mansûr Yemen'deki İsmaililiğin yayılmasında etkili isimlerden olup "Yemen Fatihi" anlamında gelen "Mansuru'l-Yemen" şeklinde tanınmıştır. Ancak Yemen'de İsmâililik hareketinin en önemli ismi İbn Havşeb'tir. İbn Havşeb vafatının sonuna kadar İsmailiyye ve onun imamı Ubeydullah el-Mehdî'ye bağlı kalmıştır. Yemen'de Ali b Fadl'ın bölgede yaşayan İsmâililere uyguladığı baskılar neticesinde, halkın birçoğunun Sünniliğe geçmesi İsmâililiğe büyük ölçüde zarar vermiştir.

Anahtar Kelimeler: İslâm Mezhepleri Tarihi, Şiî-İsmâililik, Yemen, İbn Havşeb, Cafer b. Mansur el-Yemenî.

Kur'an-ı Kerim'de Dini İnanç Açısından Kişilik Tipleri

Ünal YILDIRIM
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Psikolojisi
unlyldrm19@gmail.com
0009-0005-3051-8227

Özet

Bildirimizin konusunu dini inanç (mü'min, münafık, müşrik, kafir vb.) açısından Kur'an-ı Kerim'de zikredilen kişilik tiplerinin analizi oluşturmaktadır. Bu bildirinin amacı, Kur'an-ı Kerim'de yer alan kişilik tiplerini inceleyerek bireylerin inanç ve davranış biçimlerinin nasıl şekillendiğini ortaya koymaktır. Kur'an, insanları farklı ahlaki ve manevi niteliklerle tanımlar ve bu tanımlamalar, bireyin iman, ahlak ve davranış yönleriyle doğrudan ilişkilidir. Bildirinin hedefi, bu farklı kişilik türlerini analiz ederek, mümin, münafık, müşrik vb. kişilik yapılarının nasıl ortaya çıktığını ve birey-toplum ilişkilerine nasıl yansıdığını açıklamaktır. Kur'an-ı Kerim'in faklı ahlaki ve inanç temelli kişilik tipleri üzerinden sunduğu birey modeliyle davranış ve kimlik oluşumunu anlamaya katkı sağlamaktır. Bu çalışma, inancın ve inançsızlığın birey ve toplum üzerindeki psikolojik, ahlaki ve sosyal etkilerini anlamayı hedefler ve Kur'an'ın sunduğu kişilik tipleriyle insanın ahlaki gelişim ve sosyal uyum sürecini bütüncül bir bakış açısıyla ele alır. Bu çalışmanın önemi birkaç açıdan değerlendirilebilir. Bunlardan bir tanesi, insan psikolojisinin Kur'an perspektifinden incelenmesidir. Bir diğeri ise olumlu ve olumsuz kişilik özelliklerinin tanımlanması şeklindedir. Kur'an-ı Kerim'de dini inanç açısından kişilik tipleri çalışması, insanın iç dünyasını, davranışlarını ve toplumsal rollerini anlamak için hem teorik hem de pratik olarak önemli bir değer taşır. Bu çalışma, bireysel ve toplumsal dönüşümde Kur'an öğretilerini rehber almayı teşvik eder ve insanların inanç, davranış ve karakter özelliklerinin Kur'an'da nasıl ele alındığını anlamaya yönelik önemli bir araştırma alanıdır. Çalışmanın özgünlüğünü, Kur'an'ın kişilik tasvirlerinin sistematik olarak incelenmesi, İslami kaynaklarla modern psikoloji arasındaki diyalog, Kişilik tiplerinin inanç ve davranış ilişkisi açısından derinlemesine analizi, Manevi kişisel gelişim için yeni bir model sunma ve Toplum psikolojisi ve kişilik tiplerinin etkileşimi şeklinde özetleyebiliriz. "Kur'an-ı Kerim'de Dini İnanç Açısından Kişilik Tipleri" çalışması, geleneksel dini öğretiler ile çağdaş bilimsel kavramlar arasında bir sentez yaparak hem akademik hem de pratik düzeyde yeni ve özgün bir perspektif sunar. Bu çalışmanın en belirgin özgünlüğü hem teolojik hem psikolojik bir bakış açısı sunarak, klasik dini yaklaşımlar ile modern bilimsel kavramlar arasında köprü kurmasıdır. Çalışmanın literatüre katkısı hem İslami ilimlere hem de psikolojik ve sosyolojik alanlara önemli bir zenginlik katması açısından değerlendirilebilir.

Kur'an'daki kişilik tiplerinin sistematik olarak incelenmesi, literatüre yeni bir kişilik modelinin eklenmesini sağlar. Bu model hem dini hem de psikolojik boyutları bir arada ele alarak, insan doğasını anlama konusundaki çalışmalara katkıda bulunur. Kur'an'ı temel alan psikolojik analizlerin yapılmasına olanak tanır. Bu, İslami öğretilerin ruhsal sağlık ve kişisel gelişim üzerine etkilerini anlamak için yeni bir perspektif sunar. Dinî inançların bireysel ve toplumsal psikolojideki yeri üzerinde derinlemesine bir bakış sunarak, din psikolojisi bağlamında literatürde bu konudaki tartışmalara katkıda bulunur. Çalışmanın yöntemleri; metin tahlili ve içerik analizi, literatür tarama ve teorik çerçeve oluşturma, interdisipliner yaklaşım şeklinde sıralanabilir. Bu yöntemlerin kombinasyonu, Kur'an-ı Kerim'de Dini İnanç Açısından Kişilik Tipleri çalışmasının derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde incelenmesini sağlar. Her bir yöntem, çalışmanın farklı boyutlarını aydınlatır ve araştırmanın geçerliliğini artırır. Bireylerin inançları ve kişilikleri arasındaki ilişkiyi anlamak için önemli veriler sunar. Bu çalışma, hem bireylerin ruhsal ve ahlaki gelişimleri hem de toplumsal dinamiklerin anlaşılması açısından önemli bir kaynak oluşturur.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Kur'an-ı Kerim, Dini İnanç, Kişilik Tipleri.

Pesimist Felsefe Ve Emil Mihai Cioran

Zekeriya Başıbüyük
Yüksek Lisans Öğrencisi
Düzce Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Felsefesi
teologzek@gmail.com
0009-0000-0001-3993

Özet

Hayatı ve varoluşu baştan aşağı acı, sıkıntı ve karamsar bir perspektiften ibaret gören Pesimist felsefe Antik Yunan'dan günümüze değin savunucusu olmuş çok güçlü bir akımdır. Bu çalışmamızda tarihsel serüven boyunca Pesimist felsefeye katkı sağlayan filozofların en belirgin figürleri ele alınacaktır. Antik Yunan'dan günümüze pesimist felsefeye katkı sağlayan düşünürleri tespit etmek ve özellikle bu felsefenin son durağı sayılabilecek Cioran'ı ele alarak karamsar felsefeye katkısını göstermeye çalışmak. Çalışmanın önemi Modern çağ insanının içine düştüğü boşluk duygusundan kurtulmak için her geçen gün maneviyat arayışı katlanarak artmaktadır. Bu arayış sırasında pesimist filozoflarla karşılaşmaları kuvvetle muhtemeldir. Bu çalışma ile insanların anlam arayışında sordukları sorulara cevap bulmalarında pesimist filozofların ve özellikle Cioran'ın birçok katkısı olacaktır. Çalışmanın özgünlüğü Cioran'ın diğer pesimist filozoflarla birlikte karamsar felsefe tarihi içindeki önemine, onu neden son durak olarak isimlendirdiğimize değinilecektir. Konu ile ilgili akademik literatür incelendiğinde Cioran'ın sadece filozof kimliği üzerinden çalışıldığı görülmektedir. Oysa onun teolojiyle olan kopmaz bağı ve Tanrıyla yaşadığı bitmek bilmez problemleri bağlamında teoloji ağırlıklı pesimist felsefesine değinilmemiş olması ciddi bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Çalışmamızla bu eksiklik kapatılmaya çalışılacaktır. Pesimist filozofların konuyla ilgili yazdıkları birincil kaynak; filozoflar hakkında yazılan kitap, makale, yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları ise ikincil kaynak olarak kullanılacak olup çalışmamızda tasviri bir yöntem takip edilecektir. Modern çağda görülen yalnızlık, anlamsızlık ve hiçlik gibi duyguları yalın bir dil ve karmaşık bir bilinç akışıyla dile getiren filozoflardan birisi olan Emil Cioran, kendisinden önce yaşamış karamsar filozofların düşüncelerini adeta zirvelere çıkarmış ve dünyaya bakışıyla pesimist felsefe tarihinde gelinebilecek en uç yere varmıştır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Pesimizm, Varoluşçuluk, Tanrı, Yalnızlık, Hayatın Anlamı, Nihilizm.

Yaşlılık Dönemi Dindarlık ve Ölüm Kaygısı İlişkisi

Şeyda YILDIZ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Psikolojisi
yildizseyda90@gmail.com
0009-0005-2120-9131

Özet

Bu araştırmanın konusu, gelişim evrelerinin son aşaması olan yaşlılık döneminde dindarlığın nasıl şekillendiği ve dini inançların ölüm kaygısı üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Araştırma kapsamında temel hedefimiz, yaşlılık döneminde dini inançların destek sağlayıcı bir işlevinin olup olmadığını incelemek; aynı zamanda bireyin ölümle yüzleşme sürecini nasıl etkilediğini keşfetmektir. Çalışmamız, kişinin hayatının son döneminde dindarlık ve dini inançların psikolojik sağlığa ve hususi olarak ölüm kaygısına etkilerini anlamak üzerine odaklanır. Yaşlılık dönemi çeşitli değişimlerle dolu bir dönemdir ve bu değişimlerin getirdiği zorluklar, kişide ölüm kaygısının artmasına sebep olabilir. Doğal olarak dini inancın ölüm kaygısı üzerindeki etkisini anlamak oldukça önemlidir. Bu çalışma ayrıca, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını anlamak ve onları ölüm kaygısından korumak noktasında önemli bir katkı sağlayabilir. Bu çalışmanın özgünlüğü, yaşlılık döneminde dindarlığın ölüm kaygısına olan etkisini inceleyerek, yaşlılık psikolojisi ve din psikolojisi alanlarında önemli bir boşluğu doldurmasında yatmaktadır. Dini inançların yeniden şekillendiği yaşlılık dönemi göz önüne alındığında araştırmamız, dindarlığın yaşlı bireylerin ölüm kaygılarını hafifletici bir işleve sahip olup olmadığını keşfetmeyi hedeflemektedir. Türkiye'de ve dünyada ölüm kaygısına dair yapılan çalışmalara bakıldığında genel anlamda genç ve orta yaş dönemlerine odaklanıldığını, yaşlılık dönemi ile ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğunu göstermektedir. Bu sebeple, dini inançların ölüm kaygısına olan etkisini yaşlı bireyler nezdinde ele almak literatüre özgün bir katkı sağlamaktadır. Yaşlı bireylerin dini inanç şekilleri ve bu inançların ölüm kaygısına olan etkisini keşfetmeyi sağlayacak en etkili yöntem hiç şüphesiz nitel yöntemdir. Nitel yöntemin kullanıldığı bu çalışmada literatür taraması ve dokümantasyon yöntemi ile elde edilmiş olan veriler düzenlenerek elde edilen bulgular din psikolojisi bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Yaşlılık dönemi, gelişim evrelerinin son basamağıdır. Bu dönemde artık birey; geçmiş tüm evrelerin görevlerini tamamlamış olup, fiziksel olarak gerilemenin zihni olarak ise olgunlaşmanın baş gösterdiği evreye geçmiştir. Aynı zamanda yaşlı bireyin diğer dönemdeki bireylere oranla inanç seviyesinde artış görüldüğü de çeşitli çalışmalar ile ortaya konmuştur. Nitekim ölüm ile sonuçlanan yaşlılık dönemi, kişide kaygı ve korkuya sebep olabilir. Ancak ölüm korkusu bireyin inanç tutumuyla yakından ilişkilidir. Elde edilen bulgulara göre,

dindar bireylerin ölümle yüzleşme sürecinde iyi bir psikolojik hale sahip olduklarını, ölümden sonraki hayat inancının da ölüm kaygısını azaltmada önemli bir rol oynadığını gözler önüne sermektedir. Bu durum, dini inançların yaşlı bireylere manevi destek sağladığına işaret etmektedir. Bu bağlamda çalışmamız, yaşlı bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının güçlü olması için sağlanan desteğin önemine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Yaşlılık Dönemi, Dindarlık, Ölüm Kaygısı.

Nöroteoloji ve Felsefe Kavramları Üzerine: Hallac'ın Vecd Tasavvuru Bağlamında Bir İnceleme

Mustafa Kemal UÇAR
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Felsefesi
mkucar46@gmail.com
0009-0005-1389-3308

Özet

Hallac-ı Mansur'un İslam felsefesindeki yerini alan, dünyanın yalanlarından ruhen kurtulunması anlamına gelen Vecd kelimesi, nöroteoloji açısından daha derin bir şekilde analiz edildiğinde, insanın zihni derinliklerindeki ruhi tecrübeleri anlamamıza ne şekilde yardımı olabileceğidir. Vecd kelimesini incelerken Klasik İslam Felsefesi kaynaklarından Hallac-ı Mansur'un Ene'l-Hak eserini ele alma noktasında nöroteoloji ile bağdaştırma çabasıdır. Fakat, mistik tecrübelerin bütünüyle nörolojik şekilde izahı mümkün değildir. Bu çalışmanın sınırlılığı, tam bir nörolojik açıklama sunma iddiası olmadığıdır. Diğer yandan Vecd tecrübesinin nörolojik temsillerini araştırırken, insanın zihni derinlikleri hakkında yeni bir perspektif sunabileceğini öngörür. İslam felsefesi ve nöroteoloji arasındaki ilişkiler çağımızda son derece önemli bir hal almıştır. Bilhassa, insan zihninin tabiatı, ruhi tecrübeler ve bilimsel yönden anlaşılması bu incelemenin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca Hallac-ı Mansur'un özelde dini tecrübe ile ele almış olduğu Ene'l-Hak adlı eserde Vecd kavramının psikolojik açıdan da nörolojik açıdan bir bağ kurulmasıdır. Nöroteoloji konusu ile yapılan çalışmalar olsa da Hallac-ı Mansur ile bir tahlilinin yapılmamış olması nedeni ile ortaya koymaya çalışılmasıdır. Hallac-ı Mansur merkezli okumamızın nedeni ise Vecd halini, evren ile insan ruhunun bütünleşmesi şeklinde yorumlamasından kaynaklıdır. Aynı zamanda alternatif mistik düşünürlerin eserleri ile kıyaslamalı şekilde bir okuma yapılabilir. İslam felsefesi ve nöroteoloji ilişkileri kurarak, ruhi tecrübelerin nörolojik temsillerine yeni bir perspektif elde edilebilir. Bu, insan zihninin ve ruhunun bilgilerine erişilme noktasında özgün bir yön katabilir. Çalışmamız nitel araştırma yöntemi esas alınarak doküman tekniğiyle oluşturulacaktır. Araştırmamız da ikincil veri olan kitap, makale ve tezler yardımı ile oluşturulacaktır. Keşfedici ve açıklayıcı bir anlatım olacaktır. Nöroteoloji ve Vecd hali arasında bir ilişkinin olabileceğinden söz etmenin mümkünlüğü olabilir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, İslam Felsefesi, Nörobiyoloji, Nöroteoloji, Vecd.

Deepfake ve Ortaya Çıkardığı Etik Sorunlar: Fârâbî'nin Etik-Politik Sistemi Bağlamında Okumak

Mücahit Furkan EREL
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Felsefesi
mfe1819@hotmail.com
0009-0002-3267-7967

Özet

İslam felsefesi ve yapay zekâ teknolojileri arasındaki bağlantı günümüz açısından son derece önemli bir hal almıştır. Son yıllarda, yapay zekâ teknolojilerinin gelişimi, özellikle derin öğrenme temelli deepfake (derin sahtecilik) uygulamaları, etik, hukuk ve toplumsal normlar açısından yeni sorunlar doğurmuştur. Araştırmamız da Farabi'nin, toplumun en temel yapı taşı olan bireyin erdemliliğinden başlayarak, erdemli bir devletin karakteristikleri ile etkili bir devlet yönetimi ve idarecisinin gereklilikleri üzerine odaklanılan İdeal Devlet'i, yapay zekâ teknolojilerinden birisi olan deepfake (derin sahtecilik) uygulamalarının ortaya koyduğu etik durumların etik-politik sistemdeki yansıması ne olabilir? Deepfake, olumlu kullanımının yanında, gerçeklikten ayırt edilmesi zor sahte videolar ve ses kayıtları oluşturmakla, bireylerin yüzlerinin ve seslerinin izinsiz kullanımıyla özel hayatın ihlaline, sahte içeriklerin yayılması, cinsel taciz ve şantaj gibi suistimal vakalarında kullanabileceğinden, toplumda güven kaybına- kaosa ve mevcut hukuk sistemlerinin ve etik kurallarının uygulanmasında engellere neden olabilmektedir. Amacımız, bir yapay zekâ teknolojisi olan Deepfake'in etik yönlerini, Farabi'nin İdeal Devlet'te (el-Medînetü'l-Fâzıla) ahlak anlayışı çerçevesinde irdelemektir. Günümüzdeki teknolojik ilerlemeler ve YZ'nin potansiyeli, Farabi'nin eserlerinde betimlenen ideal toplum düzeni bağlamında değerlendirildiğinde, bu teknolojilerin insanlık için hem bir fırsat hem de tehdit oluşturduğundan çalışma önem arz etmektedir. Yapay zekâ çalışmaları günümüzde her alanda yapılmış ve yapılmaktadır. YZ teknolojisi olan Deepfake'in daha önce felsefi açıdan yapılan çalışmalar vardır. Ancak Fârâbî merkezli deepfake'i etik bağlamda ele almak bu çalışmanın özgünlüğüne yön vermektedir. Bu çalışmayla teknoloji ve etik, etik ile politik arasındaki diyalogu artırarak gelecekteki YZ uygulamalarının daha sürdürülebilir ve toplumsal olarak kabul edilebilir olmasına katkı sağlayabilir. Araştırmanın temelinde nitel araştırma yöntemi baz alınarak doküman tekniğiyle ilerlenecektir. Deepfake teknolojisinin küresel ölçekte yaratabileceği etik sorunlara karşı Fârâbî'nin ahlaki sisteminin, uluslararası etik standartların geliştirilmesinde katkı sağlayabilir. Deepfake'in bireysel ve aile yapısına yönelik olumsuz etkileri, Fârâbî'nin Tedbirü'l-Menzil anlayışıyla değerlendirildiğinde, bu teknolojinin etik

yönetimi için rehber ilkeler ortaya koyulabilir. Deepfake teknolojisinin, etik dışı amaçlarla kullanıldığında bireysel hak ve özgürlükleri tehdit ettiği ve toplumsal güveni sarstığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, İslam Felsefesi, Erdemli Toplum, Etik, Fârâbî, Yapay Zekâ, Deepfake.

Belâgî Açıdan Makâmât-ı Hemedânî ile Makâmât-ı Harîrî Arasında Bir Mukayese

Yakup TOZLU
Yüksek Lisans Öğrencisi
Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arap Dili ve Belagatı
yakuptozlu@gmail.com
0009-0004-7766-5235

Özet

Bildiride Arap Edebiyatının önemli unsurlarından biri olan Makâme türü ele alınmış, bu türde verdikleri eserlerle öne çıkan Bedîü'z-Zamân el-Hemedâni ile Harîrî'nin makâmeleri arasında üslup ve belagat yönünden bir mukayese yapılmıştır. Bildirinin gayesi, bu iki seçkin makâme arasındaki benzerlik ve farkları tespit etmek, yazarlarının izlediği üslubu belirlemek ve seçilen bazı makâmeleri belâgî açıdan tahlil etmektir. Makâme türü, Arap edebiyatında sanatsal ve entelektüel bir ifade biçimi olarak büyük bir öneme sahiptir. Bu türde eser veren Hemedânî ve Harîrî, makâmelerin yapısı, belagati ve dilsel incelikleri ile tanınır. Makâme türünün Arap edebiyatındaki yeri ve gelişimi, bu iki yazarın eserleriyle somut bir hale geldiğinden, bu çalışma onların eserlerine odaklanarak Arap belagat geleneğine önemli bir katkı sunmaktadır. Çalışma, Hemedânî ve Harîrî'nin makâmelerini karşılaştırarak, üslup ve belagat açısından derin bir tahlil sunmayı hedeflemektedir. Hemedânî ve Harîrî arasındaki belagî farkları detaylandırmak, özellikle dilsel ve üslupsal özellikler üzerinden yapılacak mukayeseler, bu konudaki literatürde yer alan klasik görüşleri güncelleme ve yeniden yorumlama fırsatı verebilir. Bu çalışma, Arap edebiyatında önemli iki yazarın belagat ve üslup yönünden detaylı karşılaştırmasını yaparak mevcut literatüre derinlemesine bir katkı sağlar. Hemedânî ve Harîrî'nin eserlerinin daha iyi anlaşılmasını sağlarken, aynı zamanda Arap edebi üslubunun gelişim sürecine dair de yeni çıkarımlar sunar. Belâgî unsurların tanımlanması ve iki yazarın eserleri üzerinden örneklendirilmesi, ilerleyen çalışmalara referans niteliğinde olabilir.

a. Metin Analizi: Makâmelerin detaylı incelenmesi; belagat unsurlarının, kelime seçimlerinin, anlatım tekniklerinin ve üslupsal farklılıkların ortaya konulması.

b. Karşılaştırmalı İnceleme: İki yazarın makâmeleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmalı bir analizle değerlendirme.

c. Belagî Açıdan Tahlil: Seçilen makâmeler üzerinden istiare, teşbih, mecaz gibi edebi sanatların kullanımlarının tahlili.

a. Hemedânî ve Harîrî'nin üslup ve belagat bakımından nasıl ayrıştıkları ve benzeştiklerine dair detaylı bir kavrayış sunmak.

b. Arap edebi dilinin inceliklerini ve üslupsal zenginliklerini, makâmeler üzerinden örneklendirerek literatüre katkı sağlamak.

c. Bu iki eserin, Arap dilinin estetik zenginliğini ve belagatını ortaya koymadaki işlevini derinlemesine analiz ederek, edebiyat araştırmalarına yeni bir bakış açısı sunmak.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagatı, Edebiyat, Belagat, Makâme, Makâmât, Bedîü'z-Zamân el-Hemedânî, Ebu Muhammed el-Harîrî.

İbn Abdülber en-Nemerî ve Edebî Eseri Behcetü'l-mecâlis ve Ünsü'l-mücâlis

Hacer Kardeş YILMAZ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arap Dili ve Belagatı
hacerkardes.67@gmail.com
0000-0002-5032-8181

Özet

Hacmi ve içerdiği edebî birikimle Endülüs ilmî çevrelerince "edebiyat sahasının bir süvarisi" olarak öne çıkan İbn Abdülber' in bu eseriyle ilgili Türkiye'de Arap dili ve Belâgatı disiplini açısından değerlendirilmesinin yapılmadığı görülmektedir. Bu yüzden eserdeki şiirsel anlatımların, vecize ve deyimlerin muhteva ve üslûp yönüyle ele alınması hedeflenmiştir. Şiirsel anlatımlar ve hikemî ifadeler, duyguların aktarılmasında sözün sanata dönüşmüş biçimidir. Bu edebî türler, tüm dillerin edebiyatında önemli bir konumdadır. Sözlü gelenekten yazılı eserlerin telif edilmesine uzanan süreçte yazar ve şairler; bireysel, toplumsal ve ahlâkî konuları bu estetik argümanlarla bir sonraki nesillere aktarmayı hedeflemişlerdir. İber yarımadasının VIII. yüzyılda fethedilmesiyle doğu Arap kültür ve edebî birikimi, Endülüs topraklarına aktarılmıştır. Endülüs Emevî (756-1031) yöneticilerinin bilimsel ve sanatsal gelişmeleri her dönemde desteklemeleri, bu topraklarda nice âlim, bilgin ve şairlerin yetişmesine zemin hazırlamıştır. XI. yüzyılda Mulûkü't-Tavâif dönemi (1031-1090) Mâlikî âlimlerinden İbn Abdülber en-Nemerî (ö.463/1071); hadis, fıkıh ve tarih alanında öne çıkmakla beraber edebî yönüyle de asrına damga vurmuştur. Onun Behcetü'l-mecâlis ve ünsü'l-mücâlis isimli eseri, doğu Arap edebiyatının batıda parlayan bir aynası mahiyetindedir. Döneminin yöneticisi Muzaffer b. Eftas'a (ö.460/1068) ithafen yazılmış, bir mukaddime ve yüz yirmi dört bâbdan oluşmuştur. Sosyoloji, siyaset, ahlâk, tıp, giyim-kuşam, âdab-ı muaşeret vb. konular ele alınırken; Arap, Fars ve Grek kültüründen şiir, özdeyiş ve atasözlerine de yer verilmiştir. Her bölüme hadisle başlayan müellif; rivayetçilik üslûbu temelinde tasvîrîlik, öğreticilik, lirik ve hikemî üslupları metot olarak kullanmıştır. Mensur ve manzum biçimde kaleme alınan yapıt; cahiliye döneminden Endülüs Emevî dönemine kadar birçok şairin şiirlerine atıfta bulunulmasıyla edebî antoloji özelliği taşımaktadır. Behcetü'l-mecâlis ve ünsü'l-mücâlis isimli eser, Arap Dili ve Belâgatı açısından Türkiye'de ilk defa incelenmiştir. Behcetü'l-mecâlis ve ünsü'l-mücâlis, tarihî,edebî,ahlâkî ve kültürel zengin içeriği sayesinde, İslâm edebiyatı ve medeniyeti, tasavvuf, edebiyat tarihi, biyografi araştırmaları için kıymetli bir referans özelliği taşımaktadır. Çalışmada klasik kaynaklardan yola çıkılarak müellifin biyografisi çerçevesinde ilgili eserin farklı konuları teşkil eden tüm bâblarından hareketle edebî yönleri ele

alınmıştır. Bu çalışma eserin, İslâm edebiyatındaki mecâlis türünün önemli örneklerinden biri olduğunu göstermiştir. İslâmî ilimlerde öne çıkan müellifin aynı zamanda edebiyatta da derinliğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belâgatı, İbn Abdülber, Behcetü'l-Mecâlis ve Ünsü'l-Mücâlis, Muhteva, Üslûp.

Hicri Dördüncü ve Beşinci Asırda Klasik Tasavvuf Eserlerinde Geçen İsimlerin Mukayeseli İncelenmesi

Enes ÇELİK
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tasavvuf
celikenes294@gmail.com
0009-0006-1149-2436

Özet

Tasavvuf disiplinin dînî düşünce gelenekleri arasında kendisine yer bulması, hicrî dördüncü ve beşinci asırda telif edilen klasik eserler vasıtasıyla mümkün olmuştur. Bu süreç boyunca tabaka t özelliği taşıyan eserler kaleme alınmış, sunnî geleneği takip eden tasavvufî düşünce ve hayatîn kurtarıcılar olan mutasavvıflar temayüz etmiştir. Sufiler, sunnî tasavvufun hal ilminden literatür zeminine ve kurumsallaşmaya giden yolu kaleme alarak tescil etmişler ve bu sülükte takipçilerine kalıcı/muhalled eserler telif etmişlerdir. Hicrî dördüncü ve beşinci asrîn çeyrek zaman diliminde öne çıkan Abdurrahman es-Sulemî'nin Tabakâtu's-sûfiyye adlî kitabını ana merkez ekseni üzerinde temellendireceğimiz bu çalışma, sufî isimleri inceleme, mukayese ve zahidlerin önemli bir kısmını dışarıda tutmayı hedeflemektedir. Özellikle su fî kabul edilen zahidlerin bir kısmının kapsama alınması hedeflenmektedir. Bunu yaparken hicrî 2.miladî 8. yüzyılın sufîleri arasında kitaplara girebilen ve giremeyen isimler tespit edilecektir. Müelliflerin isim tercihinde benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkarılacaktır. Bu süreçte su fî kabul edilenler ve edilmeyenler ayrımı belirlenecektir. Böylece sufî kabul edilen isimlerin eserlerde farklılık meydana getirmesinin sebepleri; coğrafya, mezhep ve ekolün bir faktör oluşturma ihtimali de açığa kavuşacaktır. Sufî olarak kabul edilen zahidlerin kimler olduğu hangi isimlerin grubun dışında kaldığı, müelliflerin uyguladıkları metot aşamasında gelinen noktanın neler olduğu belirlenecektir. Tu m bu veriler mukayeseli analiz yöntemi ile yoruma tabi tutulacaktır. Hicrî dördüncü ve beşinci aşırda oluşan tasavvuf klasik eserlerinden; Serrac et-Tusî'nin (ö. 378/988), Lüma', Kela ba zî 'nin et-Ta'aruf (ö. 380/988) Ebu Ta lib el-Mekkî 'nin (ö. 388/ Kûtû'l-kulûb), Harkuşî 'nin (ö. 406/1015-16) Tehzîbü'l esrâr, Ebu Abdurrahman es- Sulemî 'nin (ö. 412/1021) Tabakâtu's-sûfiyye, ve Târihu's-sûfiyye, Ebu Mansu r Ma'mer el Isfeha ni'nin (ö. 418/1027), Edebü'l mülûk fî beyâni hakâiki't-tasavvuf, Ebu Nuaym el-Isfehani'nin (ö .430/1038), Hilyetü'l evliyâ Kuşeyrî 'nin (ö. 465/1072) er-Risâle, Hucvirî'nin (ö. 465/1072 [?]) Keşfü'l mahcûb ve Abdurrahman Cami'nin (ö. 898/1492) Nefahâtü'l üns'ünde yer alan Herevî 'den (Ha ce Abdullah Ensarî) yapılan nakillerde Tabakâtu's-sûfiyye adlî eserine atıf yaptığı isimler taranacaktır. Abdurrahman Sulemî'nin (ö. 412/1072) H.161-378 yılları arasında yaşamış olan sufî

zahid şahsîn biyografilerini içeren Tabakâtu's-sûfiyye adlı eseri merkeze alınarak bahsi geçen kişilerin isim mukayesesi yapılacaktır. Suyemî'de 105, Kuşeyrî 'de 83, Keşfü'l-mahcûb'ta 109'dan fazla Herevî 'de 120; Hilye'de 650, Ta'arrufta 72, Edebü'l mülûk'te 48 zahid ve sufînin bir arada bulunması bize aralarındaki rakam farklılıklarını gösterecek. Bu rakamların bir kısmı bazı müelliflerin eserlerine sadece sufî isimleri alması olabilir. Bir kısmı da sufî sayısının nesilden nesile artış göstermiş olması söylenebilir. Özellikle hicri 3-4./miladi 9-10 yüzyılda yaşamış isimlerin bazı kitaplarda yer alırken diğerlerinde yer almaması müelliflerin tercihlerini ortaya çıkarması açısından önemli sayılır. Bu çalışmada müelliflerin hicri 3-4./mîladî 9-10. asırdaki tercih farklılıklar tespit edilecek ve bu tercih farklılıklarının nedenleri belirlenecektir. Bu anlamda çalışmamız müelliflerin kişisel tercihlerini açığa çıkarmasını hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Tabakatu's-Sufiyye, Sufî, Zahid, Tasavvuf, Tabakat.

Türkiye'de Yazılan Dini Romanlardaki Dini ve Tasavvufi Temaların İskender Pala'nın Romanları Özelinde İncelenmesi

Ünal UYGUN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tasavvuf
unal.uygun@hotmail.com
0009-0001-6665-7756

Özet

Tasavvufi unsurlar divan, halk ve tekke edebiyatının vazgeçilmez kaynağıdır. 1908'de yayınlanan Filibeli Ahmed Hilmi'nin Amak-ı Hayal'inde gelinceye kadar Türkçe romanlarda tasavvufi temaya rastlamak mümkün değildir. 1908'den sonraki süreçte tasavvufi temalar romanlara yavaş yavaş girmeye başlamıştır. Günümüzde yazılan birçok romanda tasavvufi unsurları görmemiz mümkündür. Çalışmamızın konusu tasavvufî temaları ihtiva eden romanların içerik tahlillerini yapmaktır. İskender Pala romanlarındaki tasavvufî temaları tespit ve tahlil etmektedir. Çalışmamız İskender Pala romanlarındaki tasavvufi unsurların ne derece ve nasıl kullanıldığını, tasavvufi öğretilerin okuyucuya nasıl aktarıldığını ortaya koymaya çalışması açısından ayrı bir önem arz etmektedir. İskender Pala'nın romanlarının edebi tahlili değil, dini ve tasavvufi yaklaşımı ele alınacaktır. Romanlar günlük hayatta insanların her yaşta en fazla okuduğu kitap türüdür. Dini ve tasavvufi temalar ise çoğunlukla bu romanların konuları içinde yer alır. Dini hayata etkileri bağlamında olumlu-olumsuz, doğru ya da yanlış Tasavvuf Ana Bilim Dalı çerçevesinde incelenmesi literatüre katkı sağlayacaktır. Amacımız romanlardaki tasavvufi temaları bulup tahlillerini yapmak olması hasebiyle, yukarıda adını zikrettiğimiz yazarımızın tasavvufu konu alarak yazmış olduğu romanları okuyup özetlerini çıkarmak, detaylı bir inceleme yaptıktan sonra eserlerdeki tasavvufî temalarla ilgili gerekli tahlilleri yapmak. Eserlerin belirttiğimiz yıllardaki ilk baskıları göz önünde tutulacak, eserler arasında kıyaslama yapılmayacak fakat yazarın temas ettiği tasavvufi konular birbirleriyle ilişkilendirilerek açıklanmaya çalışılacaktır. Üzerinde durulan tasavvufi konular tasavvuf literatüründeki kavramlar ışığında değerlendirilecektir. Tasavvuf: Tasavvuf kelimesi insanın iç dünyasıyla, ruhî ve manevi yönden kendini geliştirmesiyle alakalı olarak kullanılan bir kelimedir ve çok çeşitli tarifleri yapılmıştır. Bir ilim dalı olarak tasavvufun genel bir tarifini yapmak gerekirse, Tasavvuf; İslam kaynaklarında yer alan insanın mistik yönüne ve gönül terbiyesine işaret eden, maddenin ve dünyanın geçiciliğini işleyen, kalbî davranışları esas alan ahlak ve tefekkür sistemidir. Roman: Batılı bir tür olan roman Türk Edebiyatında Batılılaşma hareketlerinin neticesinde ortaya çıkmıştır. Zamanı, mekânı, olayları ve kişileriyle gerçek hayata ve kurguya dayanan, çok çeşitli anlatım

tekniklerinin kullanıldığı edebî eser türüdür. Aşk: Aşırı sevgi anlamına gelen aşk maddi ve manevi olmak üzere iki türlüdür. Maddi aşk beşerî, bir insana duyulan sevgi iken manevi olan hakiki aşk ise, Allah aşkıdır. Tasavvufta aşk, varlığın aslı ve yaratılış sebebi, sevenin kendisini sevgilisinde yok etmesi, aşkın yok yalnızca maşukun var olması, her şeyin ondan ibaret olması halidir Hakiki aşk, Allah'ın kulu sevmesi ve kulun Allah'ı sevmesi şeklinde iki türlü olur.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Aşk, İskender Pala, Roman, Od.

İmam Gazâlî'nin Bilgi Derecelendirmesinde Duyusal Bilginin Yeri

Hasan KİRAZ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri
hasankiraz1934@gmail.com
0009-0007-1365-0992

Özet

Bildirimizin konusu İmam Gazâlî'nin bilgi kaynakları arasından "Duyusal" bilgi türüne ne denli bir değer yüklediği ne derece önem atfettiğidir. Bildirimizde esas aldığımız konu özelinde şimdiye kadar edindiğimiz bilgi birikimini sentezleyip akademik araştırma yapan diğer muhataplarımızla paylaşmayı, muhataplarımızdan elde edeceğimiz geri dönüşlerle araştırmamızın derinleştirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca bir diğer amaç, yapacağız bildiri ile bilimsel çalışmaların kalitesinin arttırılması ve bilim dünyasına katkı sağlanmasıdır. İmam Gazâlî birçok yönü ile gerek ilim gerekse düşünce sahasında literatürümüzün önemli isimlerindendir. Onun bilgi türlerine yaklaşımı ve özellikler duyusal bilgi dediğimiz beş duyu organımızla elde ettiğimiz bilginin onun bilgi anlayışında ne derece önem arz ettiğini bilmek Gazâlî'yi anlayabilmemize önemli bir katkı sağlayabileceğini söyleyebiliriz. Günümüze kadar gelen ve halen üzerinde çalışılan birçok bilgi ve belgeden hareketle "Bilgi" konusu üzerine düşünülen, çalışılan ve halen çalışılması gereken bir konudur diyebiliriz. İslam dünyası için de çokça eserler vermiş olan İmam Gazâlî'nin bilgi anlayışını anlamadan onun eserlerini anlamak yeteri kadar mümkün olamayacaktır. Mezkûr isim ve kavramlar ayrı ayrı ele alınmış olsa da İmam Gazâlî'nin duyusal bilgiye yüklediği değere dair müstakil bir araştırma mevcut değildir. Biz bu çalışmamızla gerek literatüre katkısı ile gerekse konunun önemi ile ilim dünyasına özgün bir çalışma sunacağımızı söyleyebiliriz. Çalışmamız, kendi sahasında önemli bir şahsiyet olan İmam Gazâlî'nin daha iyi okunmasına ve anlaşılmasına katkı sağlayabileceğini, gelecekte yapılacak olan birçok akademik çalışmaya zemin hazırlayabileceğini ve literatüre yeni bir bakış açısı kazandırabileceğini söyleyebiliriz. Çalışma, Literatür Taraması yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. İmam Gazâlî yaşadığı dönemde düşünce alanına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Taklitle öğrenme geleneğine şüphe ile yaklaşmış ve bu yolla elde edilen bilginin mutlak gerçeğe ulaşmak için yeterli olmayacağını savunmuştur. O bilgiyi üç farklı derece olarak sınıflandırır. Bunlar sırası ile duyusal, aklî ve kalbî bilgi şeklindedir. İmam Gazâlî öncelikle tüm bildiklerinden şüphe duyarak zihninde bilgi namına ne varsa gözden geçirir. Ona göre doğru bilgi, kalbin kuşku duymayacağı kesinlikte olmalıdır. Duyu organlarımız fiziksel âlemi algılayabilmemizi sağlar ancak duyularımızın sıhhati insandan insana farklılaşabilmektedir. Kimi insanın gözü bir başkasına göre daha iyi ya da daha az iyi göre fiiline aracılık edebilir.

Buna benzer sebeplerle duyularımızla elde ettiğimiz bilgiler farklılaşabilir bu da bu bilginin sıhhatini doğrudan etkilemiş olur. Bu noktada duyu bilgisinin sıhhatini denetleyecek üst bir kontrol mekanizmasına ihtiyaç doğmaktadır ve bu mekanizmanın adı İmam Gazâlî'nin derecelendirmesinde ikinci kademede olan Akıl'dır. Akıl, duyularla elde ettiğimiz bilgiyi idrak mekanizmasından geçirerek dış dünyayı kavramamıza olanak sağlar. Ancak İmam Gazâlî'ye göre Akıl da doğru bilginin kesin kaynağı değildir. Örneğin rüya gördüğümüzde akıl bunu gerçek zannedebilmektedir. İmam Gazâlî varlıkların hakikatinin fizik âlem ile sınırlı olmadığını düşünür ve hakikatin Kalbî olarak bilinebileceğini ifade eder. Ona göre doğru bilgi duyularla algılanıp akıl sentezinden geçip kalbin kendisinden şüphe etmediği bilgidir. Kalp, irade terbiyesi yolu ile ilahi ilham almaya uygun hale gelir. Kalbe gelen bu ilham ise vahy bilgisi ile çelişmemelidir. Buna göre İmam Gazâlî için duyusal bilgi her ne kadar doğru bilginin doğrudan kaynağı olmasa da doğru bilgiye ulaşmanın ilk basamağıdır. Böylelikle duyusal bilgi olmadan dış dünyayı algılayamadan âlem ile ilgili herhangi bir bilgiden söz edilemeyeceği sonucuna varabiliriz.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, Gazâlî, Zorunlu Bilgi, Duyusal Bilgi, Sezgisel Bilgi, Bilgi Değeri, Bilgi.

Ahzâb Sûresi 72- 73. Ayetler ile A'râf Sûresi 172-173. Ayetler Çerçevesinde Özgür İrade

Elif İLHAN
Yüksek Lisans
Yalova Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri
e.ilhn224@hotmail.com
0009-0000-8759-5219

Özet

Özgür irade, itikadî mezheplerin temelde fikir ayrılığına düştükleri bir konu olmuştur. Bu bildiride özgür irade konusu Ahzâb Sûresi 72-73. ayetler ile A'râf Sûresi 172-173. ayetler çerçevesinde incelenmiştir. Bildirinin amacı; özgür irade kavramının tanımını, tüm Müslümanları bağlayıcı şekilde olmak üzere Kur'an ayetlerinden hareketle yapıp bu konudaki ihtilafları ve soru işaretlerini çözüme kavuşturmaktır. Özgür irade konusu, insanın varoluş amacını kavrayabilmesi ve yaşadığı imtihanları anlamlandırabilmesi için en doğru şekilde izah edilmek zorundadır. Konuyu izah etmenin en güzel yolu Kur'an ayetlerine başvurmaktan geçmektedir. Ayetler dikkatli bir şekilde incelendiğinde insana özgür bir iradenin o henüz var olmadan önce verildiği görülmektedir. Bu konuyu netleştiren dört ayet bulunmaktadır. İlk ikisi Ahzâb Sûresi 72- 73. ayetlerdir. Bu ayetlerde Allah, münafık ile müşrik erkekleri ve kadınları cezalandırmak; mümin erkek ve kadınların tövbelerini kabul buyurmak için emaneti göklere, yerküreye ve dağlara teklif ettiğini ancak onların bunu yüklenmek istemediğini ve bu emaneti insanın yüklendiğini, insanın çok zalim ve bilgisiz olduğunu buyurmaktadır. Ayetteki "emanet" kavramı müfessirler tarafından farklı şekilde tefsir edilse de çoğunluğa göre emanet, insanın sorumluluğudur. A'râf Sûresi 172-173. ayetler de bu ayetleri desteler niteliktedir. Nitekim ayetlerin anlamı incelendiğinde Allah, insanların önce atalarının Allah'a ortak koştuğunu, kendilerinin de onların ardından geldiğini ve onlar yüzünden batıla saptıklarını demeye kalkışmasınlar veya kıyamet gününde bizim haberimiz yoktu demesinler diye Âdemoğulları'ndan -onların sırtlarından- zürriyetlerini alıp bunları kendileri hakkında bir sözleşmeye tabi tutmuş ve onlara "Ben sizin rabbiniz değil miyim" diye sormuş onlar da "Elbette öyle tanıklık ederiz şeklinde" cevap vermişlerdir. Bu ayette ise insanın Allah'a iman konusunda bile özgür bir iradeye sahip olduğu net bir şekilde ifade edilmiştir. Özgür irade konusunun daha iyi anlaşılması için mutlak iradenin kapsamı konuşulmalıdır. Bunun için de Tevbe Sûresi 51. ayete bakmak yerinde olmaktadır. Ayette Allah bir kuluna ne yazmışsa başına onun geleceği, Allah'ın kulların mevlası olduğu ve müminlerin yalnızca Allah'a güvenip dayanmaları gerektiği buyrulmaktadır. Dolayısıyla çalışmada zikredilen dört ayet ve Tevbe 51. ayetler bir bütün olarak incelendiğinde özgür iradenin tanımı şu şekilde yapılmaktadır: Her insan mutlak iradeden bağımsız olmamak şartıyla özgür iradeye sahiptir ve bu irade Allah'ın mutlak iradesinin bir cüzüdür. Cebriyye, Kaderiyye, Mu'tezile, Eş'ariyye ve Mâtürîdiyye gibi mezheplerin fikir ayrılığına düştüğü ve ittifak

sağlayamadığı özgür irade konusu; bu çalışmayla birlikte açıklığa kavuşturulmuş, özgür iradenin tanımı ayetlerden hareketle herkes için bağlayıcı şekilde yapılmıştır. Özgür irade, muhtelif yönlerden ele alınmak şartıyla birçok makalenin inceleme konusu olmuştur. Ancak tüm çalışmalar incelendiğinde İslami ilimler alanında özgür iradenin tanımında uzlaşma sağlayan bir çalışmanın varlığından söz edilememektedir. Bu çalışmayla birlikte ayetlerden hareketle özgür irade kavramının net bir tanımının yapılması amaçlanmaktadır. Çalışmada yöntem olarak tümevarım uygulanmıştır. Ayetler tikel önermeler kabul edilerek tümel bir sonuca ulaşmak amaçlandığı için bu yöntem tercih edilmiştir. Özgür irade kavramı her insana yaşama hakkıyla birlikte verilmiş, insanın varoluşundan önce kendisine belirli seçenekler sunulmuş ve tercihini kendisi yapmıştır. Yani insan; özgür iradeye sahip olmasını ve Allah'ı bilip tanımasını, yine kendi özgür iradesiyle seçmiştir. Bunlara ek olarak insana verilen özgür irade mutlak iradenin bir cüzü olup ondan bağımsız düşünülemez.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kelam, Özgür İrade, Mutlak İrade, Ahzâb Sûresi 72-73. Ayetler, A'râf Sûresi 172-173. Ayetler.

Katolik Kilisesi'nin Modernizmle Mücadelesinde Papa X.Pius'un Rolü: Pascendi Dominici Gregis Genelgesi

Bedriye Mehtap TOSYALI
Arş. Gör.
Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dinler Tarihi Anabilim Dalı
bedriye_79@hotmail.com
0000-0001-7063-1041

Özet

Katolik Kilisesi'nin modernizmle mücadelesi, Kilise'nin modern düşünce, felsefe ve toplumsal değişimlerle karşı karşıya geldiği bir süreci ifade etmektedir. Özellikle Avrupa'da ortaya çıkan bu akım, rasyonalizm, bireyselcilik, özgürlükçülük gibi değerlere önem vererek Katolik Kilisesi'nin geleneksel öğretilerine ve otoritesine meydan okumuştur. Modernistler dinin ve dini öğretilerin, bilimsel ve felsefi düşünceyle uyumlu hale getirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Ancak Katolik Kilisesi modernist fikirleri Kilise'nin otoritesine, öğretilerine ve kurumsal yapısına tehdit olarak görmüş ve modernizmle mücadele etmek için çeşitli genelgeler yayınlamıştır. Bu mücadele, Papa X. Pius tarafından 1907 yılında yayınlanan Pascendi Dominici Gregis genelgesiyle önemli bir aşamaya gelmiştir. Bu bağlamda, bildirinin amacı, modernizmin kilisenin geleneksel öğretilerine ve otoritesine getirdiği meydan okumaları, kilisenin bu tehditlere karşı geliştirdiği stratejileri ve Papa X. Pius'un 1907 yılında yayınladığı Pascendi Dominici Gregis genelgesinin bu mücadeledeki rolünü tespit etmektir. Pascendi genelgesi, Katolik Kilisesi'nin modernizme karşı sert tutumunu güçlendirmesi ve modernist fikirlerin yayılmasını sınırlamak amacıyla çeşitli önlemler alınmasını teşvik etmesi açısından önemlidir. Modernizm karşısında Katolik Kilisesinin durumu günümüz toplumsal ve geleneksel dinamikleri açısından hala geçerli bir tartışmadır. Bu nedenle çalışma hem tarihsel hem de çağdaş bağlamda önem taşımaktadır. Kilise ve modernizm üzerine yapılacak bu çalışmada, rasyonalizm, bireyselcilik, özgürlükçülük gibi modernist kavramların mevcut literatürdeki anlamını derinleştirmek, modernizmin Katolik kilisesi üzerindeki etkilerini ve Kilisenin bu süreçteki tepkilerini genelgelere dayalı olarak tespit etmek hedeflenmektedir. Tarihsel ve Analitik yöntem kullanılarak yazılmıştır. Kiliseyi etkileyen modernizm akımı, sadece Kilise dışından değil aynı zamanda Katolik Kilisesi içerisindeki rahipler tarafından da destek bulmuştur. Bu akımı savunanlar, modernist olarak adlandırılmış ve bazıları aforoz edilmiştir. Modernistlerin görüşleri, başlangıçta kilise tarafından kabul görmemiş ve Pascendi genelgesi ile kınanmıştır. Ancak süreç içerisinde Kilise, belirli bir dönemde kabul etmediği bazı görüşleri daha sonraki yıllarda toplanan II. Vatikan Konsili'nde karar olarak benimsemek zorunda kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Katolik Kilisesi, Modernizm, X. Pius, Pascendi Dominici Gregis.

İlk Dönem Büveyhî Devletinde Türk-Deylemî Rekabeti

Alişan ÇELİK
Arş. Gör.
Gümüşhane Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı
alisan.celik@gumushane.edu.tr
0009-0007-3923-6503

Özet

Bu bildiri, ilk dönem Büveyhîlerinde Türk ve Deylemli askerler arasındaki rekabeti incelemektedir. Dönemin siyasi ve askeri dinamiklerini bu iki grup arasındaki güç mücadelesi üzerinden analiz etmektedir. Bu iki etnik grubun özellikle Irak Büveyhîleri emirlerinden Muizzüddevle ve Bahtiyâr dönemlerinde siyasi otorite üzerindeki ve devlet kararlarındaki etkilerine temas etmektedir. İki etnik grup arasındaki tutum ve politikalarını dengeli biçimde sürdüren Muizzüddevle'nin döneminden bu denge politikasını yürütemeyen oğlu Bahtiyar dönemine geçiş ve bu durumun sonuçlarına yönelik değerlendirmeler yapmaktadır. Bu bildiri, Deylemli Muizzüddevle'nin 945 yılında Abbâsî hilafet merkezi Bağdat'ı ele geçirmesi sonrasında Deylemlilerin güç kazanması ve Türkler ile rekabete girişmelerini irdelemeyi amaçlamaktadır. Bağdat'ın Büveyhî kontrolüne geçmesiyle Şii ve Sünni mezhepsel ayrışmaya sürüklenen halkın ayrıca bu veçheden gördükleri zarara da değinmeye çalışacaktır. Bu bağlamda Deylemliler ve Türkler arasındaki rekabetin Büveyhî siyasetinde ve yöneticileri üzerindeki etkilerini ortaya koymaya çalışacaktır. Bu bildiri, ileriki dönemlerde başlayan Türk hâkimiyetine uzanan sürecin temel dinamiklerinden birine ışık tutması açısından önemlidir. Abbâsîlerin Mu'tasım döneminden itibaren Bağdat'taki siyasi merkezde etkisi artmaya başlayan Türklerin, bu etkinliklerini Büveyhîler döneminde de sürdürme çabalarını incelemek, bölgedeki güç dengelerinin değişimini anlamak için kritik bir öneme sahiptir. Bu çalışma, İlk dönem Irak Büveyhîleri zamanında, özellikle Muizzüddevle ve Bahtiyar dönemlerinde, Türk ve Deylemli askerler arasındaki rekabete özgün bir bakış açısı sunmaktadır. Bu iki askeri grup arasındaki güç mücadelesini sistematik bir şekilde ele alması, çalışmayı mevcut literatürden ayırmaktadır. Dönemin Irak bölgesindeki siyasi, ekonomik ve sosyal yapısını bu rekabet çerçevesinde analiz etmesi, araştırmanın özgünlüğünü pekiştirmektedir. Bu çalışma, ilk dönem Büveyhîleri üzerine yapılan araştırmalara önemli bir katkı sunmaktadır. Türk ve Deylemli askerler arasındaki rekabeti merkeze alması, askeri grupların siyasi ve ekonomik yapı üzerindeki etkilerini daha detaylı inceleme fırsatı vermektedir. Bu yaklaşım, Büveyhî hanedanlığının çöküş sürecine dair yeni anlayışlar geliştirmeye olanak sağlamaktadır. Ayrıca, Türk askeri gücünün Orta çağ İslam dünyasındaki yükselişini Büveyhîler bağlamında inceleyerek, Türk hakimiyetine giden sürecin daha iyi

anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu çalışma, tarihsel analiz ve karşılaştırmalı yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, Miskeveyh'in eseri başta olmak üzere, İbnü'l-Esîr, İbn Miskeveyh ve Hilâl es-Sâbî gibi dönemin birincil kaynaklarının detaylı incelemesi yapılmıştır. Bu kaynakların eleştirel bir okuması gerçekleştirilerek, Türk ve Deylemli askerler arasındaki rekabete dair veriler toplanmış ve kronolojik olarak düzenlenmiştir. İkinci aşamada, toplanan veriler Muizzüddevle ve Bahtiyar dönemleri için karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu süreçte, askeri grupların siyasi ve ekonomik alanlardaki etkileri de göz önünde bulundurulmuştur. Çalışmada, nitel veri analizi teknikleri kullanılmış, olaylar ve olgular arasındaki neden-sonuç ilişkileri kurulmuştur. Son olarak, elde edilen bulgular, daha geniş Orta çağ İslam tarihi bağlamında değerlendirilmiş, böylece Büveyhî dönemindeki gelişmelerin uzun vadeli etkileri analiz edilmiştir. Bu çalışma, ilk dönem Büveyhîlerinde Türk ve Deylemli askerler arasındaki rekabetin, hanedanlığın siyasi ve ekonomik yapısı üzerinde derin etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Muizzüddevle döneminde başlayan ve Bahtiyar döneminde belirginleşen bu rekabet, Büveyhî yönetiminin istikrarını önemli ölçüde sarsmıştır. Araştırma sonucunda, Muizzüddevle'nin başlangıçta Deylemli askerlere güvenirken, zamanla Türk askerlerine yönelmesinin, Deylemli askerler arasında huzursuzluğa ve isyanlara yol açtığı tespit edilmiştir. Bu durum beraberinde kötü sonuçlar doğurmuştur. Bahtiyar döneminde bu rekabetin daha da şiddetlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Büveyhî, Türkler, Deylemliler, Muizzüddevle, Bahtiyâr.

İzmit'de bir 17.yy eseri: Yumurtacı Camii ve Haziresi

Hilal KOCA
Yüksek Lisans Öğrencisi
Kocaeli Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları
acokhilal@gmail.com
0009-0004-2593-2653

Özet

Çalışmada, 17.yy'da İzmit'in Akçakoca mevkinde inşa edilen Yumurtacı Cami ile caminin haziresinde yer alan mezar taşları hem tarih hem de sanat yönüyle ele alınmıştır. Hazirede okunur durumda olan mezar taşları latinize edilmiştir. Yumurtacı Cami, şehrin ulaşımı zor ve yüksek bir mevkinde yer alması sebebiyle yerli halkın dahi haberdar olmadığı tarihi bir yapıdır. Bu çalışmanın yapılmasındaki maksat, yapının tarihine ışık tutmaktır. Bu açıdan hem halkın tarihi yapılara gösterdiği ihtimamın artması hem de geçmiş ve dolayısıyla gelecekle olan bağın koparılmaması amaçlanmıştır. Ecdadımızdan bize emanet kalan kültürel miras milletimizin hafızasını oluşturmaktadır. Hafızasını kaybeden milletler şahsiyetini, geçmişiyle olan bağını kaybeder. Saray, cami, mezar taşı gibi yapılar geçmişle kurduğumuz köprünün en sağlam ayaklarındandır. Bu değerli mirasa sahip çıkmak ve gelecek nesillere en orijinal hali ile ulaştırabilmek üzerimize bir misyon olarak yüklenmiştir. Çalışmamız bu misyonu yerine getirmek için bir adım atılması ve şehirlerimizin ara sokaklarında kaldığı için unutulmaya yüz tutmuş tarihi bir eseri gün yüzüne çıkarması açısından önem arz etmektedir. Ecdadımızdan kalan kültürel mirasın, İslam tarihi ve sanatı alanında, yapıldığı dönemin mimari, sanat, inanç biçimine ışık tutuyor olması; Yumurtacı Cami ve haziresi üzerine yapılmış çalışmaların az ve detaysız olması bizi bu çalışmayı yapmaya sevk etmiştir. Yalnızca Kocaeli Belediyesi'nin yayınlarında yer verilen bu yapı üzerine akademik olarak müstakil bir çalışma olmaması ve daha önce yapılan yayınların da caminin haziresinde yer alan mezar taşlarını içermemesi sebebiyle çalışmamız diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Yaptığımız çalışmanın kültürel miras geleneğimize katkı sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca Yumurtacı Cami üzerine müstakil bir çalışma olmaması sebebiyle literatüre katkı sunması açısından önemli bir yer edineceği ve bu açıdan alandaki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Çalışma yapılırken konuyla ilgili literatür incelenmiş, saha araştırması gerçekleştirilmiş, kütüphanelerde yer alan kaynaklar incelenmiş, cami ve haziresi hakkında cami imamı başta olmak üzere bölge halkının bilgisine başvurulmuştur. Kâbe-i Muazzama'nın ilk ölçülerine göre,1631 yılında yumurta satarak geçimini sağlayan Yumurtacı Efendi tarafından yaptırılan Yumurtacı Cami, tarih içerisinde geçirdiği doğal afetlere ve onarımlara rağmen orijinaline en yakın şekilde günümüze ulaşmıştır. Kerpiçten yapılan caminin duvarları incelendiğinde ısı yalıtımını sağlamak için malzemesine çamur ve saman eklendiği duvarların mantolama tekniği ile

yapıldığı tespit edilmiştir. Yapı inşa edilirken tezyinat kısmı arka plana atılarak fonksiyonellik ön plana çıkarılmıştır. Camide kürsü bulunmamaktadır. Bunun sebebinin İzmit Numaniye Tekkesi mensubu olan Şeyh Numan Efendi'den tasavvufi açıdan etkilenilmesi olduğu düşünülmektedir. Taranan kaynaklarda caminin rölöve çizimlerine ve eski fotoğraflarına ulaşılmış, bu fotoğraflar sayesinde caminin yıllar içerisinde geçirdiği değişimler gözlemlenmiştir. Ayrıca caminin yer aldığı bölgenin eski yerleşim haritasına ulaşılmış, farklı din ve ırka mensup kişilerin burada barış içinde yaşadığı kanısına varılmıştır. Caminin mihrabının yer aldığı ve taştan örülmüş olan güney cephede haziresi bulunur. Hazirede yer alan ve sağlam olan mezar taşları latinize edilmiş ve mezar taşlarının miladi 1133-1275 tarih aralığında olduğu tespit edilmiştir. Kırık olan mezar taşlarının bir kısmında isimlere rastlanmıştır. Çiçek motifi yer alan mezar taşlarının hanımlara ait olduğu kanısına varılmıştır. Mezar taşlarının büyük bir kısmının yalnızca serpuş kısmı mevcuttur. Serpuşlar incelenmiş ve bu serpuşların örfi kavuk olduğu dolayısıyla burada halktan kişilerin medfun olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca mezar taşlarının büyük kısmının kırık olmasının daha önce cami tamirinde bu taşların kullanılması ve tekrar eski yerlerine konulması sebebiyle olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam Sanatları Tarihi Anabilim Dalı, Camii, Mimari, Hazire, Mezar Taşı, 17.yy.

Selçuklu ve Osmanlı Döneminde Kadın Banisi Olan Vakıflar

Elif Şen DEMİR
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları
sendemielif@gmail.com
0009-0005-8992-7236

Özet

Sözlük anlamı olarak "durmak, durdurmak, alıkoymak" anlamlarına gelen vakıf (vakf) kelimesi, terim olarak bir malın sahibinin, onu dini, sosyal veya hayır amaçlı hizmetlere kalıcı olarak tahsis etmesiyle kurulan hukukî bir işlemi ifade eder. Vakıf, bu yönüyle İslam medeniyetinin temel kurumlarından biri olup, toplumsal dayanışmayı güçlendiren ve hayır işlerini kurumsallaştıran önemli bir müessese olarak öne çıkar. Vakıf, İslam medeniyetlerinde, özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, VIII. yüzyılın ortalarından XIX. yüzyılın sonlarına kadar, sosyal, kültürel ve ekonomik hayatın vazgeçilmez unsurlarından biri olmuştur. Kamu yararına hizmet sunmayı amaçlayan vakıflar, eğitimden sağlığa, sosyal yardımlardan kentsel altyapıya kadar pek çok alanda toplumun refah seviyesini yükseltmiştir. Vakıf geleneği, bireylerin mal varlıklarını toplum yararına tahsis etmeleriyle kurumsal bir hayırseverlik anlayışını temsil etmiş ve devletin kamu hizmetlerine katkı sağlayarak sosyal yapının güçlenmesine aracılık etmiştir. Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra, vakıf kurumu yüzyıllar boyunca ekonomik ve sosyal yaşamlarında derin bir etki yaratmıştır. Vakıflar, yalnızca fakir ve yoksullara yardım etmekle sınırlı kalmamış; fikir, kültür, sanat, eğitim gibi alanların yanı sıra mimari, şehircilik ve bayındırlık faaliyetlerine de önemli katkılar sunmuştur. Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleriyle birlikte vakıf kurma geleneğinde büyük bir artış yaşanmış ve vakıflar, Türk-İslam kültürünün hakim olduğu coğrafyalarda toplumsal dayanışmanın en güçlü ifadelerinden biri olmuştur. Vakıf müessesesi, yalnızca erkeklerin değil, kadınların da aktif şekilde katılım gösterdiği bir alan olmuştur. Selçuklu ve Osmanlı toplumlarında kadınların vakıf kurmaları, onların sosyal hayata dahil olmalarını ve ekonomik güç kazanmalarını sağlamıştır. Kadınlar tarafından kurulan vakıflar, dini hizmetlerin yanı sıra eğitim, sağlık, sosyal yardımlaşma ve altyapı projelerinde de önemli roller üstlenmiştir. İmarethaneler, medreseler, çeşmeler ve darüşşifalar gibi yapılar, kadınların vakıf yoluyla sağladıkları destekle topluma kazandırılmıştır. Selçuklu döneminde kadınlar, özellikle hanedan üyeleri ve soylu sınıftan gelen kadınlar, vakıf kurma konusunda önemli bir rol oynamıştır. Selçuklu kadınları, sosyal hayata katkı sağlama, dini görevleri yerine getirme ve halka hizmet sunma amacıyla vakıflar kurarak toplumun refahını artırmışlardır. Bu vakıflar, özellikle eğitim, sağlık ve altyapı alanlarında Selçuklu toplumuna büyük katkılar sunmuştur. Selçuklular döneminde Konya, İznik, Kayseri, Tokat, Erzurum, Diyarbakır, Erzincan, Malatya ve Sivas gibi pek çok şehirde

kadın baniler tarafından kurulan vakıf eserleri, Anadolu'nun sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimine büyük katkı sağlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda da saray kadınları, özellikle valide sultanlar, sultan eşleri, kızları ve hasekiler, vakıf kurmada önemli bir rol üstlenmiştir. Bu kadınlar, vakıflar aracılığıyla imparatorluğun sosyal ve dini yaşamına katkıda bulunarak toplumun çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. Saray kadınlarının vakıf kurma faaliyetleri, sosyal yardımlaşmanın yayılmasını sağlamış ve toplumda kadınların etkisini artırmıştır. Osmanlı saray kadınları, vakıflar kurarak cami, medrese, hastane, çeşme, yol gibi hayır kurumları inşa ettirmişlerdir. Bu vakıflar aracılığıyla eğitim, sağlık ve dini hizmetlere erişim kolaylaşmış, imparatorluğun dört bir yanında halkın refahını yükseltmeye yönelik projeler hayata geçirilmiştir. Bu çalışmada, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde kadınların vakıf kurma faaliyetleri, banisi oldukları vakıfların bir kısmı ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi ve Sanatları, Kadın, Bani, Vakıf, Osmanlı Dönemi, Selçuklular.

Şeyh Sadi Şirazi'nin Bostan ve Gülistan Eserinin Logoterapi Açısından İncelenmesi

Meryem KOZANİ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Din Psikolojisi
mfk5885@gmail.com
0009-0000-7260-512X
Sema YILMAZ
Doç. Dr.
Cumhuriyet Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Din Psikolojisi
0000-0001-5076-1500

Özet

Sadi Şirazi'nin Gülistan ile Bostan eserlerinin Victor Frankl'ın Logoterapi yöntemiyle incelenerek değerlerin insan hayatında oluşturduğu etkilerin anlamının ortaya konulması ve insanın anlam arayışı üzerinde durulmuştur. Bu çalışmanın amacı, Şeyh Sadi Şirazi'nin Bostan ve Gülistan adlı eserini Victor Frankl'in "insanın anlam arayışı" perspektifinde incelemektir. Victor Frankl'in Logoterapi adı verilen terapi sisteminin temeli, bireyin hayatında anlamlı olanı bulmaya çalışmaktır. Frankl anlam arayışındaki kişiye ihtiyaç duyduğu desteği sağlamak, anlamsızlık ile karşılaştığı durumlarda ise olumlu ve kalıcı bir çözüme ulaşmasında yardımcı olmak amacıyla Logoterapi kavramını geliştirmiştir. Bostan ve Gülistan eserlerinde, birden çok başlık mevcut olmasına rağmen, bu çalışmada Frankl'ın insanın anlam arayışı üzerine bina edilerek bu iki eser arasındaki bağlantı ortaya konulmaya çalışıldı. Victor Frankl'ın Nazi kamplarında görmüş olduğu eziyetler ile Sadi Şirazi'nin 12 yaşında yetim kalmasıyla başlayan ve istilalar, harpler, acı ve çile dolu siyasi ve toplumsal olaylar ışığında geçen hayatı arasında kurulan ilişkilerin çözümlemesi amaçlandı. Çalışmamız, akademik literatürde daha önce pek çok alanda kullanılarak değerlendirilmeleri yapılmış, din psikolojisi alanında da çeşitli yayınlarda kullanılmış Victor Frankl tarafından geliştirilen Logoterapi kavramının ilk kez Sadi Şirazi eserlerinde kullanılması ile literatüre katkı sağlaması açısından önemlidir. Çalışma Sadi Şirazi'nin Bostan ve Gülistan eserlerinin Frankl'ın Logoterapi kapsamında değerlendirildiği ilk çalışma olması açısından özgünlük içermektedir. Bu çalışma, Frankl ve Sadi Şirazi özelinde her iki yazarın hem yaşadıkları hayat hem de eserlerinde kullandıkları yöntemin karşılaştırılması ile din psikolojisi literatüre katkı sağlayacaktır. Araştırma kapsamında bu eser betimsel analiz yöntemiyle incelenecek ve eserde içeriği oluşturan ve yukarıda sayılan kavramların insan psikolojisinde ve ruh sağlığındaki etkileri incelenecektir. Her iki eserde ilk inanın yaratılışından bugüne insanı mutluluğa ve huzura kavuşturacak reçetelerin

bulunduğunu varsaymaktayız. Bostan ve gülistan eserlerinin içeriğinde; Dini Değerler, Ahlaki Öğütler, Hikmetli Sözler barındırması logoterapiye, çalışmanın sonucunda bu eserin Victor Frankl'in anlam arayışıyla hangi açıdan örtüştüğüne bakılarak ayrıntılı olarak ortaya konulacaktır. Psikoloji biliminde ilk kez Frankl tarafından hayatı anlamlandırma temelinde geliştirilen Logoterapi kavramının Sadi Şirazi'nin Bostan ve Gülistan eserinde de çeşitli hikayeler şeklinde bulunduğu tespit edildi. Sadi Şirazi de Bostan ve Gülistan'da hayatı anlamlandırma çabasının hikayeleştirilerek verildiği gözlenmiştir. İki ünlü bilim insanı tarafından yaklaşık 700 yıl arayla yazılan eserlerde tek bir noktada yoğunlaşıldığı ve hayatın anlamlandırılmadan yaşanmasının mümkün olmadığı üzerinde durulmuştur. Günümüzde gençlerde görülen amaçsız yaşamın engellenmesinde, hayatlarını anlamlı hale getirmelerini sağlamak amacıyla Sadi Şirazi'nin Bostan ve Gülistan eserindeki hikayeler kullanılarak ve Logoterapi kavramından faydalanılarak daha anlamlı bir yaşam sürmeleri sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Anlam, Değerler, Sadi Şirazi, Logoterapi.

Türkiye'de Spiritüel Arayışlar

Ayşe AKÖZ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Psikolojisi
ayseakoz19@gmail.com
0009-0003-5060-3897

Özet

Günümüzde spiritüel arayışlara olan ilgi gözle görülür bir şekilde artmaya başlamıştır. Bireyleri bu arayışlara iten sebepler de merak konusu olmuştur. Sebepler psikolojik, sosyolojik, duygusal olabilmektedir. Bireylerin içinde bulundukları boşluk, yalnızlık duygusu, içsel huzur arayışı, travmatik olaylar, ölüm düşüncesi, kişisel dönüşüm isteği gibi sebepleri spiritüel arayışlara iten etmenler arasında sayılabilir. Bu durumlarla baş etme ve çözüm bulma arzusu bireyleri bazı manevi arayışlara yöneltmektedir. Bu yönelimler arasında olumlama yapmak, enerji şifacılığı çalışmaları, yoga, meditasyon, theata healing, bioenerji, reiki, mindfulnes gibi uygulamalar gelmektedir. Araştırmanın temel hedefi modern yönelimleri arasında yer alan spiritüel uygulama ve inançları ile bunlarla bağlantılı diğer ögeleri açıklamaktır. Daha sonra bireylerin niçin bu uygulamalara ihtiyaç duydukları ve bu çalışmaları nasıl yaptıklarını anlatarak konuyu din psikolojisi açısından değerlendirmektir. Son yıllarda artan spiritüel arayışlar insanların ilgisini enerji ve olumlama gibi uygulamalara yöneltmiştir. Bu pratiklerin bireyin psikolojik iyilik hali üzerindeki etkilerini anlamak bu eğilimlerin bireysel ve toplumsal düzeydeki önemini ortaya koyabilir. Din psikolojisi açısından yapılacak bu inceleme bireylerin bu pratiklere neden yöneldiğini anlamaya katkı sağlaması açısından önemlidir. Konumuzun din psikolojisi alanında çok fazla yer verilmemiş olması sebebiyle literatürdeki boşluğu dolduracak özgün bir çalışma olacağını düşünüyoruz. Türkiye'de din psikolojisi alanında spiritüel arayışlara yönelik araştırmaların sayısı sınırlıdır. Çalışmamız din psikolojisi alanında bu boşluğu dolduracak olmasından dolayı önem arz etmektedir. Araştırmamızda spiritüel arayışlar, bireyleri bu duruma iten sebepler, enerjiyi ve olumlama çalışmaları ile ilgili ulaşılan veriler dokümantasyon inceleme yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmamızda ulaştığımız bazı sonuçlar şunlardır: Bireylerin bu tarz uygulamalara eğilimli olmasının birçok sebebi olabilmektedir. İnsanların kendilerini iyi hissetme ve mutlu olma fazlasıyla odaklanmaları, sosyal medyada herkesin çok mutlu huzurlu ve her şeye kolaylıkla sahip gibi görünmesi; bireylerde geleceği bilme isteği, içinde bulundukları çaresizlik, güvende olma ihtiyacı gibi durumlar, onları spiritüel arayışlara yöneltmektedir. Bu süreçte ulaşılan psikolojik etkiler ise şu şekildedir: Bireyler yalnızlık duygularının azaldığını ve iç huzura ulaştıkları söylenebilir. Travmatik olayları daha hızlı atlattıkları kaygı düzeylerinde azalma olduğu stresle başa çıkmada ve olaylara

pozitif bakış açısında özgüven kazandıkları görülmüştür. Ayrıca huzur içinde oldukları ve manevi bir doyuma ulaştıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Olumlama, Enerji, Spiritüel Arayışlar, Manifest.

Kur'an-ı Kerim'e Göre İletişimin Esasları

Fatma GÜNEŞ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Psikolojisi
fatma-gunes-63@hotmail.com
0009-0006-4082-8613

Özet

Bu çalışmanın konusunu Kur'an'ı Kerime göre iletişimin esasları ele alınmaktadır. İlk olarak iletişim terimlerinin kavramsal çerçevesi çizilmekte, daha sonra ise iletişim unsurlarından biri olan kaynağın ve alıcının sahip olması gereken özellikler Kur'an'ı Kerim açısından ele alınmıştır. Bu bildirinin amacı iletişim eksikliğinin bireyleri esir aldığı bir zamanda, Kur'an-ı Kerimden örneklerle iletişimin esaslarını açıklamak ve insanların bu konudaki farkındalığını arttırmaktır. Verilen ayetler insanın günlük hayatını sergilediğinden bütün insanlara hitap etmektedir. Bu bağlamda gündelik hayatta etkili iletişimin sağlanması ve toplum huzuruna olumlu katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Günümüzde iletişim sözcüğü, sadece belirli bir meslekte kullanılan ya da bir uzmanlık disipliniyle sınırlı bir terim değildir. Dolayısıyla gündelik hayatta, birey ve toplum ilişkilerinden siyasete, edebiyata, dinden, yönetim bilimine, çocuk eğitiminden aile içi ilişkilere kadar uzanan geniş bir alanı kapsamaktadır. İletişimin önemi, insanın toplumsallaşmasının tüm yansımalarını kapsayan bir özelliğe sahip olmasından gelmektedir. Bu bağlamda da bütün insanlara hitap eden bir kitap olan Kur'an- Kerimdeki iletişim ilkeleri önem kazanmaktadır. Günümüz insanının en büyük problemi sağlıklı iletişim ortamını oluşturamaması ve kendini ifade edememesidir. Bu nedenle kendine ve çevresine yabancılaşma sorunuyla karşı karşıyadır. Bunun getirdiği eksiklikler, insanları psikolojik ve sosyal yönden olumsuz yönde etkilemektedir. Hayatımızda iletişim kalitemizi arttırmak ve duygusal çöküntümüzü azaltacak hap bilgiler çalışmanın özgün yönünü oluşturur. Bu çalışma hayatımızı kolaylaştıracak, bizi etkili hale getirecek ve canlılarla ilişkilerimizi güzelleştireceğimiz yönleri özlü olarak sunmakla katkı sağlayacaktır. Ayrıca iletişimsizlik ve anlaşılamama sorununa bir çözüm sunmaya katkı sağlayacağını da umut ediyorum. Bu çalışma temelde bir literatür taraması şeklinde gerçekleştirilmiştir. İlk olarak konu ile ilgili kaynaklar belirlenmiş ve bu kaynakların iletişim ile ilgili bölümleri okunarak alt başlıklar etrafında tasnifleme yapılmıştır. İletişim genel bir kavram olduğundan birçok açıdan incelemek mümkündür. Ancak araştırmamız Kur'an merkezli iletişimi ele alıp, din psikolojisi açısından genel bir çerçeve çizmeye yönelik olacaktır. Kur'an-ı Kerim iletişimle ilgili pek çok bilgiler içermektedir. Özellikle de kişiler arası ilişkilerin hangi özellikler dikkate alınarak yapılacağıyla ilgili çarpıcı bilgiler bulunmaktadır. Kaynakta göre kaynakta bulunması gereken özellikler şunlar olarak belirlenmiştir: Samimi, dürüst, bilgili olunmalı ve

güzel ahlaka, güzel konuşma tarzına sahip olmalıdır. İletişim çıkar amaçlı yapılmamalı, söz ve davranış uygunluğu bulunulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Din Psikoloji, İletişim, Kur'an, İletişimin Esasları.

Dinin Çocuklar Üzerindeki Etkileri ve Toplumsal Yansımaları

Sadık ORUNÇ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Sosyolojisi
sorunc64@gmail.com
0009-0003-1860-4494

Özet

Din; ahlak, örf, adet, gelenek ve hukuk toplum düzenini sağlamada belirleyici olan unsurlardır. Din, ortaya koyduğu ölçülerle insanlar arası ilişkileri düzenler. Din, bireyin ve toplumun değer yargılarını da şekillendirir. Çocuk ise doğduğu ortamın dini yapısı ve değer olgularıyla yetişir. İslam dini peygamberi Hz. Muhammed (sav) bu konuda şöyle buyuruyor; "Her çocuk İslam fıtratı üzerine doğar, annesi ve babası onu Yahudileştirir, Hristiyanlaştırır veya Mecusileştirir." İfadesiyle çocuğun aile ortamından etkilenerek dini geleneklerini oluşturduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda her birey gibi çocuk gittiği okuldaki arkadaşları ve yaşadığı toplum onun dini ahlak ve karakterinin nasıl olacağını şekillendirmektedir. Günümüz dünyasında çocukları din ile bağlantısını koparan, onları dünyevileştiren alışkanlıklardan uzak tutmak için dinin onlara daha da renklendirerek ve farklı anlatım biçimleriyle anlatmak gerekiyor. Sadece okuldaki din dersinin yetmediğini, evde ebeveynlerinin de katkı sağlaması, teşvik etmesi, sevdirmesi gerekmektedir. Bunun yanında çocuklar daha çok görerek bir şeyleri öğrendikleri için anne ve babanın din konusunda hassasiyeti olduğu zaman çocukta hassasiyet gösterir. Dinin çocuklar üzerinde ne gibi etkileri olduğunu, çocuklarla toplumsal bağların, dini bilgi ve ahlaki olgularının olumlu yönde faydalı olabilmek açısından özellikle verilen dini eğitimin, ailedeki eğitimin ne derece olması gerektiği amaçlanmaktadır. Bu çalışma daha çok geleceğimiz olan yavrularımızın daha çok bilinçlenmesi, doğru ve sahih dini bilgilerle hayatını şekillendirmesi konusunda haiz bir öneme sahiptir. Çocukların psikolojik ve sosyolojik bakımından toplum içinde uzaklaşması ve giderek bireysellik haline gelmesinin nedenleri derinden araştırılması yönüyle bir özgünlük kazanmaktadır. Bu çalışma toplumun kanayan yarası haline gelen, giderek dini olgulardan uzaklaşan çocukların alternatif kaynaklarla dinden uzaklaşmasını engelleyecek çözümler üretmesi bakımından din sosyolojisine katkısı olacağını düşünüyorum. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada genellikle daha önce yazılmış yüksek lisans tezleri ve makalelerden faydalanılmıştır. Çalışma din ve toplumsal değişme bağlamında çocuklar açısından ne gibi etkisinin olduğunu irdelemek, buna bağlı olarak ahlaki ve dini değerlere olan yaklaşımı değerlendirilip yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk, Psikolojik, Ahlak, Toplum, Sosyolojik, Dini Bilgi, Dini İnanç.

Din Eğitiminde Etkili İletişim: Mus'ab B. Umeyr Örnekliği

Raziye BAŞPINAR
Yüksek Lisans Öğrencisi
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Din Eğitimi
baspinarraziye575@gmail.com
0009-0001-7792-0070

Özet

Hz. Peygamber'in kendisini genç yaşta İslam'ı öğretmek ve tebliğ etmek için görevlendirdiği ilk öğretmen olarak meşhur olmuş Musab b. Umeyr, dini öğretmek için uyguladığı yöntemler ve iletişim becerisi sayesinde büyük başarılar elde etmiştir. Bu sebepler doğrultusunda çalışmamızın konusu din eğitiminde etkili iletisim için Musab b. Umeyr'in örnekliğidir. Bu çalışmanın amacı Musab b. Umeyr'in İslam dinini anlatmada kullandığı iletişim metotlarını din eğitimi açısından ele alarak kullanılabilirliğini ve din eğitimcilerine örnekliğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda Musab b. Umeyr'in bir eğitimci olarak dinin öğretiminde insanlarla iletişim yöntemleri değerlendirilerek konuyla ilgili bir perspektif sunmak da hedeflenmektedir. Din eğitiminin doğru bir şekilde aktarılabilmesi için öncelikli olarak doğru iletişim yöntemleri kullanılmalıdır. Bu yöntemlerin neler olabileceği ve nasıl kullanabileceğimiz hakkında bilgiler içermesi açısından çalışma önem arz etmektedir. İlk öğretmen Mus'ab b Ümeyr'in insanları İslam'a daveti ve insanlara İslam'ı tebliğ etmesi hususunda hangi iletişim yöntemlerinden faydalandığı, din eğitiminde iletişim kurarken nelere dikkat ettiği, bizim de iletişim kurarken O'nun kullandığı bu yöntemlerden istifade edebilecek olmamız hususlarında örnekler içerdiği için özgün bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Mus'ab b. Umeyr'in örnekliği bağlamında din eğitiminde kullanılması gereken iletişim yöntem ve teknikleri, din eğitiminin sağlıklı ve doğru bir şekilde muhataplarına nasıl aktarılabileceği hususunda kaynak sunması açısından ve konu ile ilgili araştırmalara da kaynaklık edecek olması açısından literatüre kaynaklık edecektir. Çalışmada veriler, doküman incelemesi tekniğiyle elde edilip içerik analizini tabi tutularak belirlenen temalar altında değerlendirilecektir. Mus'ab b. Umeyr insanlarla iletişim kurarken onlara din eğitimi verirken ve onları İslam'a davet ederken rastgele bir şekilde bu işi yapmamış söz ve davranışlarında ortama ve şartlara uygun şekilde iletişim kurmuştur. Kendisinin başarısının arkasında yatan bu iletişim becerisi, yöntemleri ve metodları din eğitimi veren kişiler tarafından örneklik kabul edilerek uygun ortam ve şartlarda uygulanabilir ve yol gösterici olabilir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İletişim, Din Eğitimi, Etkili İletişim, Dini İletişim, Mus'ab b. Umeyr, Yöntem.

Mezhep Olgusunun Vakıf ve İbtidâ Yerlerinin Değişimi Üzerindeki Etkisi

Fatih BAZ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tefsir
muazyah319@gmail.com
0009-0002-4387-3891

Özet

Bu çalışma, vakıf ve ibtidâ ilminin Kur'an ilimleri içerisindeki önemini incelemekte ve mezheplerin farklı görüş ve metodolojilerinin vakıf yerlerinin değişkenlik göstermesinde üstlendiği rolü konu edinmektedir. Bu çalışma, vakıf ve ibtidâ yerlerinin belirlenmesinde mezhep faktörünün rolünü açıklamayı ve mezheplerin bu yerleri belirlerken hangi temellere dayandıklarını açıklamayı amaçlamaktadır. Vakıf yerlerinin belirlenmesi, dinî bir içtihadın sonucu olup, doğrudan vahiy kaynaklı bir yönlendirme bulunmamaktadır. Bu yerlerin tespitinde çeşitli etkenler etkili olmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışma, daha önce yeterince incelenmemiş olan mezhep faktörünün vakıf ve ibtidâ yerlerinin değişkenlik göstermesindeki rolünü açıklayarak, konuyu derinlemesine analiz etme amacı gütmekte ve bu hedefi doğrultusunda akademik literatüre önemli bir katkı sağlaması açısından büyük bir öneme sahip bulunmaktadır. Bu çalışma, vakıf ve ibtidâ yerlerinin belirlenmesinde yalnızca mezhep faktörünü inceleyerek, mevcut literatüre yenilikçi bir bakış açısı kazandırmaktadır. Zira bu konu, akademik anlamda henüz yeterince derinlemesine ele alınmamış olup, sunulan analizler, özgün bir katkı sağlaması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Vakıf ve ibtidâ yerlerinin değişkenlik göstermesinde mezheplerin rolü, akademik camiada henüz çalışma konusu olmamıştır. Bu çalışmanın bu anlamda literatüre ciddi katkı sunacağı öngörülmektedir. Çalışma, vakıf ve ibtidâ yerlerinin değişkenlik göstermesinde mezheplerin farklı tutumlarını karşılaştırmalı bir yöntemle değerlendirerek analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma sonucunda, mezhep farklılıklarının vakıf ve ibtidâ yerlerinin belirlenmesinde önemli bir etken olduğu ortaya konulacak; bu farklılıkların okuyucunun Kur'an metnini anlaması üzerindeki etkileri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vakıf, İbtidâ, İ'râb, Fıkıh, Mezhep.

Fahreddîn Er-Râzî'nin Mürtekib-i Kebîre Hakkındaki Görüşlerini Umûm-Husûs İlkesi ile Temellendirmesi

Suna PAYDAŞ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Selçuk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tefsir
snpyds@gmail.com
0009-0004-7909-0593

Özet

İslami literatürde "kebire" olarak zikredilen büyük günahın kapsamının ne olduğu konusunda farklı yaklaşımlar olmakla birlikte fırkalar arasında asıl tartışmaya konu olan, büyük günah işleyenlerin dini statüsü olmuştur. Bu bağlamda büyük günahın, kişinin imanına etkisinin olup olmadığı, Allah'ın günah sahibini bağışlayıp bağışlamayacağı, bağışlarsa hangi şartlarda bağışlayacağı gibi sorular mezhepler arasında derinlikli tartışmalara zemin hazırlamıştır. İslam toplumunda Hz. Osman'ın şehadeti ve devamında gelen Cemel ve Sıffin vakalarında yaşananlar neticesinde ortaya çıkan büyük günah meselesinde, mezheplerce farklı görüşler ortaya konmuştur. Hâricîler büyük günah sahibini kâfir olarak nitelerken, Mürcie Allah'a havale ederek bu konuyu ahirete ertelemiştir. Mu'tezile ise günah sahibini imanla küfür arasında bir mevkiye yerleştirmiştir. Ehlisünnetin genel kabulüne göre büyük günah işleyen günahkârlar, mümin olarak kabul edilir ve işlediği günahlar sebebiyle tekfir edilemezler bununla birlikte tövbe etmeden ölmesi halinde cehennemde ebedi olarak cezalandırılmazlar. Mürtekib-i kebîre konusunda her mezhep kendi görüşünü desteklemek için evvela Kur'an'a başvurmuştur. Bu süreçte bazı fırkalar, ayetlerin zahiri manası, kendi görüşüne uygun olduğu takdirde bunu yeterli görmüş, aksi durumda ise ilgili ayetleri kendi görüşlerini teyit edecek şekilde te'vil etmişlerdir. Bu konuyu gündemine alan, Eşâri kelâm alimlerinden Fahreddîn Râzî, büyük günah sahibinin dünya ve ahiretteki ahvalinin ne olduğu konusunda Ehlisünnetin görüşünü benimsemiştir. Râzî'nin "mürtekib-i kebîre" konusundaki görüşlerini temellendirmek üzere Kur'an'ın Kur'an'la tefsiri ile usûl bilgisi, mantıksal izahlar ve dilbilimsel gerekçeler öne sürdüğü görülür. Bununla birlikte bu konuda en çok üzerinde durduğu kaidelerden biri de umûm-husus kaidesidir. Bu çalışmanın amacı, konunun sınırları dahilinde, Râzî'nin usûl kaidelerinden biri olan "umûm-husûsu" bir delil olarak kullanmasını, mürtekib-i kebîre ile ilgili yapılan te'villere Tefsîr-i Kebir'de verdiği cevaplar üzerinden incelemektir. Literatürdeki boşluğa bir nebze olsun katkı sağlaması amacıyla araştırmanın nihayetinde tefsir müktesebatı başta olmak üzere ilmi verilerden istifade edilerek birtakım sonuçlar ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Râzî, Kur'an, Mürtekib-i Kebîre, Umûm, Husûs.

Çağdaş Yorumlarda Kadın

Ali DEMİR
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tefsir
alidemir.2004.ad@gmail.com
0009-0006-7217-0334

Özet

Batı'da başlayan modernizm hareketinin İslâm dünyasındaki kadın anlayışını nasıl dönüştürdüğü ele alınmaktadır. İslâm düşünürlerinin, Batı'nın kadın-erkek eşitliği tezini İslâm çerçevesinde nasıl savundukları ve geleneksel İslâm anlayışını nasıl modernize ettikleri tartışılmaktadır. Çalışma, Kur'ân'daki kadın haklarıyla ilgili meseleleri, çok eşlilik, miras, şahitlik, tesettür ve kadın-erkek üstünlüğü gibi başlıklar altında, geleneksel yorumlardan farklı olarak modern bakış açılarıyla değerlendirmektedir. Çağdaş İslâm düşünürlerinin kadın hakları konusundaki görüşlerini ve modernizm akımının İslâm'daki kadın anlayışına etkilerini incelemektir. Ayrıca, Batı'dan gelen kadın-erkek eşitliği tartışmalarının İslâm dünyasında nasıl yankılandığını ve toplumsal adalet ile eşitlik bağlamındaki değişimleri vurgulamayı amaçlamaktadır. Batı'daki modernizm akımının etkisiyle İslâm dünyasında kadın hakları ve eşitliği konusundaki tartışmaları incelemektedir. İslâm'ın kadına dair temel öğretilerini, geleneksel ve modern bakış açılarıyla karşılaştırarak, çağdaş İslâm düşünürlerinin kadının toplumsal konumunu nasıl yeniden yorumladıklarını ortaya koymaktadır. Çalışma, çok eşlilik, miras, şahitlik, tesettür ve kadın-erkek üstünlüğü gibi temel İslâmî konuları modern perspektiflerle değerlendirerek, kadın hakları alanındaki güncel tartışmalara önemli bir katkı sunmaktadır. Modernizmin Batı'dan İslâm dünyasına etkisiyle kadın anlayışındaki dönüşümü incelemektedir. Dinsel metinlerin yeniden yorumlanması, kadının hakları ve toplumsal rolü üzerine yeni perspektiflerin gelişmesine yol açarken, geleneksel İslâmî anlayışlar ile çağdaş eleştiriler arasındaki farkları ele almaktadır. Çalışma, kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda geleneksel ve modern yorumlar arasındaki etkileşimi özgün bir şekilde ortaya koymaktadır. Çağdaş İslâm düşünürlerinin kadın hakları konusundaki eşitlikçi yaklaşımlarını ve modernizm etkisiyle kadın-erkek eşitliği anlayışındaki dönüşümü literatüre katkı sağlayacak şekilde ortaya koymaktadır. Geleneksel ve modern yorumlar arasındaki farkları inceleyerek, İslâm'daki kadın hakları üzerine yapılan tartışmalara yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır. Geleneksel İslâm anlayışı ile modern yorumlar arasındaki etkileşimi derinlemesine inceleyerek, kadın hakları konusundaki eşitlikçi yaklaşımların nasıl geliştiğini ortaya koymaktadır. Modern Batı düşüncesinin etkisiyle İslâm'daki kadın-erkek eşitliği anlayışının yeniden şekillenmesini ele alarak, alandaki literatüre yenilikçi bir bakış açısı kazandırmaktadır. Batı'nın modernizm akımının İslâm'daki kadın hakları üzerine yaptığı eleştiriler incelenmiş ve geleneksel

ile modern yorumlar arasındaki farklılıklar değerlendirilmiştir. Geleneksel İslâmî anlayışların, çoğunlukla erkek bakış açısıyla şekillendiği belirtilmiş, çağdaş düşünürlerin ise bu yorumları objektif olmayan ve tek taraflı buldukları ifade edilmiştir. Modernist yaklaşımların Batı'nın eleştirileriyle şekillenen savrulmalar yaşadığı, ancak Kur'an ve sünnet temelinde yapılan bir değerlendirme ile bu sorunların çözülebileceği vurgulanmıştır. Sonuç olarak, İslâm'ın kadınlara tanıdığı hukuki, sosyal ve ekonomik hakların, doğru bir şekilde anlaşıldığında, toplumun adalet ve eşitlik anlayışına katkı sağlayacağı ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an'ı Kerim, Çağdaş, Kadın, Erkek.

Bölgesel Kıraat Farklılıklarının Oluşumu ve Kıraat İsnâdlarının Şekillenmesindeki Rolü*

Eren PİLGİR
Arş. Gör.
Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi
eren.pilgir@marmara.edu.tr
0000-0002-1077-227X

Özet

Bu çalışmanın konusu, metropollerde/ana kentlerde (emsâr) oluşan kıraat birikiminin Hz. Osman döneminde istinsah edilen Mushaflara (mesâhifü'l-emsâr) dağıtılan kıraatlerden mi kaynaklandığı, yoksa bölgesel kıraat birikiminin zaman içerisinde yaygınlaşan bir olgu mu olduğudur. Bununla birlikte, söz konusu birikimin, kıraatlerin kabul ve reddinde belki de en önemli rolü oynayan isnâd olgusunun oluşumundaki etkisi de konumuzun bir parçasıdır. Ana kentlere nispetle anılan kıraat farklılıklarının istinsah edilen Mushaflarla olan ilişkisini tespit etmek ve bu bağlamda Mushafların kıraat ilmindeki isnâd olgusunun oluşumundaki rolünü ortaya koymak çalışmanın temel amacıdır. Hicrî ilk iki yüzyılda yazılan Mushaflar ve onların içerdiği kıraat farklılıkları uzun zamandır hem Müslüman hem de oryantalistlerin üzerinde durduğu bir konudur. Mezkûr Mushafların incelenmesi hem Kur'ân hem de kıraat tarihi araştırmalarına pek çok açıdan ışık tutmaktadır. Bunların biri de o dönemlerde yazılmış Mushaflarda yer alan kıraat farklılıklarıdır. Kıraat tarihinin en önemli yapı taşlarından biri olan isnâd meselesinin gelişimini bir nebze de olsa günümüze ulaşan Mushaflar üzerinden aydınlatmak mümkündür. Zira onların içerdiği kıraatlerle kıraat kaynaklarında yer alan kıraatlerin uyum içerisinde olması ve/veya olmaması ile ilk dönem Mushaflarda yer alan ve fakat kıraat literatürüne girmeyen kıraatlerin olup olmadığı ancak onlar üzerinden tespit edilebilir. Hâl böyle olunca, ilk dönemlerde yazılan Mushaflarda yer alan kıraatlerin varlığının incelemeye tabi tutulması önem arz etmektedir. Şimdiye kadar ele alınan klasik ve modern eserlerin birçoğunda Mushafların bölgeselliği tartışılmış ve bazı tezler ortaya atılmıştır. Şu kadar var ki onların yine büyük bir kısmında kıraatlerin isnâdı ile Mushafların içerdiği farklılıklar veya kıraatlerin er-Resmü'l-Osmânî'ye uyması iki ayrı hakikat olarak ele alınmıştır. Bu çalışma da ise er-Resmü'l-Osmânî'nin zamanla yerleşik hâle geldiği ve kıraatlerin isnâdı ile doğrudan alakasının olduğu öne sürülmüştür. Bölgesel kıraatlerin oluşumunun etüt edilmesi ile Mushafların bir taraftan kıraat farklılıklarının isnâdının oluşumundaki diğer taraftan da kıraatlerin kabul veya reddindeki rolü tespit edilmiş olacaktır. Çalışmamızda nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın temel

* Bu bildiri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Mehmet Emin Maşalı danışmanlığında hazırlanan "İsnâd Kritiği Bağlamında Kıraat Tahrîrât Ekollerinin Mahiyet ve Metodoloji Analizi -İzmîrî'nin Bedâi'u'l-burhân'ı Örneği-" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

araştırma deseni ise "tarihsel araştırma" olmuştur. Eski tarihli bir olayın incelenmesinde genel olarak belge incelemeye başvurulduğundan bu çalışmada da temel olarak belge inceleme yapılmıştır. Fakat günümüze ulaşan Mushafların tamamı, onları inceleyen akademisyenlerin bulguları üzerinden değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bölgesel kıraat farklılıklarının zamanla oluştuğu tespit edilmiştir. Bu durumu teyit eden iki temel unsur vardır. İlki, ilk iki yüzyılda yazıldığı düşünülen Mushaflardaki kıraat farklılıklarının bölgeler arasında arz ettiği geçişkenliktir. İkincisi ise bazı kıraat imâmlarının kendi bölgelerindeki Mushaflara uymayan okumalarıdır. Zamanla yerleşik hâl arz eden bölgesel kıraat farklılıkları, kıraat isnâdlarının oluşmasına imkân sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi, Mushaf, İsnâd, er-Resmü'l-Osmânî, Kıraatlerin Bölgeselliği.

Güncel Bir İddianın Tahlili: Kâdî Abdülcebbâr (Ö. 415/1025) Mehdi İnancını Reddetti Mi?

Kenan BARLAS
Arş. Gör.
Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Hadis Anabilim Dalı
kenan.barlas@kilis.edu.tr
0000-0001-7070-9304

Özet

Temeli, Hz. Peygamber'den nakledilen rivayetlere dayanan mehdi inancı İslam tarihinin her döneminde büyük bir ilgiye mazhar olmuş ve hakkında birçok eser kaleme alınmıştır. İlk asırlarda temel hadis kaynaklarında bölüm olarak yer alan mehdi konusu ve rivayetleri zamanla müstakil birçok çalışmaya konu olmuştur. Mehdi rivayetleri ve inancı her dönemde suistimale uğramış olsa da ilk dönemlerde konuyu tamamıyla reddedip bu inancın hurafe olduğunu söyleyen Ehl-i sünnet âlimi bilinmemektedir. Mehdi inancı ve rivayetlerinin toptan reddedilmesi (İbn Haldûn (ö. 808/1406) istisna edilirse) modern döneme tekabül etmektedir. Fakat konu ile ilgili rivayetler sahih kabul edilse dahi bilgi değeri açısından âhad seviyesinde olduklarından sünnî âlimler tarafından itikat esası kabul edilmemiştir. Ahmed b. Hanbel'in, Müsned'inde mehdi hadislerine yer verip Kitâbü's-sünne'sinde mehdiden bahsetmemesi bu anlayışın yansımalarındandır. Şia mezhebinde ise mehdi inancı çok daha farklı bir veçheye bürünmüş olup itikadın esaslarından kabul edilmiştir. Bu bakımdan mehdi rivayetleri hakkında yorum yapılırken sahih rivayetler ile mevzu kabul edilen rivayetlerin karıştırılmaması ve Sünni âlimlerin kabul ettiği mehdi anlayışının diğer bâtıl fırkaların mehdi inançlarından ayrıştırılması önem arz etmektedir. Mehdi konulu modern dönem akademik çalışmalarının bazısında Kâdî Abdülcebbâr'ın mehdi inancını tamamıyla hurafe kabul ettiği ve konu ile ilgili rivayetleri reddettiği iddiası göze çarpmaktadır. Yusuf Şevki Yavuz, Ahmet Yücel, Faruk Gün, İbrahim Kutluay, Ali Bakkal, Murat Kaya gibi mehdi konusunu ele alan birçok yazarın Kâdî Abdülcebbâr'ın mehdi inancı ve rivayetlerini asılsız kabul ettiğini söyledikleri tespit edilmiştir. Bu çalışmamızın amacı söz konusu iddia sahibi yazarların atıf yaptığı yerleri tespit ederek Kâdî Abdülcebbâr'ın mehdi rivayetlerini toptan reddedip reddetmediği hususunu araştırmaktır. Kâdî Abdülcebbâr, erken dönemde mehdi rivayetlerini toptan asılsız kabul ettiği iddia edilen nadir isimlerden olması hasebiyle bu çalışma önem arz etmektedir. Bu konuda yapılmış herhangi bir çalışma bilinmemektedir. Bu yönüyle özgün bir araştırma konusudur. Kâdî Abdülcebbâr ve mehdi anlayışı ile ilgili yanlış bir bilginin tashih edilmesi hasebiyle her iki alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlaması umulmaktadır. Bu bağlamda öncelikle hadis tarihinde mehdi konusu özetle sunulduktan sonra, adı geçen iddia sahibi yazarların çalışmalarındaki ilgili pasajlar hakkında bilgi verilecektir. Akabinde ise Kâdî Abdülcebbâr'a atıf yapılan ilgili bölümlerin tetkiki yapılacaktır. Mezkûr

iddianın tahlilini konu edinen bu çalışmada, aslında Kâdî Abdülcebbâr'ın tenkit ettiği mehdî anlayışının Şia mezhebi ile Mecûsîlerin inancı olduğu, dolayısıyla Sünnî literatürde yer alan rivayetleri toptan reddettiği ile ilgili herhangi bir veri bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Kâdî Abdülcebbâr, Mehdi, Rivayet, İtikat.

Muhammed b. Abdülvehhâb'ın Eḥâdîṯun fi'l-fiten ve'l-ḥavâdiṯ AdlıEseri Bağlamında Vehhâbîliğin Gayb ile İlgili Hadislere Bakışı

Mehmet Sabih AYDIN
Doktora Öğrencisi
Siirt Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Hadis
s.aydin.5627@gmail.com
0000-0001-9660-6944

Özet

Taraftarlarının kendilerine Selefî dedikleri Vehhâbîliğin Muhammed b. Abdülvehhâb'ın görüşleri etrafında şekillendiği ve yayıldığı bilinmektedir. Muhammed b. Abdülvehhâb gayb ve fiten ile ilgili hadisleri Eḥâdîṯun fi'l-fiten ve'l-ḥavâdiṯ adlı eserinde toplamıştır. Çalışmada bu eser bağlamında Vehhâbîliğin gaybî haberlere bakışı ele alınacaktır. Çalışmanın amacı görüşlerini Kitap ve Sünnete dayandıran Vehhâbîliğin gaybî haberler bağlamında hadis anlayışını ortaya koymak, gaybî haberlere bakışlarını irdelemek. Ortaya çıkmasından beri İslâm dünyasında önemli etkiler yaratan ve değişik bölgelerde taraftar bulan Vehhâbîliği tanımak ve bu konuda yapılacak akademik çalışmalara katkı sunmak. Vehhâbîliğin gaybi haberlere veya fiten hadislerine bakışı ile ilgili yapılmış herhangi bir akademik çalışma saptanmamıştır. Akademik çalışmalar incelendiğinde Vehhâbîlik genel olarak Selefîlik adı altında yapılan çalışmalarda ele alınmış, söz konusu çalışmalar da daha çok Kelam ve İslam Mezhepleri Tarihi alanında yoğunlaşmıştır. Hadis alanında Çağdaş Selefiye ve Hadîs (Suûdi Arabistan Örneği), Neo-Selefilik Ekolünün Hadis-Sünnet Anlayışı (Reşid Rıza Örneği), Selefîlik ve Modernizmin Hadis Yaklaşımlarının Mukayesesi (Modern Dönem Özelinde) olmak üzere üç çalışmanın var olduğu görülmüştür. Vehhâbîliğin teşekkül döneminden itibaren yapılmış herhangi bir çalışma tespit edilememiştir. Dolayısıyla çalışmamızın literatüre kısmi bir katkı sunacağı kanaatindeyiz. Araştırmada Muhammed b. Abdülvehhâb'ın Eḥâdîṯun fi'l-fiten ve'l-ḥavâdiṯalı eseri incelenecek söz konusu eserdeki gaybi haberler ile ilgili rivayetlere ulaşılacaktır. Eserde geçen rivayetlerin önceliklesıhhati araştırılacak ve Vehhâbîliğin gaybi haber ile görüşleri tespit edilecektir. Eser ile ilgili yapılmış şerhler de incelenecektir. Çalışmada ayrıca Mektebetü'ş-Şâmile isimli bilgisayar programından yararlanılacaktır. Çalışmada Eḥâdîṯun fi'l-fiten ve'l-ḥavâdiṯadlı eserde Muhammed b. Abdilvehhâb rivayetleri verirken senetsiz olarak zikretmiş ve sıhhatiyle ilgili herhangi bir tespitte bulunmamıştır. Yapılan araştırmada rivayetlerin genel olarak Kütüb-i Tis'a'dan seçildiği, eserde zayıf rivayetlere de yer verildiği görülmüştür. Eserde ağırlıklı olarak merfuʿ rivayetler kullanılmış, ayrıca mevkûf ve maktuʿ rivayetler de tespit edilmiştir. Dolayısıyla gayb ile ilgili rivayetlerin vehhâbîlikte önem arz ettiği ve mucizelerin kabul gördüğü söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Haber, Vehhâbîlik, Muhammed b. Abdulvehhâb, Gayb, Fiten.

Konu Temelli Hadis Usulü

Abdulhamit TORUN
Doktora Öğrencisi
Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Hadis
abdulhamittorun@hotmail.com
0009-0003-2007-4357

Özet

Hadisin İslam'ın ikinci kaynağı olması hasebiyle ilk devir olan sahabilerden itibaren aslına aidiyeti araştırma konusu olmuştur. Bu aidiyetin sağlıklı oluşunu denetlemeyi kendine görev edinen hadis usulüne bu çalışmamızda konu merkezli hadis usulüyle katkıda bulunmaya çalışacağız. Konu merkezli hadis usulü aslında hiç tanınmayan veya bilinmeyen bir yöntem değildir. Bizim amacımız bu olguyu hadis usulünün içerisinde ele alarak genel kaidelerini ve kategorilerini belirlemektir. Hadislerin tümüne koyulan genel kaideler, hadislerin hem tespiti hem de sıhhat değeri noktasında başarısız bazı genellemelere neden olduğu malumdur. Çalışmamız bu genellemelerden oluşan yanlışları en aza indirmesi ve pratiğe daha uygun bir usul sunması açılarından önemlidir. Hadis usulü içerisinde konu merkezli bir usul yaklaşımını biz tespit edemedik. Konu merkezli hadis yaklaşımı farklı bilim dallarından sunulmuş ve yetersiz kalmıştır. Hadis literatüründe birçok usul çalışması vardır. Ancak konu merkezli bir usul çalışmasının en azından temelleri bu çalışmayla atılacaktır. Klasik hadis usulüyle diğer bilimlerden hadisler için sunulan usullere göz atıldıktan sonra hadisler içeriklerine göre kategorilenerek her kategoriye özgün genel bir usul önerisi sunulacaktır. Hadisler içeriklerine göre kategori edildikten sonra uygulanan usul, hadisler hakkında daha doğru ve doğasına uygun sonuçlar doğurmaktadır. Bize onun amel edilmesi ve aidiyetine uygunluğu noktasında daha faydalı veri vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Hadis Usulü, Ahkam Hadisleri, Ahlak Hadisleri, İtikat Hadisleri, Haber Nitelikli Hadisler.

“Mü’min Bir Bağırsağıyla, Kâfir Yedi Bağırsağıyla Yer” Hadisine Dair Bir İnceleme

Halil YUSUFOĞLU
Doktora Öğrencisi
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Hadis
halilim3663@gmail.com
0009-0002-8444-6036

Özet

“Mü’min bir bağırsağıyla, kâfir yedi bağırsağıyla yer” hadisinin hakikat ve mecaz açısından incelemeye tabi tutulması. Allah Resûlü’nden bize aktarılan hadislerden bazısı birçok sebepten ötürü gerçek anlamından uzaklaşıp bambaşka bir anlama taşınmıştır. “Mü’min bir bağırsağıyla, kâfir yedi bağırsağıyla yer” hadisi de zaman içinde anlam kaymasına uğramış hadislerdendir. Temel amacımız bu hadisin en doğru anlamını tespit etmektir. Hadis-Sünnet İslâm dinin temel dayanaklarından ikincisi olduğu için tarih içerisinde her hadisteki esas maksadı yakalamaya matufen derinlikli çalışmalar yapılmıştır. Hadis sahih olup ahkâma dair bilgiler de içeriyorsa daha da önem arz etmiş ve ilim adamları hadisi anlamaya gayret etmişlerdir. Allah Resûlü’nden muttasıl bir senedle rivayet edilip sahih olan “Mü’min bir bağırsağıyla, kâfir yedi bağırsağıyla yer” hadisi de itikat alanında bazı sorunlara sebep olacağı için doğru anlaşılması gereken hadislerden biridir. Bunun için çalışmamız son derece önemli bir çalışmadır. Yapmış olduğumuz araştırmaya göre bu hadisle ilgili daha önce yapılmış herhangi müstakil bir çalışmaya ulaşamadık. Tariklerini ortaya koyup, kaç tane sahabiden rivayet edildiğini tespit edip, sıhhat hükmüne ulaşmakla beraber ilk asırlardan beri yanlış anlaşılmış olan bir hadisin daha doğru bir şekilde anlaşılmasının sağlanması literatüre yapılacak en güzel katkılardan olacaktır. Çalışmada öncelikle hadisin Kütüb-i Tis’a özelinde tahrici yapıldı. Daha sonra hadisin kimlerden rivayet edildiğine dair her tarikin tablosu çıkarıldı. Senedlerin her biri hakkında ulaşılan sıhhat hükmü ifade edildi ve kronolojik bir şekilde hadis şârihlerinin görüşleri zikredildi. Daha sonra hadisin tercümesinde ortaya çıkan yanlışlara değinildi ve sonrasında görüşler arasında bir tercihe gidildi. Öncelikle bu hadis; hadis Buhârî ve Müslim’in Sahih’lerinde, Tirmizî, İbn Mâce ve Dârimî’nin Sünen’lerinde, Ahmed b. Hanbel’in Müsned’i ve İmâm Mâlik’in Muvatta’sında birbirinden farklı râvilerin rivayetiyle sekiz ayrı Sahabi’den nakledilmektedir. Hadis Kütüb-i tis’a haricindeki kitaplarda da geçmektedir. Sahih bir hadistir. İmâm Mâlik’in beyan ettiği gibi sebeb-i vürûduyla beraber anlaşılması gereken bir hadistir. Buna göre hadis özel bir kimse hakkında vârid olmuştur. Dolayısıyla her insanda böyle bir durumun olması beklenemez. Bir kimsenin çok yemek yemesi onun imansızlığına delalet etmediği gibi az yemesi de imanın kemaline de delalet etmemektedir. Hadis hakikatten ziyade mecâzi bir anlam ifade etmektedir. Şöyle ki; mü’min imanın verdiği bilgi ve şuurla dünyanın fani olduğunu, kıymet verilmemesi gerektiğini

bildiği için yemek için yaşamıyor ancak yaşamak için yiyiyor. Dolayısıyla gıdaya tapmayıp hayatını idame edecek kadar yemeye çalışıyor. Ancak kâfirin dünyadan başka bir sığınağı olmadığı için bütün gayretiyle dünyanın tüm imkânlarını sonuna kadar kullanıyor. Hadis mü'minin güzel vasıflarına delalet etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Mü'min, Yedi, Kâfir, Mecâz, Bağırsak, Mide.

Osmanlı Mahkemelerinde Resmî Mezhep Uygulaması Kapsamında Bir Kanun Metni Olarak Mülteka'l-ebhur

Akif KARASU
Yüksek Lisans Öğrencisi
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslam Hukuku
akifkarasu_58_@hotmail.com
0009-0000-3011-2669

Özet

İbrahim el-Halebî tarafından Hanefî mezhebine göre telif edilen, sade ve anlaşılır bir üslubunun yanında tercih edilen fetvalardaki (esahh-ı akval) isabeti hasebiyle Osmanlı mahkemelerinde kadılar tarafından yarı resmî kanun kitabı olarak tercih edilen Mülteka'l-ebhur çalışmada esas alınmıştır. İslam coğrafyasında bir bölgede aynı olaylara farklı hükümlerin verilmesini engellemek ve İslam hukukunda birlikteliği sağlamak için kanunlaştırma faaliyetleri yapılmıştır. Resmî olarak ilk kanunlaştırma faaliyeti ise Mecelle ile başlamıştır. Mecelle'ye kadar olan süreçte mahkemeler, mezhebî yoğunluğu dikkate alarak meseleleri fıkıh kitaplarını esas alarak çözüme kavuşturmuşlardır. Osmanlı coğrafyasında yaygın olan Hanefî mezhebi resmî mezhep olarak kabul edilmiştir. Böylece Osmanlı mahkemelerinde davaların çözümünde Hanefî mezhebine göre yazılan kitaplar esas alınmıştır. Bu bağlamda Mülteka, Kanunî döneminden Mecelle'ye kadar, hukuk birliğini ve istikrarını sağlamak için Osmanlı mahkemelerinde yaklaşık 350 yıl yarı resmî kanun kitabı olarak esas alınmıştır. Mülteka, meselelerde önce tercih edilen görüşü akabinde de diğer görüşlere yer vermesi yönüyle kadıların hüküm vermesini kolaylaştırmıştır. Osmanlı mahkemelerinde önemli bir konumu hâiz olan Mülteka, sonraki dönem kanunlaştırma faaliyetlerine de esas teşkil etmiştir. Fıkıh kitabı olması yanında uygulama sahasında niçin bir kanun kitabı gibi tercih edildiğini ve sonraki kanun çalışmalarına ne yönden kaynaklık teşkil ettiğini ortaya koymak çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Osmanlı'nın hukûkî alandaki düzenlemeleri ve kanun yapmadaki başarısı inkâr edilemez. Osmanlı ve İslam hukukunun temel eserlerinden biri olan Mülteka'nın kanun kitabı gibi kabul edilmesinin nedenleri ve hukuk tarihindeki yerinin tespiti çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Uzun süre Osmanlı mahkemelerinde kaynak olarak kullanılan Mülteka'nın sadece bir fıkıh kitabı olarak değerlendirilmesi isabetli değildir. İçeriğindeki hukûkî meselelere verilen hükümlerin kadılar tarafından tatbiki ile yarı resmî bir kanun metni gibi muamele görmesi ve tercih edilen görüşleri sistematik şekilde vermesi çalışmanın özgünlüğünün öne çıkan yönlerini oluşturmaktadır. İslam hukuku kanunlaştırma faaliyetlerinde Mülteka'nın hazırlanan kanun metinlerindeki etkisinin hangi oranda gerçekleştiğinin ve nasıl bir rol oynadığının tespiti alana önemli katkı sağlayacaktır. Çalışmada Osmanlı hukuk tarihi, Mülteka'l-ebhur, resmî mezhep uygulaması ve Osmanlı dönemi kanunlaştırma faaliyetleri ile alakalı kitap, tez, makale ve diğer

akademik çalışmalardan faydalanılmıştır. Osmanlı'nın hukuk sistemi hakkında genel bir tarama yapılarak hukûkî işleyiş hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Osmanlı'nın hukûkî alanda uygulama birliği ve istikrarı sağlama amaçlı aldığı tedbirlerden biri olan resmi mezhep uygulaması hakkında bilgiler verilmiştir. Mülteka'nın telifi hakkında genel bilgiler verilerek resmî mezhebe uygunluğu değerlendirilmiştir. Sonrasında Mülteka'nın hangi kitaplar esas alınarak telif edildiği, önceki fıkıh kitaplarına göre nasıl bir konuma sahip olduğu mukayese edilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Osmanlı mahkemelerindeki yeri belirtilerek sonraki dönem kanunlaştırma faaliyetlerindeki etkisi hakkında bilgiler verilmiştir. Sonuç itibariyle fıkıh kitabı olması yanında uygulama sahasında niçin bir kanun kitabı gibi tercih edildiği anlatılmaya çalışılmıştır. Kendisinden önceki eserleri mezcedip en sahih görüşü vererek kadıların başucu kitabı olduğuna, daha sonraları modern manada yapılan kanunlaştırma hareketlerine kaynaklık ettiğine ve hukuk öğretiminde medreselerde ders kitabı olarak okutulduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca Osmanlı dönemi İslam hukukunda Hanefî fıkıh kitaplarından Mülteka'nın, kullandığı anlaşılır üslubun ve meselelerdeki sistematik izahının kendisine bir kanun kitabı özelliği kattığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Hanefî Mezhebi, Osmanlı, İbrahim el-Halebî, Mülteka'l-ebhur, Kanun.

Boşanmış Kadının Alacağı Yoksulluk Nafakasının Dîni Yönü ve Realite Açısından Süresi Üzerine Bir Değerlendirme

Abdullah GÜRLEYİK
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Hukuku
abdullah_gurleyik@hotmail.com
0000-0002-9139-2657

Özet

İslam hukukunda evlilikle devreye giren nafaka yükümlülüğü, dinimizce erkek üzerine yüklenmiş bir görevdir. Bu vazife evlilikle başlar, evliliğin bitimindeki boşanma evresinde dahi iddet süresi ile kayıtlı olmak üzere süreli olarak devam eder. Ancak bu uygulama günümüz Türk Medeni Kanunu'yla süre sınırı kaldırılarak kayıtsız hale getirilmiş, nafaka yükümlüsü ise ihtiyaç ve muhtaçlık durumuna göre erkek ya da kadın olacak tarzda belirlenmiştir. Çalışmamızda bu konuyu dini yönü ve uygulamadaki realite açısından ele alıp, iki hukuk sistemini karşılaştırmalı olarak inceleyip değerlendireceğiz. Konuyu ele alırken objektif vicdani ve insani ilkeleri de göz ardı etmeyeceğiz. Ülkemizde meri olan hukukla İslam hukuku arasında bazı meselelere dönük yaklaşım farklılığı ortaya çıkabilmektedir. Bu çalışmamızla amacımız, vicdanlarda kanayan bir yara haline gelen süresiz nafaka konusunu ele alıp problemin çözümüne dair çözüm önerilerimizi sunmaktır. Yüce devletimizin yasalarıyla teminat altına alınan, ama vatandaşlarımızın bir kısmı tarafından mağduriyete sebebiyet verdiği iddia edilen "Süresiz Nafaka" uygulaması konusunda lehte ve aleyhte çokça görüş serdedilmiştir. İnsanların hayatında kriz ve gerilime yol açan bütün problemler, doğrudan dinin müdahale alanına girdiği için konunun önemi izahtan varestedir. Bu çalışmamızda asli ve feri kaynaklara yer verilmiş, meselenin hal ve çözümüne dair kişisel görüş ve önerilerimize temas edilmiştir. Çalışmamızın, çeşitlilik açısından farklı bir çeşni olması hüviyetiyle, ilim ve fikir dünyasına bir katre misali de olsa fayda sağlamasını umuyoruz. Problematiği tespit etmekle başladığımız incelememiz de konuyla doğrudan ilgili kavramlara yer verilmiş, meri hukukun İlgili kanun maddelerine değinilmiş, İslam hukukunun konuya yaklaşım tarzı belirtilerek, iki hukuk arasında konuyu ele alış farklılıklarına temas edilip, vardığımız netice ve çözüm önerileriyle bildiri metni nihayete ermiştir. Mevcut uygulamanın sebep olması muhtemel kötü sonuçları. Hakkaniyet, ahde vefa ve adalet ilkeleri kapsamında daha tutarlı ve işlevsel bir uygulamanın hayata geçirilmesi teklifi. Devletimizin bu konuda sorumluluk üstlenmesi.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Nikah, Boşanma, İddet, Nafaka, Kanun.

İslam Borçlar Hukukunda Teverruka Dayalı Finansman Yöntemleri

Mücahit SAVURGAN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Hukuku
savurgan_276@hotmail.com
0009-0000-4549-3898

Özet

İslam borçlar hukukunda teverruka dayalı finansman yöntemleri altı başlık halinde incelenecek ve bunların her birinin İslam borçlar hukukundaki önemi anlatılacaktır. Çalışmamızda teverruk kavramı, İslami bankacılık sistemindeki yeri, fıkhi boyutları ele alınacaktır. Küresel ekonominin parasallaşmasının kitleleri tehdit eder bir hale gelmesinin sonucu olarak faize bağımlı hale gelen ülkelerde Müslümanların ekonomik sistemde yer alabilmesi açısından alternatif faizsiz finansal araçları geliştirilmiştir. Bu araçlardan biri olarak kabul edilen teverruk yöntemini ve alternatif finansman şekillerini açıklamayı ve teverrukun daha iyi anlaşılmasını sağlamayı hedeflemekteyiz. İslami prensiplere uygun finans ve yatırım araçları günümüzde küresel ölçekte büyük bir rağbet görmesine rağmen ülkemizde bu yöntemlerden biri olan teverruk konusunun ihmal edildiği görülmektedir. İslami bankacılık alanında çok sayıda yayın yapıldığı düşünüldüğünde teverruk konusunun da incelenmeye ihtiyacı olduğu düşünülmektedir. Teverruk kavramı ve finansal değeri üzerine yapılan çalışmalar olmasına rağmen alternatif yöntemlere dair çalışmalara rastlanılmamaktadır. Bu açıdan tebliğimiz özgün bir çalışma olma hüviyetine sahip olacaktır. Bu çalışmanın teverruka dayalı finansal yöntemlerin yaygınlaştırılmasına mütevazi bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmamız nitel bir araştırma olup veri toplama metodu kullanılacaktır. Teverruk sistemi nakit güçlüğü çeken müşterilerin borçlarının yeniden yapılandırılması amacıyla kullanılmaktadır. Yatırım vekaleti uygulaması ile katılım bankaları aracılığıyla paranın teverruk işlemlerinin yapılması mümkündür. Murabaha sendikasyonu aracılığı ile ülkeye daha makul seviyeden dış kaynak temin edebilme imkânı da bulunmaktadır. Bununla birlikte teverruka dayalı sukuk ihracı ile yüksek maliyetli projeler için kaynak temin edebilme, bedelli askerlik için gerekli finansmanın sağlanabilmesi alternatif yöntemler olarak uygulanabilir bir konumdadır. Anlık nakit ihtiyacının karşılanması noktasında da konvansiyonel bankalardaki ihtiyaç kredisi kullanmak istemeyen Müslümanlara yönelik teverruk uygulaması ile finansman imkânı sağlamak mümkündür.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Borçlar Hukuku, Faiz, İslami Bankacılık, Teverruk.

Klasik ve Modern Dönem İcma Anlayışı ve Mukayesesi

Abdulkadir AKSOY
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Hukuku
aksoy3021@gmail.com
0009-0000-0239-374X

Özet

Kur'an ve sünnetten sonra üçüncü delil olarak ele alınan icmâ, şer'î delillerin temel kaynaklarından sayılmaktadır. Fürû-ı fıkıh eserlerinde bir hükmün dinî, hukukî geçerliliğini ortaya koymak için başvurulan, usulü fıkıh kitaplarında ise kaynaklar kuramının içinde yer alan icmâın İslam hukuku açısından oldukça önemli bir konumu bulunmaktadır. Kur'an, sünnet ve İslam'ın temel prensiplerinin ruhuna uygun bir şekilde yeni meydana gelen olaylara çözüm üretme yapısı ve dinin temel esaslarını tahriften koruma mekanizması olarak ortaya çıkan icmâ, asırlar boyunca İslam alimleri tarafından detaylı araştırmalara tabi tutulmuş ve hakkında birbirinden farklı değerlendirmeler yapılmıştır. Bu araştırma, İslam hukuku açısından oldukça önemli olan icmâ kavramına klasik ve modern dönem alimlerinin yaklaşımını araştırmakla beraber klasik dönemin mirası ile modern dönem yaklaşımları arasında bir köprü kurmayı hedeflemektedir. Bu çalışma klasik ve modern dönem alimlerinin zihnindeki icmâ anlayışını ortaya koymayı amaçlamakla beraber İslam hukukunun en önemli kaynaklarından olan icmâın objektif bir şekilde değerlendirilmesine de imkân sağlamayı hedeflemektedir. Fıkıh usulüne dair yapılan klasik ve modern çalışmaların tamamını incelemek oldukça zordur. Bundan dolayı araştırmamızda her biri mensup olduğu fıkhi geleneğin yetkin temsilcilerinden kabul edilen usûl alimlerinin kitapları araştırmaya konu olacaktır. İlk olarak klasik İslam hukukçularının icmâ anlayışlarından başlanacak ve her birinin icmâ anlayışı özel bir başlık altında aktarılıp birbirleri ile mukayese edilecektir. Daha sonra aynı üslup günümüz İslam hukukçularında da takip edilecektir. Çalışmamızın en sonunda ise bu araştırmamızın asıl gayesi olan klasik ve günümüz İslam hukukçularının icmâ hususundaki görüş birlikleri ve ayrılıklarına temas edilecektir. Çalışmamızda şu eserlerden yararlanılacaktır.

1. Pezdevî, Kenzü'l-vüsûl ilâ marifeti'l usûl.

2. Gazzâlî, el-Müstasfâ.

3- İbn Kudâme, Ravżatü'n-nâẓır ve cünnetü'l-münâẓır fî uṣûli'l-fıḳh ʿalâ meẕhebi'l-İmâm Aḥmed.

4. eş-Şevkânî, Irşādu'l-fuḥūl ila teḥḳiḳi'l-Haḳ min ʿİlmi'l-uṣūl,

5. Hallâf, Abdülvehhâb. İlmü uṣûli'l-fıḳh.

6. Muhammed Ebû Zehre, Uṣûlü'l-fıḳh.

7. Zekiyyuddin Şâban, Usûl'l fıkhı'l islamî.

Çalışmamızın muhtemel sonuçları ise şunlardır;

1. Klasik ve modern dönem icmâ anlayışı arasında farklılıklar bulunmaktadır.

2. Modern dönemde icmânın imkânı hakkındaki tartışmalar önemli bir yekûn oluşturmaktadır.

3. Klasik dönemde icmâ hakkında genel olarak müspet bir tavır sergilenmiştir.

4. Modern dönem müellifleri icmâ anlayışında Şevkânî'den etkilenmiştirler.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, İcmâ, Klasik, Modern, Delil, Mukayese.

Yetki ve Sorumlulukları Açısından Devlet Başkanını Mâverdî ve Ebu Ya'la'nın el Ahkâmu's Sultâniyye İsimli Eserleri Çerçevesinde Değerlendirme

Fatih ÖZÜDOĞRU
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Hukuku
fatihozudogru@hotmail.com
0009-0003-1954-7540
Abdullah ÇOLAK
Prof. Dr
Hitit Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
İslam Hukuku Anabilim Dalı
0000-0003-1536-8046

Özet

Bildirimizde devlet başkanının İslam hukukundaki yeri-önemi ve görevlerinden bahsederken önemli İslam âlimleri Mâverdî ve Ebu Ya'la nın konuyla ilgili yazdıkları ve İslam devlet hukukunda önemli yeri olan El-Ahkâmu's-Sultâniyye isimli eserleri bize yol gösterecek. Bildirimizde İslam'ın devlet yönetimine dair bize gösterdiği yol üzerinden yönetim, yönetici ve yetkilerini araştırarak İslam hukukunun konuya bakışını (Mâverdî ve Ebu Ya'la'nın El-Ahkâmu's-Sultâniyye adlı eserleri bağlamında anlamaya çalışacağız. Yapacağımız bu çalışma ile İslam hukukunda devlet başkanlığı ve yetkilerinin günümüze uyarlanmasının, yönetim anlayışı üzerine ve yöneticiye verilen yetkilerin kullanımında ne denli önem arz ettiğini göstermeye çalışacağız. Çalışmamız devrin önemli İslam âlimleri Mâverdî ve Ebu Ya'la'nın devlet başkanına yüklediği yetki ve sorumluluklar açısından yazdıkları ve aynı ismi taşıyan El-Ahkâmu's Sultâniyye İsimli Eserleri Üzerinden Değerlendirilecektir. Daha önce devlet başkanlığı konusunda yazılan eserlerin ele alınış biçimleri açısından farklı bir yol izlenmesi ve El-Ahkâmu's Sultâniyye isimli eserler üzerinden yaptığımız çalışılmanın literatüre katkı sağlayacağını düşünüyoruz. Bildirimizde yöntem olarak literatür tarama ve içerik analizi ile çalışma yapacağız, aynı zamanda İslam hukukunun klasik kaynaklarından elde edilecek veriler ve Mâverdî ve Ebu Ya'la'nın El-Ahkâmu's-Sultâniyye adlı eserleri bağlamında yapılan araştırmalar, yazılan çeşitli makale ve kitaplar çalışmamıza ışık tutacaktır. Eski İslam fıkhında kamu hukuku ve özel hukuk diye alan ayrımı söz konusu değildir. Bundan dolayı batı hukukunda bu alana giren konular İslam hukuk kitaplarında; "münâkehat" (aile hukuku), "muamelât" (borçlar, ticaret ve usûl hukuku), "ukûbat" (ceza hukuku) ana bölümleri altında veya tâli bölümler halinde işlenmiştir. Ayrıca devletin yönetim ve idaresiyle ilgili ayrı eserler yazılmıştır. Devletin işleyişiyle ilgili konuların ele alındığı, devlet başkanı ve yetkilerinin işlendiği, devletin idari ve mali yapısının ve bu yapının

yetkilerinin hükme bağlandığı konular el-Ahkâmu's sultâniyye olarak adlandırılmıştır. El-Ahkâmu's sultâniyye terimi daha sonra aynı konuları işleyen hukuk dalları için de unvan olmuştur. Bugün elimize ulaşan ve aynı zamanda ve aynı bölgede yaşayan iki İslam hukuku âliminin kaleme aldığı el-Ahkâmu's Sultâniyye ismini taşıyan iki eser vardır. Bu İslam hukuku âlimlerinden biri Şafii mezhebine müntesip Ebü'l-Hasen el-Mâverdî, diğeri ise Hanbeli mezhebine müntesip Ebû Ya'lâ el-Ferrâ'dır. El-Ahkâmu's Sultâniyye isimli eserlerinde Mâverdî ve Ebu Ya'la devlet başkanının yetki ve sorumluluklarını, devlet başkanını seçme yöntemlerini, devlet başkanı seçilecek kimsede aranan şartları, devlet başkanı seçecek kişilerde aranan şartları, devlet başkanı seçilmeye mâni olan halleri açıklamalı şekilde anlatmışlardır. Aynı zamanda ve aynı bölgede yaşayan iki âlimin aynı konuları içerir eser yazmaları dönemin ihtiyaçları doğrultusunda hareket ettiklerini göstermektedir. Mâverdî ve Ebu Ya'la'nın yazdıkları El Ahkâmu's Sultâniyye isimli eserler İslam'da devlet yönetimine ışık tutmuştur ancak konular günümüze ve gelişen şartlara göre yeniden ele alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Mâverdî, Ebu Ya'la, Devlet, Başkanlık, El Ahkâmu's Sultâniyye.

Özgür İrade-Din İlişkisini İnceleyen Çalışmalar Üzerine Literatür Taraması

Songül NALBANT
Yüksek Lisans Öğrencisi
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri
sngldmlc58@hotmail.com
0000-0002-6125-3613

Özet

Özgür irade meselesi insanlık tarihi kadar eskidir diyebiliriz. İnsan dış tesirlerin geleceğini etkileyip etkilemediğini hep merak etmiştir. Bu meseleyi filozoflar farklı yorumlarken, dini ilimler ve psikologlar iradenin özgürlüğüne farklı açıdan bakmışlardır. Örneğin filozoflar ilk çağlarda insanın her şeyin ölçüsü olduğunu söylerken daha sonra bu konu Hristiyanlık ve İslamiyet'in etkisiyle Tanrının iradesiyle ilişkilendirilmiş neticesinde bireyin davranışlarında Tanrının payının olup olmadığı sorusu sorulmuştur. Çalışmamızda özgür iradenin din ile ilişkisini inceleyen araştırmalar ele alınmış olup bu kaynaklar hakkında bilgi verilecektir. Çalışmanın amacı literatürde özgür irade ve din ilişkisini ele alan araştırmaları bütüncül bir bağlamda incelemek, ortaya koymaktır. Özgür irade konusu son yıllarda yapılan çalışmalarda adına sıkça rastladığımız bir konudur. Meselenin din ile ilişkisi de pek çok araştırmaya kaynak sağlamış, çok sayıda akademik çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Bu bakımdan çalışmanın akademik üslup ve bilimsel bakış açısıyla ele alınmasının literatürü ortaya koyması bakımından öneme haiz olduğu düşünülmektedir. Özgür irade konusu disiplinler arası oldukça fazla araştırmaya konu olmuştur. Din ile ilişkisini inceleyen çalışmalarda yeterince mevcuttur. Bu alanda yapılmış literatürü ele alan benzeri bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu çalışma ilgili literatürün taranması, kavramsal çerçevenin oluşması ve yapılacak olan araştırmalar için konu ile ilgili evvelden yapılmış çalışmalar hakkında bilgi sunarak, yeni bakış açıları kazandırıp, sonuç olarak saha uygulamaları için rehberlik edeceği öngörülmektedir. Çalışma, literatür taraması yapılarak nitel veri toplama yöntemlerinden doküman analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın verileri din ve özgür irade ilişkisini inceleyen ilgili literatürden oluşmaktadır. Literatür taraması, Ocak 2014- Kasım 2024 tarihleri arasında yayınlanmış çalışmaları içermektedir. Literatür taraması için Özgür İrade, Din, Dindarlık, anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Google Scholar ve Academia, YÖK Tez veri tabanlarında tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda kriterleri sağlayan çalışmalar derleme kapsamına alınmıştır. Özgür irade ve din ilişkisini inceleyen çalışmalar farklı disiplinlerin ilgi alanı içerisindedir. Felsefe, Din psikolojisi, Dinler tarihi bu disiplinlerdendir. Çalışmaların çoğunun felsefe alanında yapıldığı görülmüştür. Özgür irade ve din ilişkisinin direkt ele alınma oranının düşük olduğu, literatürün genelinin İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik açısından ele alındığı sonucuna varılmıştır. Uzun'un 2023 yılında yaptığı

çalışmasında Yahudi düşüncesinde özgür irade problemi Yahudi dünyasının en önemli düşünürlerinden Gersonides'in iradenin özgürlüğü hakkındaki görüşleri açısından ele alınmaktadır. Bu bağlamda tezde, Gersonides'in özgür irade meselesine dair görüşlerinin bulunduğu Tanrı, evren ve insan arasındaki ilişki, ön bilgi ve inayet ana başlıkları altında ele alınmıştır. Plantinga (2022), Tanrının varlığı ile kötülüklerin varlığının mantıksal olarak birbiri ile tutarsız olup olmayacağını, özgür irade savunması olarak bilinen yaklaşımın ayrıntılarını, tanrının her şeyi bilmesi ve insan özgürlüğünün birbiriyle bağdaşıp bağdaşmayacağını yorumlamaktadır. Batı düşüncesindeki Fatalizm problemini Tanrının ön bilgisi ve özgür irade bağlamında ele alan Özgökman (2015), eserinde bu konuda öne sürülen çözüm denemelerini kronolojik sırayla incelemektedir. Öne sürülen çözüm denemelerine bakıldığında, okurlara bu sorun ile ilgili farklı bir bakış açısı kazandıracağını söylemek mümkün görünmektedir. Bu nedenle, problemin çözümü için farklı bakış açılarını içeren söz konusu eser, bu soruna ilişkin çözüm önerilerini merak eden araştırmacılar için kaynak eser niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Özgür İrade, Din, Literatür Taraması, Dindarlık.

Madde Bağımlılığı: Bağımlılıkla Mücadelede Dindarlık Etkisi

Zahide ÇAKAR
Yüksek Lisans Öğrencisi
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri
zahideckr9@gmail.com
0009-0007-8465-7294

Özet

Modernizm sonrası dünyaya hâkim olan salt akılcı düşünce yapısı sonucunda bireylerin manevi ihtiyacının göz ardı edilmesi, günümüz insanın yaşadığı birçok sorunun temelini oluşturmaktadır. Bireylerin manevi ihtiyacını karşılamada dinin etkisi yadsınamaz bir gerçekliktir. Din psikolojisinin konularından olan sabır, şükür, tevekkül, dua gibi kavramların olumsuz durumlar karşısında insanların hayatına olumlu katkılarından söz etmek mümkündür. Bireylerin de gündelik yaşam içerisinde yaşadığı sorunlar karşısında bağımlılık gibi bazı olumsuz davranışlara yöneldikleri söylenebilir. Bu noktada dinlerin insanları güzel olana yönlendirmesi ve insanlardan kendilerine zarar verecek davranışlardan uzak durması yönündeki beklentileri sebebiyle madde bağımlılığı gibi sağlığa zarar veren davranışlara karşı olumlu etkisinden söz edilebilir. Dolayısıyla dinin hem madde bağımlılığına engel olmada hem de tedavi sürecine katkı sağlamada faydası olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda araştırmanın konusunu madde bağımlılığıyla mücadelede dindarlık etkisi oluşturmaktadır. Madde bağımlılığıyla mücadelede dindarlık etkisi araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Günümüzün önemli sorunlarından olan madde bağımlılığıyla mücadelede dinin bireyler üzerindeki olumlu etkisine dikkat çekmek ve bağımlılıkla mücadelede dini başa çıkma yönteminden faydalanılması yapılan çalışmanın önemini oluşturmaktadır. Yapılan literatür taramasıyla birlikte madde bağımlılığıyla mücadelede dindarlık etkisi hakkında genel bir sonuca ulaşılması çalışmanın özgünlüğünü oluşturmaktadır. Madde bağımlılığıyla mücadele ve dindarlık ilişkisi ve bunun yanında madde bağımlılığı, madde bağımlılığıyla mücadele hakkında yapılacak olan çalışmalarda ilgili literatüre katkı sağlaması hedeflenmektedir. Araştırmada madde bağımlılığı ve dindarlık ilişkisini inceleyen çalışmalar hakkında doküman analizi yapılarak nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır. Bu kapsamda araştırma konusu olan tezler, makaleler ve akademik çalışmalar incelenecektir. Yapılan literatür taraması sonucunda dindarlığın bireyin hayatında olumlu yansımaları dolayısıyla madde bağımlısı bireylerde dindarlığın bağımlılıkla mücadele konusunda olumlu etkilerine rastlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Bağımlılık, Madde Bağımlılığı, Dindarlık, Bağımlılıkla Mücadele, Dini Başa Çıkma.

Kapitalizm ve Kişisel Gelişim Kültürü: Bireysel Yabancılaşma ve Toplumsal Etkiler

Zeynep KARABACAK
Yüksek Lisans Öğrencisi
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Din Sosyolojisi
zeyynep.karabacak@gmail.com
0009-0008-5383-4208

Özet

Kapitalizmin etkisi altında yeniden şekillenen kişisel gelişim kültürünün birey üzerindeki baskıcı ve yabancılaştırıcı etkilerini ele almaktadır. Kapitalist düzenin talepleri doğrultusunda sürekli gelişim arzusu, bireyin içsel dünyasıyla kurduğu ilişkiyi sarsmaktadır. Çalışma amacı, kişisel gelişim kültürünün kapitalizmle iç içe geçmesi sonucu bireyde yarattığı yabancılaşmayı araştırmaktır. Özellikle, bu kültürün bireyi kendisiyle sürekli rekabet halinde tutarak, bireysel mutluluk yerine toplumsal başarı odaklı bir yapıya dönüştüğünü tartışmaktadır. Bu çalışmanın önemi, kişisel gelişim kültürünün bireylerde yarattığı tükenmişlik ve yabancılaşmaya dikkat çekmesidir. Bu araştırma, genelde pozitif bir değerle anılan kişisel gelişim kültürüne kapitalizm eleştirisi üzerinden bakarak, konuya özgün bir perspektif getirmektedir. Literatürde kişisel gelişim kültürü genellikle bireylerin potansiyellerini gerçekleştirme aracı olarak ele alınmaktadır. Ancak bu çalışma, bu kültürün kapitalist sistemle bağlantılı olarak bireyde nasıl bir yabancılaşma yarattığını ortaya koyarak, eleştirel bir katkı sağlamaktadır. Çalışma literatür taraması yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Konuyla ilgili mevcut çalışmalar analiz edilerek, birey üzerindeki sosyolojik etkiler incelenmiştir. Kapitalist sistemin yarattığı hız ve sürekli gelişim baskısı, kişisel gelişim kültürünü bireyin öz benliğine yabancılaşmasını tetikleyen bir araç haline getirmiştir. Bireyler, içsel ihtiyaçlarını göz ardı edip başarı ve tüketim odaklı bir döngüye hapsolurken, gerçek potansiyelinden uzaklaşmakta ve toplumsal değerlerle bağını zayıflatmaktadır. Bu çalışma, bireyin kendine dönerek hız çağında "yavaşlamayı" ve "düşünmeyi" seçmesinin, aslında kendi benliğine ve topluma yeniden kavuşmak için bir fırsat sunduğunu öne sürmektedir

Anahtar Kelimeler: Kapitalizm, Kişisel Gelişim Kültürü, Yabancılaşma, Bireysel Başarı, Modernleşme.

Beyin Yıkama ve İntihar: Hasan Sabbah ve Fedaileri Özelinde Bir İnceleme

Abdulhalik KARACA
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri
akrc-61@hotmail.com
0009-0008-4016-9122

Özet

Bu çalışmada, Hasan Sabbah'ın dinî ve siyasi bir örgüt kurarak, seçtiği kişileri beyin yıkama yoluyla kendi çıkarları doğrultusunda suikastlar düzenlemeye ve intihara yönlendirme süreci ele alınacaktır. Bu çalışmanın amacı, insanların dinî ve psikolojik manipülasyonlar kullanılması sonucu psikolojilerinin ne şekilde etkilendiğini incelemektir. Ayrıca bu etkilenmeler sonucunda insanların nasıl aşırı davranışlara sürüklenebileceklerini saptamak da çalışmanın bir diğer amacıdır. Günümüzde birçok suikast ve intihar vakasına rastlanmakta, hatta din kullanılarak çeşitli terör örgütleri oluşturulmaktadır. 11. yüzyılda Hasan Sabbah'ın kurduğu "Fedailer" adlı grup, siyasi amaçlarla suikastlar gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda, tarihsel olarak geçmişten günümüze bireylerin ve toplumların nasıl beyinlerinin yıkandığı ve manipüle edildiğine dair bizleri aydınlatması açısından bu çalışma büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın özgünlüğü, Hasan Sabbah'ın oluşturmuş olduğu "Fedailer" adlı örgütü, din psikolojisi açısından inceleyerek, tarihsel bir örnek üzerinden dinî ve psikolojik manipülasyon süreçlerinin incelenmesi zeminine dayanmaktadır. Çalışma, Sabbah'ın "Fedailer" üzerindeki etkisini ve beyin yıkama tekniklerini analiz ederken, bu tür manipülasyonların bireyleri nasıl aşırı davranışlara ve kendi canını feda etmeye kadar götürebileceğini anlamamıza katkı sağlar. Genel olarak din psikolojisi literatüründe, Hasan Sabbah ve Fedaileri ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Bu konu kapsamında tarihsel araştırmalar ön plana çıkmaktadır. Yapılan bu çalışma dinî manipülasyon ve beyin yıkama süreçlerini din psikolojisi perspektifinden ele alarak literatüre özgün bir bakış açısı kazandıracaktır. Araştırmada Hasan Sabbah ile ilgili kaynaklar taranarak dokümantasyon yöntemi ile konu kapsamı dâhilinde ulaşılan veriler din psikolojisi bağlamında yorumlanmıştır. Sonuç olarak bakıldığında, Hasan Sabbah'ın özel olarak seçtiği kişiler "Fedailer" adlı gruba dâhil olabiliyorlardı. Burada seçilmişlik duygusu ön plandaydı, böylelikle örgüt içindeki diğer üyelerden daha üstün oldukları zihinlerine yerleştiriliyordu. "Fedailer" adlı grup üyelerinde gizlilik ve dinî bağlılık da ön plandaydı. Böylece Sabbah; fedailerini sosyal ve bireysel izolasyona tabi tutarak onları kendi menfaatleri doğrultusunda kullanabiliyordu. Ayrıca beyin yıkama teknikleri sonucunda vaat edilen cennet fedailere gösteriliyor, böylelikle fedailer ölümden korkmuyor dahası ölümü hoş karşılıyorlardı. Tüm bunların yanı sıra ideolojik olarak ölüm fedailer için en üstün görev olarak dinî ve psikolojik manipülasyonlar ile

zihinlerine yerleştiriliyordu. Bunun sonucunda ise Hasan Sabbah'ın bir emri ile hayatlarına anında son verebiliyorlardı. Bu sayede Sabbah, kendi örgütüne karşı olan dinî ve siyasi liderlere her an bir suikastçı tarafından öldürülebilecekleri mesajını vererek onları ölüm korkusuyla manipüle edebiliyordu. Tüm bunlar ışığında insanların dinî ve psikolojik manipülasyonlar ile beyinlerinin yıkandığı ve bireylerin veyahut örgütlerin insanları kendi menfaatleri doğrultusunda kullanılabileceği aşikârdır. Günümüzde birçok insan dinî ve psikolojik manipülasyonlarla baskı altına alınarak şiddet eylemlerine yönlendirilmekte veya başkalarına zarar vermeye itilmektedir. Özellikle sosyal medya platformları aracılığıyla yapılan siber zorbalık sonucu birçok gencin dinî ve psikolojik manipülasyonlara maruz kalarak intihar eğilimleri göstermekte veya başkalarına zarar vermeye yönelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Hasan Sabbah, İntihar, Beyin Yıkama, Dinî ve Psikolojik Manipülasyon.

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Deizm Algısı

(Çorum Örneği)

Servet YILMAZ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri
servetx1974@hotmail.com.tr
0009-0008-4016-9122

Özet

Bu bildirinin konusu İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin deizm algılarının Din Psikolojisi Perspektifinden İncelenmesidir. Ülkemizde zaman zaman gençler arasında yeni dini akımların yayıldığına dair iddialar ortaya atılmaktadır. Gençlerin dinden uzaklaşarak ateizm, deizm, agnostisizm vb. akımlara yöneldikleri iddialarının yapılacak akademik çalışmalarla açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Şayet bu akımlara bir yönelim varsa bunun sebeplerinin ortaya konması gerekmektedir. Bu sayede dinin ve dini kültürün gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılmasında hatalı ya da eksik bir husus varsa bunlar tespit edilmiş yeniden gözden geçirilerek gençlerin ihtiyaçları doğrultusunda güncellenmesi sağlanmış olacaktır. Bildiri, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin deizm düşüncesiyle ilgili problemlerini ortaya koymak ve bu problemlerle ilgili öğrencilerin dini konulardaki ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebilmesine katkı sağlaması amacını taşımaktadır. Ortaöğretim kurumlarında ateizm, dini şüphe vb. konularda çalışmalar söz konusu olsa da doğrudan deizm düşüncesiyle ilgili çalışmalara ülkemizde çok rastlanmamaktadır. Çalışmamız; hakkında az sayıda araştırma olan İmam Hatip liselerinin deizm algısına ışık tutması açısından önemlidir. Çalışmamızın özgünlüğünü sağlayan yönü din psikolojisi alanında Çorum İmam Hatip Liseleri üzerine bu çalışmanın ilk olmasıdır. Bu çalışmanın gençlerin din ve inanç algısını anlamaya yönelik önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle deizm akımının nedenlerini ve etkilerini ele alarak, din psikolojisi ve eğitim alanında literatüre yeni bir perspektif kazandırabilir. Bu sayede, eğitim müfredatlarının güncellenmesine yönelik somut öneriler de geliştirebileceği düşünülmektedir. Çalışmada veri toplamak amacıyla görüşme (mülakat) tekniği kullanılmıştır. Görüşme, belirli bir konu veya deneyim hakkında bilgili bir kişiyle, çoğu zaman önceden hazırlanmış soruları içeren bir konuşma yapılması ve bunun bütünlüğü içinde kaydedilmesidir. Araştırmada izlenilen görüşme yaklaşımı ise yarı yapılandırılmış görüşmedir. Bu görüşme tekniğinde araştırmacı, belirlediği konu ya da alanlara bağlı kalarak önceden hazırladığı soruları sormakta ve daha fazla bilgi almak için ilave sorular yöneltebilmektedir. Bu çalışmada öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, okudukları okullar (Anadolu İmam Hatip Lisesi, Proje İmam Hatip Lisesi) olmak üzere iki farklı okul türü temel alınarak, öğrencilerin yeni felsefi ve dini akımlardan biri olan deizme eğilimleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çorum İmam Hatip Liselerinden toplanan veriler

değerlendirildiğinde; deizm eğilimlerinin olmadığı gözlemlenmiştir. Bu akımlardan haberdar oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca Proje İmam Hatip Liseleri ile Proje olmayan İmam Hatip türleri arasında bu akımlara yönelim açısından farklılaşmanın olmadığı belirlenmiştir. Teist Tanrı anlayışının inançsal anlamda yüksek olduğu ancak İslam'ın pratik hayata yansıması olan ibadetler noktasında eksiklerinin olduğu kendi beyanlarından anlaşılmıştır. Bu sonucun çıkmasında İmam Hatip Liselerinde dini eğitimin daha yoğun olarak verilmesi, veli profilinin ağırlıklı muhafazakâr çevreden olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Deizm, Teizm, Din, İmam Hatip Lisesi.

Bireylerde Kimlik Arayışı ve Radikalleşme

Kübra TÜYSÜZ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Psikolojisi
kubratuysuz54@gmail.com
0009-0009-2828-1100

Özet

İnsanın hayatında zaman zaman kendine sorduğu "Ben kimim?" sorusu, bireyin bir yandan gelişmesi için ona basamak hazırlarken bir yandan da yanlış adımlar atmasına sebep olabilir. Birey belli dönemlerde kendisinde bir arayış süreci, boşluk hissi, dini öğrenme ve dini yaşama isteği gibi sebeplerin ön plana çıkmasıyla radikal dini gruplara katılmak isteyebilir. Araştırmamızın konusunu dilimize aşırılık, sınırda yaşama gibi anlamlarla yansıyan "Radikalizm" kavramı ve bireylerdeki kimlik arayışının radikalleşme ile ilişkisini ele alarak oluşturmuş bulunmaktayız. İnsanlar ve devletlerin çözüm bulmaya çalıştığı unsurlardan biri olan ve araştırmamızın temel konusunu oluşturan "dinsel radikalleşmenin" hem bu denli önemli bir konu olması hem de tüm toplumları ve devletleri yakından ilgilendiriyor olması bizi bu konuyu araştırmaya iten çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. Araştırmamızda bireylerin kimlik arayışını ve radikalleşmeye giden süreci disiplinler arası bir çalışma ile teorik olarak ele alıp tek bir araştırmada toplamayı amaçlamaktayız. Bireyin kimlik arayışında din olgusuna daha fazla sahip olmak istemesinin sebepleri, bireyin hayatında meydana gelen değişimleri, düşünce farklılıklarını ve bu sürecin işleyişini din psikolojisi açısından ortaya koymayı hedeflememiz araştırmamızın önemini vurgulamaktadır. Konumuzu disiplinler arası bir bakış açısı ile inceleyerek tek bir çalışma altında toplamayı hedeflerken bir yandan da bulunan verileri din psikolojisi açısından yorumlamayı planlıyoruz. Araştırmamızın din psikolojisinde sınırlı kaynağın olmasından doğan literatürdeki boşluğu doldurmayı ve konunun ilgililerini kapsamlı bir anlamda bilgilendirmesini hedeflemesi nedeniyle özgün bir çalışma olacağı kanaatindeyiz. Bireyin kimlik arayışı sürecinde boşluk hissi yaşaması, dini öğrenme ve yaşama gibi isteklerde bulunması buna bağlı olarak radikalleşme sürecine girebilmesi ve radikalleşmenin günümüz dünyasında oldukça önemli ve tehlikeli ancak henüz önemi kavranamamış olmasıyla birlikte bu konuda din psikolojisi alanındaki çalışmaların oldukça sınırlı olduğu gerçeğini bilmekteyiz. Çalışmamızın önceki çalışmaları da teorik anlamda kapsayıcı olacak olması sebebiyle din psikolojisi literatüründe önemli bir yere sahip olacağını düşünmekteyiz. Araştırmamızın kimlik arayışı, radikalizm, radikalizm süreci ve sebepleri ile ilgili ulaşılan veriler dokümantasyon inceleme yöntemi ile elde edilerek düzenlenecek ve teorik anlamda din psikolojisi açısından yorumlanacaktır. Araştırmamızda elde edilen verilere göre bireyin radikal dini gruplara katılımında kimlik arayışı, bireyin içinde oluşan benlik algısına yanıt bulma, samimi bir ortam arayışı boşluk hissi, dini öğrenme ve dini yaşama isteği gibi nedenlerin ön plana

çıkmasının yanı sıra toplum adaletsizliği, ekonomik sorunlar, kentleşme gibi çeşitli nedenler de görülmüştür. Bireyin radikal dini gruplara katılmasında psikolojik temeller olduğu ortaya çıkarılmıştır. Radikalleşme sürecinin öncelikle bireyin kimlik karmaşası, hayatta yaşanılan sorunlar veya her anlamda aradığı samimi ortama kavuşma isteği gibi nedenler sonrasında bireyin radikal dinî gruplara katılmak için harekete geçmesiyle devam eden ve zamanla şiddetli bir biçimde aşırılığa hatta terörizme ulaşabilen bir süreç olduğunu özetleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Radikalizm, Radikalleşme Süreci, Dinsel Şiddet, Terörizm, Kimlik Arayışı, Benlik Algısı.

Ahlâk Eğitiminde Duygular ve Duyguların Eğitimi (Çocukluk Dönemi)

Resul ARSLAN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Eğitimi
resularslan5519@gmail.com
0009-0007-3680-6160

Özet

Çocukluk dönemi ahlak eğitimi sürecinde duyguların eğitiminin ve dini duygunun ele alınması. Ahlak eğitimi sürecinde duyguların çocukluk dönemindeki bilişsel, gelişimsel, işlevsel ve sosyokültürel süreçlerini, dini duygunun gelişim sürecini ve düzenlenmesini, duyguların ahlak eğitimindeki rolünü, duyguların eğitiminde ailenin, okulun ve çevreninin rolünü, duyguların eğitilmesi sürecini ele almak. İnsanın dünyada var olduğu andan itibaren gelişimi başlamaktadır. Gelişim kelimesinin var olan bir şeyin kendine istenilen düzeyde kazanım sağlanması olarak anlamlandırıldığını hatırlayacak olursak Hz. Peygamber'in fıtrat hadisi özelinde, duyguların insanın özünde olduğu anlaşılmaktadır. İnsan, aile ve çevresiyle kendi ahlaki duygularını şekillendirme noktasında duygusal gelişim sürecini özellikle çocukluk döneminde oluşturmakta, ileride yaşayacağı hayatta sevgi ve nefret temelli anlamlandırma sürecini başlatmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma din eğitiminde duyguların da eğitiminin imkânının ele alınabilmesini sağlayacaktır. Çalışmada, insanın duygu dünyasının şekillenmesinde ahlâk eğitiminin farklı bir yönüne temas edilerek duyguları edinimindeki rolüne dikkat çekilmiştir. İnsan diğer canlılardan farklı olarak baktığı ve duyduğu şeyi zihinsel süreçten geçirerek akıl süzgecinden geçiren, olaylar arasında bağ kurabilen ve ortaya çıkan bilgilerle yeni çıkarımlarda bulunabilen bir varlıktır. Tüm bu faktörlerden ayrı olarak da insanın olaylara ve insanlara karşı bakış ve hissiyatını etkileyen faktör duygu olarak adlandırılmaktadır. Duygu İnsanın varoluşsal sürecinde veya yaşadığı herhangi bir olaya ya da sarsıntıya yönelik iç benliğinde oluşan tutum, yaklaşım ve hissiyatın oluşmuş halidir. Duygular, insanın fikrini eyleme geçirmesinde motive edici yönü kadar kendi öz ihtiyaçlarının karşılanması için de yönlendirici ve değerlendirici bir fonksiyonu vardır. Ahlak eğitiminin en önemli sağlayıcısı olan din eğitimi bilim dalı literatüründe duygu ve ahlak kavramlarının daha çok dikkate alınarak eğitici eğitiminde daha fazla yer bulmasını sağlamak. Bu çalışmada çocukların ahlak eğitiminde duygulara ve bu duyguların nasıl insan karakterine nasıl kazanıldığı üzerine literatür taraması yapılacaktır. Bireylerin ruh halinin durumunu yansıtan duygular, aslında insan davranışlarının nerede, nasıl ne zaman ne kadar ve niçin sorularına vereceği cevabın ruhsal ve bedensel yansımalarını kapsamaktadır. Ahlâk eğitimi özelinde, duygular insanın ruhunun üflenmesiyle kendinde cevher olarak bulunup daha sonra gelişimsel süreç içerisinde aile ve çevresinin etkisiyle şekillenip

insanın varoluşsal düzlemde kendisini ifade etme ve hissiyatını yaşama şeklidir. Duyguları edinim sürecinde ahlâk eğitiminin katkısının daha fazla olması gerektiği ulaşılmak istenilen nihai sonuçtur.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Duygu Eğitimi, Çocukluk Dönemi, Ahlâk, Dini Duygu, Duygu Yönetimi.

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Okula Aidiyet Düzeylerinin İncelenmesi

Muhammet Fatih ADAK
Arş. Gör.
Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Din Eğitimi Anabilim Dalı
fatih.adak@marmara.edu.tr
0000-0002-3223-6283

Özet

Okula aidiyet, öğrencinin hem akademik başarısı hem de içerisinde bulunduğu gelişim dönemi açısından önemli bir faktördür. Öğrenciler için bu kadar önemli bir noktada bulunan okula aidiyet ile ilgili akademik çalışmalara ve bu çalışmaların sonuçları ışığında eğitimin sahası olan okullarda aidiyet geliştirici çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaca binaen çalışmamız yüz yılı aşkın bir geçmişe sahip olan imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeylerini çeşitli değişkenler ışığında incelemektedir. Araştırmanın amacı köklü bir geçmişe sahip olan imam hatip liselerinin öğrencilerinin okula aidiyet düzeylerini ortaya koymak ve çeşitli değişkenlerin okula aidiyet üzerindeki etkisini belirlemektir. İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeylerinin belirlenmesi bu okullarla ilgili geliştirilecek politikalara rehberlik edebilecek olması bakımından önemlidir. İmam Hatip Liseleri ile ilgili okula aidiyet çalışmalarına literatürde rastlansa da İstanbul örneklemiyle çalışan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Aynı zamanda seçilen değişkenlerden mezun olunan ortaokul türü değişkeni, 2012-2013 itibariyle tekrar eğitim-öğretime başlayan İmam Hatip Ortaokullarından mezun olan öğrencilerden İmam Hatip Lisesinde okumayı tercih edenlerin okula aidiyet bağlamında diğer ortaokullardan mezun olan öğrencilere kıyasla temayüz edip edemediğini incelemesi bakımından özgündür. Geniş bir örneklem grubuyla ve maksimum çeşitlilik gözetilerek farklı geçmiş, sosyoekonomi ve başarı düzeyleri bakımından birbirlerinden ayrışan 10 İmam Hatip Lisesinden 1041 öğrenciyle yapılmış olan bu çalışma literatürdeki çalışmalarla birlikte sahadaki durumun bütünlüklü bir şekilde incelenebilmesini sağlayacaktır. Örneklem seçim yöntemi olarak orantısız tabakalı örnekleme yöntemi, araştırma yöntemi olarak ise nicel desen esas alınmış, kesitsel tarama ve ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. Öğrencilerin okula aidiyet düzeyleri Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeği (PSSM) ile belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için gerekli olan uygulama izni İstanbul Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 18/05/2022 tarih, E-59090411-20-49925409 sayılı Anket ve Araştırma İzni (Muhammet Fatih Adak) konulu resmi yazısıyla verilmiştir. Çalışmada değişken olarak kullanılan unsurlar cinsiyet, sınıf düzeyi, okul, mezun olunan ortaokul türü, okulu tercih nedeni, okul döneminde kalınan yer ve aile gelir düzeyidir. Bu değişkenlerin okula aidiyet üzerinde etkisi olup olmadığının araştırıldığı testlerde cinsiyet, sınıf düzeyi, okul, okulu tercih nedeni ve okul

döneminde kalınan yer değişkenlerinin etkili olduğu görülürken mezun olunan ortaokul türünün okula aidiyet üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda aile gelir durumu ile okula aidiyet düzeyi arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Örgün Din Eğitimi, Aidiyet, Okula Aidiyet, İmam Hatip Lisesi.

Zihin Engellilerin Din Eğitimi Üzerine Yapılan Ulusal Bilimsel Araştırmaların İncelenmesi

Ayşegül ÖZDEMİR
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Eğitimi
aysegulhatik88@gmail.com
0009-0006-7624-1961

Özet

Bu çalışma, zihinsel engelli bireylerin din eğitimi ile ilgili yapılan ulusal bilimsel çalışmaları ele almaktadır. Zihinsel engellilerin din eğitimiyle toplumla bütünleşmeleri, aile bağlarının güçlenmesi ve eğitim sürecine katılımın artırılmasının önemi vurgulanmakta; mevcut literatür incelenmektedir. Bu çalışma, zihinsel yetersizliği olan bireylerin din eğitimi ile ilgili mevcut literatürü derleyip değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Zihin engelli bireylerin topluma katılımlarını destekleyecek ve sosyal uyumlarını artıracak din eğitimi alanındaki bilimsel çalışmaları inceleyerek, bu alanda çalışan eğitimcilere yapılan tüm çalışmaların bir arada sunmayı hedeflemekteyiz. Ayrıca, yapılacak yeni araştırmalarda eksik alanların tespit edilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktayız. Zihin engelli bireylerin din eğitimi, onların sosyal hayatta kendilerine yer bulmalarına ve toplumla bütünleşmelerine destek olan bir faktördür. Bu alanda yapılacak çalışmalar, zihinsel engelliler için özel bir eğitim yaklaşımı geliştirilmesine katkı sunacaktır. Çalışma, öğretmenlerin eğitim süreçlerini zenginleştirirken, alandaki literatüre de değerli bilgiler kazandırmayı ve gelecekteki araştırmalar için bir temel oluşturmayı hedeflemektedir. Zihin engelli bireylerin din eğitimi alanındaki literatür incelendiğinde, konuya yönelik araştırmaların sınırlı olduğu ve mevcut çalışmaların bütüncül bir derlemesini sunan bir çalışmanın bulunmadığı dikkat çekmektedir. Bu araştırma, alandaki bu önemli boşluğu doldurmayı amaçlamakta olup, zihin engellilerin din eğitimi üzerine yapılan çalışmaları bir araya getirerek kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır. Çalışmamız, bu alanda araştırma yapacak akademisyenler ve eğitimciler için mevcut literatürü derlenmiş ve analiz edilmiş bir kaynak olarak katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu çalışma, zihin engelli bireylerin din eğitimi konusunda literatürdeki eksiklikleri gidermeyi amaçlayarak mevcut araştırmaları derlemekte ve değerlendirmektedir. Literatüre sağladığı katkıyla, din eğitimi alanında çalışan akademisyen ve eğitimcilere kapsamlı bir kaynak sunarak yeni araştırmalar için temel oluşturmayı hedeflemekte, alandaki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi, Dergi Park Akademik ve Google Akademik veri tabanlarında "din eğitimi," "zihinsel engellilerde din eğitimi," ve "zihinsel engelli" anahtar kelimeleriyle yapılan taramalarda 2 kitap, 7 makale, 1 bildiri, 1 yüksek lisans ve 1 doktora tezi olmak üzere

toplam 12 bilimsel çalışma incelenmiştir. Bu araştırmada, zihinsel engelli bireylerin din eğitimi alanında ulusal literatürde bulunan sınırlı sayıdaki çalışmalar derlenmiş ve kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Ulaşılan 12 bilimsel çalışma, zihinsel engelli öğrenciler için din eğitimi yöntemlerinin belirlenmesi, ders kitapları ve programlarının değerlendirilmesi, öğretmen görüşleri ve özel yöntemlerin tespiti gibi konuları içermektedir. Bu çalışmanın, mevcut literatürdeki bilimsel çalışmaları bir araya getirerek alanda çalışan araştırmacılara kapsamlı bir kaynak sunması, yeni çalışmaların yönlendirilmesine katkıda bulunacak ve öğretmenlerin daha kapsayıcı din eğitimi programları geliştirmelerine rehberlik edecektir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Özel Eğitim, Zihin Engellilerin Din Eğitimi, Doküman İncelemesi, Alan Yazın İncelemesi.

Lise Çağındaki Gençlerin Aile İçi Din ve Değer Temelli Çatışmaları Çözme Becerileri Üzerine Nitel Bir Araştırma

Saliha KESKİN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Din Eğitimi
saliha.keskin1@ogr.sakarya.edu.tr
0009-0003-3473-9882
Hasan MEYDAN
Prof. Dr.
Sakarya Üniversitesi
Din Eğitimi ABD
hasanmeydan@sakarya.edu.tr
0000-0002-9093-7555

Özet

Çalışma, lise düzeyindeki gençlerin aile içinde ebeveynleriyle yaşadıkları din ve değer temelli çatışmalar ve bu çatışmaları çözme becerileri üzerine nitel bir araştırmadır. Çalışma gerek duyuşsal gerekse bilişsel ve davranışsal olarak değişimler yaşayan ergenlik dönemindeki bireylerin, bu dönemde ebeveynleriyle din ve değerler özelinde ne gibi çatışmalar yaşadıkları ve bu çatışmaları çözmek için ne gibi strateji ve beceriler geliştirdiklerini anlamayı amaçlamaktadır. Kişilerarası iletişimsel çatışmalar başlı başına olumsuz bir olgu olarak değerlendirilmemektedir. Aksine hayatın olağan bir parçası olan çatışma durumunu olumlu ya da olumsuz kılan, çatışmalara gösterilen yıkıcı ya da yapıcı tepkilerdir. Ancak çatışma olağan bir durum olsa dahi kişiler ve gruplar tarafından istenmeyen bir olgudur. Bu minvalde çatışmaların uzlaşı ile çözülebilmesi bireylerin çatışma çözme becerisine bağlıdır. Çatışma çözme becerisine sahip birey gerek aile içinde gerek sosyal ilişkilerinde karşılaştığı problemleri uzlaşı ile çözerek sağlıklı bir iletişim ağı geliştirebilmektedir. Bireyin en yakın iletişimde bulunduğu kişiler ise aile fertleridir. Bu bağlamda aile içi problemlerin yapıcı bir şekilde çözülebilmesi aile dinamiklerini koruyarak ailede uzun vadeli huzur ve mutluluğun devam etmesine katkı sağlar. Ancak bireyler tek bir çözüm stilini devamlı olarak kullanmamakta olup kişinin duygu, düşünce, durumu algılayış biçimi, empati biçimi gibi birtakım etkenlere bağlı olarak çatışma çözme stillerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu noktada Next Generation Türkiye Araştırması raporunda ifade edilen 'Gençlerin bir yandan bağımsız bir yaşam sürmeyi arzu ederken bir yandan da aileleriyle doğrudan çatışma ve yüzleşmeden kaçınmak için bilinçli başa çıkma stratejileri geliştirdikleri' (Next Generation) ifadesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmamız, gençlerin aile içinde yaşadıkları din ve değer temelli çatışmaları ve bu çatışmalara gösterdikleri tepki ve tutumları anlamaya yöneliktir. Ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimi olumlu ya da olumsuz yönden etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu iletişimi doğrudan

etkileyen olgulardan biri de din ve değerlerdir. Dini ve ahlaki değerlerin farklı yorumlanması ve kuşaklar arasındaki değer farkları, ebeveyn ve çocuk iletişiminde çatışmalara yol açabilmektedir. Bu doğrultuda çalışmamız din ve değer temelli çatışmalar özelinde gençlerin aile içinde yaşadıkları çatışmaları ve bu çatışmaları çözme becerileri üzerine tasarlanmıştır. Alanyazın incelendiğinde aile içi çalışmaların ekseriyetle anne-baba (eşler) arasındaki iletişim ve çatışmalara dair olduğu; ebeveyn ve çocuk arasındaki çatışma durumları ve bu çatışmaları çözme süreciyle ilgili çalışmaların eksikliği dikkati çekmektedir. Ayrıca din ve değerler özelinde iletişimsel çatışmalara dair bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmamız, tespit edilen bu boşluğa odaklanarak hazırlanmıştır. Çalışmamızda nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Örneklem grubu olarak ise lise düzeyindeki 14-18 yaş aralığındaki gençler belirlenmiştir. 2024 yılı içerisinde araştırmacının çevresinden başlayarak kartopu yöntemi kullanılarak toplamda 8 genç ile yüz yüze ve online şekilde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen veriler betimsel analiz ve yorumlama tekniği ile değerlendirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler değerlendirildiğinde gençler, ebeveynleriyle en çok ibadetler ve kılık-kıyafet hususunda çatışma yaşadıklarını ifade etmektedirler. Bu ve diğer yaşanan çatışmalarda gençlerin bir kısmı çatışmadan kaçınmayı tercih ettiklerini dile getirirken diğer bir kısmı problem üzerine karşılıklı konuşarak orta yol bulmaya çalıştıklarını ifade etmektedirler. Çatışmadan kaçınmayı tercih eden gençlerin, ailelerine karşı susmayı tercih ederken düşüncelerinden ya da yapmak istedikleri şeyden kendilerini alıkoymadıklarını; gerektiği noktada alternatif yöntemler geliştirdikleri görülmektedir. Gençlerin ekseriyeti çatışmalarının sebebi olarak ise ailesi tarafından duygu ve düşüncelerinin yeterince anlaşılmadığını düşünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Gençlik, Çatışma, Aile İçi İletişim, Kişilerarası Çatışma, Aile İçi Çatışma, Çatışma Çözme Becerisi.

Giriş

Çalışmamız lise düzeyinde öğrenim görmeye devam eden gelişim dönemi itibariyle gerek duyuşsal gerekse bilişsel ve davranışsal olarak değişimler yaşayan ergenlik dönemindeki gençlerin aile içinde ebeveynleriyle yaşadıkları din ve değer temelli çatışmalar ve bu çatışmaları çözme becerilerini konu edinmiştir.

Çalışmamızın amacı lise öğrenimine devam eden gençlerin ebeveynleriyle din ve değerler özelinde ne gibi çatışmalar yaşadıkları ve bu çatışmaları çözmek için ne gibi strateji ve beceriler geliştirdiklerini anlamaktır.

Dünya Sağlık Örgütüne (DSÖ) göre ergenlik, yaşamın ikinci 10 yılına yani 10-19 yaş aralığına denk gelen çocukluk ve yetişkinlik arasındaki geçiş dönemidir. Ülkemizde lise düzeyi öğrenim yaşı 14-18 yaşlarını kapsamakta olup aynı zamanda ergenlik dönemi yaş aralığına tekabül etmektedir. Ergenlik, bireyin bağımlı olma durumundan bağımsız olma durumuna, özerkliğe ve olgunluğa geçtiği gelişim

dönemidir.[1] Kimlik arayışının şekillendiği gelişim dönemindeki ergen birey, çağının gereği olarak içinde bulunduğu mevcut durumu sorgulamaya ve eleştirmeye açıktır. Bu fiziksel, sosyal ve duyuşsal açıdan geçiş dönemi ergenin kişilerarası iletişim becerilerini de doğrudan etkilemektedir.

Aile fertleri bireyin en yakın iletişimsel temasta bulunduğu kişiler arasındadır. Fiziksel ve düşünsel değişimler yaşayan ergenler, bu dönemde yaşadıkları değişimlere bağlı olarak ebeveynleriyle birtakım çatışmalar yaşayabilmektedirler. Kuşak farkı, ebeveynin çocuktan beklentileri, ergenin bireyselleşme ve özgürleşme isteği, ebeveyn tutumları, ilgi alanları ve bakış açılarındaki farklılıklar gibi sebepler ergenlerin ebeveynleriyle yaşadıkları iletişimsel çatışmaların temel sebepleri olarak sayılabilmektedir.

Çatışma, bir ya da birden çok kişinin bir konu üzerinde yaşadığı doğal bir anlaşmazlık ya da gerginlik durumudur. Çatışma kavramı literatürde genel çerçevede içsel çatışmalar, kişilerarası çatışmalar ve örgüt(grup) çatışmaları olarak üç başlıkta ele alınmaktadır. Konumuz bağlamında ele aldığımız *'kişilerarası çatışmalar'* genel manada "iki ya da daha fazla kişinin isteklerinin birbiri ile uyuşmaması durumunda ortaya çıkan anlaşmazlık" olarak tanımlanmaktadır.[2]

Çatışma başlı başına olumsuz bir olgu olarak değerlendirilmemekte olup çatışma durumunu olumlu ya da olumsuz kılan husus çatışmaya gösterilen tepkilerdir. Yıkıcı tepkiler, çatışma yaşayan taraflar arasındaki bağları ve iletişimi zayıflatırken; yapıcı tepkiler çatışma yaşayan taraflar arasındaki bağları kuvvetlendirmektedir. Çatışmaları yapıcı yollarla çözmek kişinin kendini tanımasına ve sosyal gelişiminin sağlıklı şekilde ilerlemesine yardımcı olmaktadır.[3]

Kişiler tarafından istenmeyen bir olgu olan çatışmanın olumlu yönde çözülebilmesi çatışma yaşayan tarafların çatışma çözme becerilerine bağlıdır. Çatışma çözme becerisine sahip birey, problemleri uzlaşı ile çözerek gerek aile içinde gerek sosyal ilişkilerinde sağlıklı bir iletişim ağı geliştirebilmektedir. Aile fertlerinin bireyin en yakın iletişimde bulunduğu kişilerden olduğu düşünüldüğünde aile içi problemlerin yapıcı bir şekilde çözülebilmesi aile dinamiklerini koruyarak ailede uzun vadeli huzur ve mutluluğun devam etmesine katkı sağlamaktadır.

Ancak bireyler çatışma çözme sürecinde tek bir çözüm stilini devamlı olarak kullanmamaktadırlar. Çatışma yaşayan tarafların duygu, düşünce, durumu algılayış biçimi gibi birtakım etkenlere bağlı olarak çatışma çözme stillerinde farklılıklar

---

[1] Nihan Uzak-Gülen Baran, "Ergenlerde iletişim Becerileri ve Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi", *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* 11 (2021), 315-342.

[2] Nuray Taştan, *Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programlarının İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Becerilerine Etkisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004), 8.

[3] Yasemin Yavuzer vd., "Ergenlerin Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi: Nicel ve Nitel Bir Çalışma", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28/1 (2013), 428-440.

ortaya çıkmaktadır. Çatışma çözme yöntemleri literatürde genel çerçevede "kavga/zorlama, kaçınma ve problem çözme/iş birliği" şeklinde üç farklı tutumla ifade edilmektedir. Johnson & Johnson (1994) ise çatışma çözme yöntemlerini beş başlıkta ele almış ve her bir başlığı farklı bir hayvan ismi ile adlandırmıştır: Kaçınma (kaplumbağa), Uyma (oyuncak ayı), Kavga/Zorlama (köpekbalığı), Uzlaşma (tilki) ve Problem Çözme/İş birliği (baykuş).

Çatışma çözme sürecinde kaçınma tutumunu benimseyen bireyler, çatışmayı yok sayarak ya da görmezden gelerek çatışmadan kaçınmaya çalışmaktadırlar. Kaçınma tutumundaki bir birey, karşı tarafa uyma ya da boyun eğme davranışı sergileyerek bunu gerçekleştirebilir.

Taraflar birbirlerinin gereksinimlerini kabul etmediklerinde, iletişimden kaçındıklarında ya da bir tarafın karşı taraf üzerinde güç kullanması durumunda taraflar birbirlerine karşı olumsuz duygular beslemeye başlar ve bu durumda çatışma kavgaya dönüşebilmektedir.

Problem çözme durumunda ise çatışma yaşayan taraflar arasında sağlıklı bir iletişim söz konusudur. Taraflar birbirlerine zarar vermeden birbirlerini dinlerler ve sorunlara odaklanarak çatışmayı çözmeye çalışırlar. Problem çözme stratejisini kullanabilen kişiler iş birliğine yatkın olmaktadırlar. Böylece problem çözme becerisine sahip bireyler anlayış ve saygı ile iki tarafın da gereksinimlerini karşılayacak şekilde çatışmalarını çözüme ulaştırabilirler.[4]

Diğer yandan Next Generation Türkiye: Gençlerin Sesi raporunda Lüküslü, "Gençlerin bir yandan bağımsız bir yaşam sürmeyi arzu ederken bir yandan da aileleriyle doğrudan çatışma ve yüzleşmeden kaçınmak için bilinçli başa çıkma stratejileri geliştirdiklerini ifade etmektedir."[5]

Bu noktadan yola çıkarak "Gençler ebeveynleriyle din ve değerler özelinde ne gibi çatışmalar yaşamaktadırlar ve bu çatışmaları çözerken ne gibi strateji ve beceriler geliştirmektedirler?" problemi çerçevesinde çalışmamızı tasarladık. Ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimi olumlu ya da olumsuz yönden etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu iletişimi doğrudan etkileyen olgulardan biri de din ve değerlerdir. Dini ve ahlaki değerlerin farklı yorumlanması ve kuşaklar arasındaki değer farkları, ebeveyn ve çocuk iletişiminde çatışmalara yol açabilmektedir. Bu doğrultuda çalışmamız din ve değer temelli çatışmalar özelinde gençlerin aile içinde yaşadıkları çatışmaları ve bu çatışmaları çözme becerileri üzerine tasarlanmıştır.

Alan yazın incelendiğinde aile içi çalışmaların ekseriyetle anne ve baba (eşler) arasındaki iletişim ve çatışmalara dair olduğu; ebeveyn ve çocuk arasındaki çatışma durumları ve bu çatışmaları çözme süreciyle ilgili çalışmaların eksikliği dikkati

[4] Enes Aydın, *Ergenlerde Çatışma Çözme ve Anne Baba Tutumlarının İncelenmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 13.
[5] Fatoş Karahasan, *Açılın Gençler Geliyor* (İstanbul: Ceo Plus, 2018), 85.

çekmektedir. Ayrıca din ve değerler özelinde ebeveyn ve çocuk arasında iletişimsel çatışmalara dair bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmamız, tespit edilen bu boşluğa odaklanarak hazırlanmıştır. Günümüzde oldukça yoğun şekilde kamuya yansıyan din ve değer temelli aile içi çatışmaların sağlıklı aile yapısı ve ergen gelişimi için bir risk oluşturduğu ve konuyu din ve değer temelli çatışmalar üzerinden ele alan çalışmaların yetersiz olduğu değerlendirildiğinde çalışmamızın alana katkı sunacağı değerlendirilmektedir.

1. Yöntem

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel yöntem, bir olguyu anlamayı ve yorumlamayı amaçlamaktadır.[6] Çalışmamızın asıl amacının gençlerin ebeveynleriyle ne gibi çatışmalar yaşadıkları ve bu çatışmaları ne gibi strateji ve becerilerle çözme eğiliminde olduklarını anlamak olması sebebiyle nitel yöntem tercih edilmiştir. Öncelikle konunun amacına uygun olacak şekilde araştırmacının çevresindeki ebeveyn ve gençlerle istişareler yapılmış ardından bir yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur.

Örneklem grubu olarak ise aynı zamanda ergenlik dönemine denk gelen lise düzeyinde öğrenim görmeye devam eden 14-18 yaş aralığındaki gençler belirlenmiştir. 2024 yılı içerisinde araştırmacının çevresinden başlayarak kartopu yöntemi kullanılarak toplamda 8 genç ile yüz yüze ve online şekilde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kartopu örneklem modeli araştırmaya katılan kişilerden hareketle ebeveynleriyle din ve değer özelinde çatışma yaşadığı düşünülen gençlere daha kolay ulaşma amacıyla tercih edilmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen veriler içerik analizi ve yorumlama tekniği ile değerlendirilmiştir. İçerik analizi, bulguların derinlemesine işlenerek fark edilemeyen kavram ve temaların keşfedilmesine imkan tanımaktadır.[7] Böylece görüşmelerden elde edilen bulgular analiz edilerek kod, kategori ve temalandırma yapılarak yorumlanmıştır. Kategori ve temalandırmaya dair yapı Tablo 2'de yer almaktadır.

Görüşme grubuna dair bilgiler aşağıda tablo halinde verilmiştir. Gizlilik esasına bağlı olarak katılımcıların adları gizlenmiş ve "K" kısaltma harfiyle her bir katılımcı numaralandırılmıştır. Çalışma grubuna ait bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

	Yaş	**Memleket**	**Sınıf Düzeyi**	**Cinsiyet**
K-1	18	İstanbul	12.sınıf	Kız
K-2	18	Düzce	12.Sınıf	Kız

[6] Kemalettin Taş, *Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2018), 173.
[7] Hasan Şimşek-Ali Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 242.

K-3	16	Düzce	11.Sınıf	Erkek
K-4	16	Düzce	11. Sınıf	Erkek
K-5	15	Kocaeli	10.Sınıf	Erkek
K-6	16	Bartın	11.Sınıf	Erkek
K-7	14	Düzce	9.Sınıf	Kız
K-8	15	Düzce	10.Sınıf	Kız

Tablo 2. Verilerden Elde Edilen Tema ve Kategoriler

Tema	**Kategoriler**
Çatışma Alanları	• Kılık-kıyafet • İbadetler
Çatışma Çözme Becerisi	• Kaçınma • Problem Çözme • Alternatif Yöntemler
Çatışma Nedenleri	Empati noksanlığı

2. Bulgular

Görüşmelerden elde edilen veriler üç tema üzerinden değerlendirilmiştir: çatışma alanları, çatışma çözme becerileri ve çatışma nedenleri. Belirlenen üç tema altında ise toplamda 6 kategori belirmiştir.

Çalışmamızda öncelikle çatışma alanları belirlenmeye çalışılmıştır. Çatışma alanlarının belirlenmesi aynı zamanda çatışma çözme sürecini anlamaya da yardımcı olmaktadır. Gençlerin ebeveynleriyle yaşadıkları çatışma alanı olarak kılık-kıyafet ve ibadetler hususları ön plana çıkmaktadır:

(İbadetler konusunda) "Uyarıları bazen rahatsız edici boyuta da ulaşıyor." (K-1)

(Kıyafet konusunda) "Ya çok karışıyorlar." (K-7)

"Mesela dışarı çıktığımda böyle giyinmeme izin vermiyorlar. Üzerine bir hırka ya da önünün kapalı olması gerekiyor. Dar olmaması gerekiyor. İşte makyaja falan da çok izin vermiyorlar. Annem özellikle giydiğim kıyafetlere çok karışır. Karıştığı için dışarı çıkmamışlığım da çok oldu." (K-2)

(İbadet konusunda) "Çoğunlukla kızarak yaklaşıyorlar." (K-4)

Çatışma hayatın olağan bir parçası olsa dahi kişiler tarafından istenmeyen bir olgudur. Böylece sosyal bir varlık olan insan, yaşadığı çatışmaları çözmek için

birtakım adımlarda bulunmaktadır. Johnson & Johnson (1994) çatışma çözme yöntemlerini beş başlıkta tasniflendirmektedir ve her bir durumu farklı bir hayvan ismi ile isimlendirmektedir: Kaçınma (kaplumbağa), Uyma (oyuncak ayı), Kavga/Zorlama (köpekbalığı), Uzlaşma (tilki) ve Problem Çözme/İş birliği (baykuş). Çalışmamızda referans olarak ele aldığımız rapora göre ise Lüküslü, gençlerin ailelerine karşı çıkmak yerine birtakım taktikler geliştirdiklerini, yalan söyleme veya onlardan gizleme gibi taktiklere başvurduğunu ileri sürmektedir.[8] Bu bağlamda gençlerle yapılan görüşmeler ele alındığında çatışma çözme teması altında "kaçınma, problem çözme ve alternatif yöntemler" kategorileri ön plana çıkmaktadır.

Ebeveynleriyle aralarındaki çatışmalarda uzlaşmacı olamayan gençler, çatışmadan kaçınmaya çalıştıklarını dile getirmektedirler:

"Kendi fikrimi kabul ettiremeyeceğimi bildiğim için tartışmaya sebep olacak konulardan kaçınmaya çalışıyorum" (K-1)

"Genelde ben onlara karşı ses çıkaramıyorum bu yüzden susup kenara çekiliyorum" (K-2)

Ancak çatışmadan kaçınan gençlerin tamamı aynı zamanda ailesine uyum göstermemektedirler. Ailesiyle çatışma yaşayacağını düşündüğü konularda bizzat çatışma yaşamaktan kaçınsalar dahi bu durumun kendilerini yapmak istediklerinden alıkoymadığını ve bazı alternatif yöntemler geliştirdikleri ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu durum çatışma çözme teması altında alternatif yöntemler kategorisi başlığını ortaya çıkarmıştır.

"Sessizce çekiliyorum kenara ama dediklerini de çoğu zaman yapmıyorum." (K-2)

"Ya genelde ben bir şey söylemiyorum. Ya direkt yapmıyorum ya da mesela namaz kıl mı dedi odama gidip bir süre sonra geri geliyorum. Mesela giyimim ailemin olmadığı yerde farklılık gösterir. Ailemin haberi olmuyor mesela." (K-1)

"Hiçbirinden (sosyal medya hesapları) haberleri yok. Yani şöyle benim adım mesela kendi lakabım Instagram'da. İzin vermiyorlar o yüzden gizliden kullanıyorum hiçbirini bilmiyorlar." (K-2)

"Mesela böyle giyinmeme izin vermiyorlar (üzerindeki kıyafeti işaret ediyor). Böyle giyindiğimden haberleri yok. (...) onlar yokken biraz daha rahat olma açısından böyle şeyler giyiyorum. Onların istediği kıyafetler insanı sıkıyor, boğuyor ben de okula gittiğim için falan rahatsız hissettiriyor ben de böyle bir seçenek şey yapıyorum kendime." (K-2)

Gençlerin çatışma çözme sürecinde ön plana çıkan bir diğer yaklaşım ise problem çözme becerisidir. Problem çözme, çatışma yaşayan tarafların birbiri ile sağlıklı

[8] British Council Türkiye, "Next Generation: Türkiye'deki Gençlerin Sesi" (Erişim 05 Şubat 2024).

iletişim kurmasına bağlı olarak birbirlerini suçlamadan ve birbirlerine zarar vermeden sorunları çözmeye odaklanmaktır.[9]

"Sakin kalırım. Anlayışlı olmaya çalışırım. Konuşurum onlarla. Onlar da beni anlarlar. Süreci böyle yönetirim yani." (K-5)

"Biraz daha sakin kalmaya çalışıyorum. Onları da anladığımı dile getiriyorum. O şekilde sularına gide gide..." (K-7)

"Genelde konuşarak çözmeye çalışıyoruz." (K-3)

"Genellikle bir çatışma yaşarsam bir abi, abla, arkadaş olur; onlara danışır bir tavsiye alırım. Onların tecrübesi benden çok olduğu için, beni de sevip saydıkları için ben genelde uyarım onlara. Uyum gösteremediğim olursa da orta yol bulmaya çalışırım." (K-4)

Çatışmaların iletişim eksiklikleri, değer ve inanç farklılıkları, kuşak farkı gibi birçok temeli olabilmektedir. Çatışma nedenlerinin farkındalığı aynı zamanda çatışmanın yapıcı bir şekilde çözülebilmesi için temel bir adımdır. Çatışmaların nedenlerinin tespiti ve farkındalığı doğru çözüm stratejilerini geliştirmek, iletişimi iyileştirmek, kalıcı çözümler üretmek için önem arz etmektedir. Gençlerin ebeveynleriyle yaşadıkları çatışmaların nedenlerine bakıldığında gençlerin ekseriyeti çatışmalarının sebebi olarak ailesi tarafından duygu ve düşüncelerinin yeterince anlaşılmadığını düşünmektedir.

"Sabit fikirleri..." (K-1)

"Ya biraz ne denir eski kafalı ya da o düşünme yapısı. Mesela dedem babama karşı bu tutumlardaydı dedem anneme karşı da bu tutumlardaydı o yüzden onlar da hani öğrendiklerini bize karşı yapıyorlar. Ne kadar yanlış olsa da anlatamıyoruz bizi dinlemiyorlar. Öyle yani." (K-2)

"Anlamamak bunu direkt söyleyebilirim anlamamak. Ya da anlaşamamak da diyebilirim. Demiştim ya hani annem böyledir dediği dediktir babam da anlayışlı biridir. Tam zıttı ikisi de. İkisinin ortasında bir çocuk hani hiç yoktan iyidir diyebilirim yani (gülüyor). Ama asıl sebep anlamamak anlaşamamaktır yani bence. Anlaşamamanın temelinde ise çok birbirimize vakit ayıramamak olabilir, (ee) birbirimizi çok görememek olabilir." (K-3)

"Yeni nesli anlamaya çalışıyorlar ama çok iyi de değiller." (K-7)

Sonuç

Kişilerarası iletişimin doğal bir parçası olan çatışmalar, ebeveyn-çocuk iletişiminde de sıklıkla görülmektedir. Kuşak farkı, çevresel faktörler, farklı deneyimler ve algılamalar gibi birtakım nedenlerle ortaya çıkan aile içi çatışmalar, aile bireyleri

[9] Nuray Taştan, *Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programlarının İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Becerilerine Etkisi*, 36.

arasındaki sağlıklı iletişim ve etkileşimi tehdit ederek aile bireyleri arasındaki bağları zayıflatmaktadır. Çatışmalara gösterilen yıkıcı tepkiler, çatışma yaşayan taraflar arasındaki bağları ve iletişimi zayıflatırken; yapıcı tepkiler çatışma yaşayan taraflar arasındaki bağları kuvvetlendirmektedir. Kişiler tarafından istenmeyen bir olgu olan çatışmanın olumlu yönde çözülebilmesi çatışma yaşayan tarafların çatışma çözme becerilerine bağlıdır. Böylece çatışma çözme becerisine sahip birey, problemleri uzlaşı ile çözerek gerek aile içinde gerek sosyal ilişkilerinde sağlıklı bir iletişim ağı geliştirebilmektedir. Ancak bireyler çatışma çözme sürecinde tek bir çözüm stilini devamlı olarak kullanmamaktadırlar. Birtakım etkenlere bağlı olarak çatışma çözme stillerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Çatışma çözme yöntemleri arasında genel çerçevede "kavga-zorlama, kaçınma ve problem çözme/iş birliği" şeklinde sınıflandırılsa dahi gençlerin bir kısmının ebeveynleriyle bizzat çatışma yaşamaktan kaçınmak için birtakım alternatif çatışma çözme yöntemleri geliştirdikleri görülmektedir.

Lise düzeyinde eğitim görmeye devam eden gençlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler değerlendirildiğinde gençler, ebeveynleriyle en çok ibadetler ve kılık-kıyafet hususunda çatışma yaşadıklarını ifade etmektedirler. Bu ve diğer yaşanan çatışmalarda gençlerin bir kısmı çatışmadan kaçınmayı tercih ettiklerini dile getirirken diğer bir kısmı problem üzerine karşılıklı konuşarak orta yol bulmaya çalıştıklarını ifade etmektedirler. Çatışmadan kaçınmayı tercih eden gençlerin, ailelerine karşı susmayı tercih ederken düşüncelerinden ya da yapmak istedikleri şeyden kendilerini alıkoymadıklarını; gerektiği noktada ailelerine karşı ailelerinin istekleri doğrultusunda bir birey"-miş gibi" şeklinde bir rol oynama tutumunu benimsedikleri ancak ailelerinin olmadığı noktalarda farklı davrandıkları görülmektedir. Böylece çatışmadan kaçınarak aynı zamanda olmak istedikleri kişi ya da yapmak istedikleri eylemler için alternatif yöntemler geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Gençlerin ekseriyeti çatışmalarının sebebi olarak ise ailesi tarafından duygu ve düşüncelerinin yeterince anlaşılmadığını düşünmektedir.

Kaynakça

Aydın, Enes. *Ergenlerde Çatışma Çözme ve Anne Baba Tutumlarının İncelenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Karahasan, Fatoş. *Açılın Gençler Geliyor*. İstanbul: Ceo Plus, 3. Basım, 2018.

British Council Türkiye. "Next Generation: Türkiye'deki Gençlerin Sesi". Erişim 05 Şubat 2024. https://www.britishcouncil.org.tr/nextgeneration/turkey.

Şimşek, Hasan-Yıldırım, Ali. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 11. Basım, 2013.

Taş, Kemaleddin. *Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 1. Basım, 2011.

Taştan, Nuray. *Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programlarının İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Becerilerine Etkisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.

Uzak, Nihan-Baran, Gülen. "Ergenlerde iletişim Becerileri ve Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi". *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* 11 (2021), 315-342. https://doi.org/10.21733/ibad.910937

Yavuzer, Yasemin vd. "Ergenlerin Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi: Nicel ve Nitel Bir Çalışma". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28/1 (2013), 428-440.

Ulü'l-Azm Peygamberlerle İlgili Kıssaların Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi

Tuğba OĞUZ AKYÜZ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Eğitimi
tugbaoguz25@gmail.com
0009-0004-4769-6356

Özet

Ulü'l-Azm Peygamberlerin kıssalarının değerler eğitimi perspektifinden; sabır, adalet, merhamet ve dayanışma gibi evrensel değerlerin, toplumsal hoşgörüsüzlük, empati eksikliği ve ahlaki değerlerde azalma gibi günümüz sorunlarına çözüm üreten bir eğitim modeli geliştirmeye yönelik katkılar sunulmasıdır. Bu bildirinin amacı, Ulü'l-Azm Peygamberlerin kıssalarını sabır, adalet, merhamet ve dayanışma gibi evrensel değerler üzerinden ele alarak şu sorulara cevap aramaktır: Bu kıssalar, çağdaş toplumlarda artan empati eksikliği, toplumsal hoşgörüsüzlük ve ahlaki değerlerdeki azalma gibi sorunlara çözüm sunabilir mi? Eğitimde bu kıssalar, bireylere etik değerler kazandırmada nasıl etkili bir araç olabilir? Öğretmenlere rehberlik edecek bir model geliştirilmesi mümkün müdür? Ayrıca, bu modelin uygulanabilirliği ve eğitimcilere saylayacağı kolaylıklar hakkında sorulara cevap aramaktır. Bu çalışma, Ulü'l-Azm Peygamberlerin kıssalarını sabır, adalet, merhamet ve dayanışma gibi evrensel değerler çerçevesinde ele alarak değerler eğitimi açısından önemini ortaya koymaktadır. Günümüz toplumlarındaki sorunlara çözüm üretme potansiyeline sahip olan bu kıssalar, eğitim sürecine önemli katkılar sunabilir. Çalışma, öğretmenlere rehberlik edecek uygulamalı öneriler geliştirerek kıssaların eğitimde kullanılabilirliğini araştırmaktadır. Bilinçli ve ahlaki değerlere hassas bireylerin yetiştirilmesinde önemli katkı sağlaması düşünülmektedir. Ayrıca, eğitimde değerler eğitiminin önemini anlatan bu çalışma, mevcut eğitim modellerine yeni bir bakış açısının oluşmasını amaçlamaktadır. Mevcut literatürde kıssalar genellikle tarihsel ve dini bağlamda ele alınmışken, bu çalışma, kıssaların günümüzün sosyal ve ahlaki sorunlarına çözüm öneren bir eğitim aracı olarak değerlendirilmiştir. Bu açıdan farklılık göstermektedir. Eğitimdeki ahlaki sorunlara yönelik yenilikçi yaklaşımıyla uygulamalı çözümlerle öğretmenlere rehberlik edecek somut öneriler geliştirmesiyle de özgün bir değer taşımaktadır. Bu çalışma, literatürde daha çok Ulü'l azm peygamberlerin kıssaları dini ve tarihi bağlamda ele alınmıştır. Ancak bu araştırma, kıssaların eğitsel bir araç olarak kullanılmasına konusunda çağdaş sorunların çözülmesine yönelik eğitici öneriler getirerek ve öğretmenlere rehberlik edecek uygulamalı öneriler geliştirerek literatürde bu alanda eksik olan bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Bu çalışma, teorik bir çalışma olup, literatür tarama tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, araştırma konusu ile ilgili kitaplar, makaleler, tezler ve dergiler gibi çeşitli

kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu çalışmada, Ulü'l-Azm Peygamberlerin kıssalarının, değerler eğitimi bağlamında önemli bir eğitim aracı olabileceği sonucuna varılmıştır. Kıssaların, sabır, adalet, merhamet ve dayanışma gibi evrensel değerlerin kazandırılmasında etkili olduğu ve bu değerlerin, günümüz toplumlarında yaşanan empati eksikliği, toplumsal hoşgörüsüzlük ve ahlaki değerlerdeki bozulmaya karşı çözüm oluşturabileceği belirlenmiştir. Ayrıca, eğitimde bu kıssaların kullanımıyla öğretmenlere rehberlik edebilecek pratik öneriler geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu bulgular, değerler eğitimi alanındaki literatüre katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Değerler, Ulü'l Azm Peygamberler, Kıssalar.

Yaygın Din Öğretiminin Modern Dünyadaki Önemi, Türkiye'deki Faaliyetler Çerçevesinde Kapsamı ve Din Öğretiminin Temel Sorunları

Hatice DEMİRDEN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Din Eğitimi
haticedemirden1456@outlook.com
0009-0005-8025-7045

Özet

İnsanoğlu geçmişten günümüze birçok deneyimler neticesinde hayatını şekillendirmiş ve geliştirmiştir. Bu nedenle dinin var olduğu her yerde eğitimin boyutunu da irdelememiz gerekmektedir. Ayrıca toplumlardaki refah ortamını düzenleyen ana unsur dinin bireyler üzerindeki kontrolüdür. Dolayısıyla dinin amacının, yapısının ve ritüellerinin toplumlara ulaştırılması eğitim ile olmaktadır. Ayrıca din ve eğitimde, kültürler arası dini boyutların aktarımı önemli bir husustur. Bu aktarımın temel parçası dinin eğitim boyutundan başkası değildir. Bu nedenle insanlar arası ilişkileri düzenleyen unsurlar arasında hem dinin hem de eğitimin öneminin büyüklüğünden bahsedilmektedir. Bu bildirinin amacı, Türkiye'de yaygın din eğitim kurumlarını irdeleyerek şu sorulara cevap aramaktır: Diyanet İşleri Başkanlığının yürütmüş olduğu din hizmeti sorumluluğunun yeterli düzeyde olup olmadığı, çağın ihtiyaçlarına cevap verip veremediği vurgulanarak yaygın din eğitim faaliyet alanları ile halkın beklentileri ne yönde bir ivme kazanmıştır? Diyanetin günümüzdeki fonksiyonu nedir? Diyanet personelinin formasyon yeterlilikleri ne düzeydedir? Ayrıca bu gibi sorunsallara gerekli özenin gösterilmediği buna binaen istenilen doğrultuda düzgün bir hizmet anlayışı olamayacağı, doğru bir hizmet anlayışı için çağın ihtiyaçlarına kulak verilmesi, değişen toplumun din ihtiyaçlarına göre bir yol haritası çizilmesi halinde daha sağlıklı bir iletişim kurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye'de yaygın din eğitimi amaç ve işlevsellik yönünden önemini korumaktadır. Bir diğer yandan Türkiye' de bireylerin dini kültür boyutunun istenen düzeyde olmaması sebebiyle oluşabilecek problemlerin önüne geçmek için hedef kitlenin din ve bilgi düzeyinin yükseltilmesi gerekliliği yaygın din eğitiminin önemini ortaya koymaktadır. Yaygın din eğitiminin kişiye teorik bilgiden ziyade pratik hayattan bilgiler sunması gerektiği, ayrıca bilinçli, doğru bir Müslüman yetiştirmek ve bu konuda daha etkili olabilmek için nasıl bir yol izlenmesi konusunda rehberlik edecek öneriler geliştirmesiyle de özgün bir değer taşımaktadır. Örgün ve yaygın din eğitimi programlarından beklenilen amacın, öğretilen bilginin hayat boyu devamlılığını sağlamak, öğrencilerdeki davranış boyutunu da pekiştirerek bir nevi bireylerin sadece mesleki anlamda bir başarı elde etmesi değil aynı zamanda değerler eğitimi ile dini bir karakter oluşturmaları konusunda da rehberlik etmesini sağlamaktır. Bu çalışmada, literatür tarama tekniği kullanılarak araştırma konusu ile

ilgili kitaplar, makaleler, tezler gibi çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Sonuç olarak toplumsal bir varlık olan insanın, ihtiyaçlarına göre tertip edilecek din eğitimi programları ile dini öğretileri kendi öz kişiliğiyle daha rahat bağdaştırdığını, dolayısıyla örgün ve yaygın din eğitimi kapsamında sunulan içeriğin sadece dinin teorik bilgilerinin aktarıldığı bir müfredat olmaması gerektiği, bilakis öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerine göre değerler eğitimi aktarımının da bir görev olarak üstlenilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din, Eğitim, Öğretim, Din Eğitimi, Yaygın Din Eğitimi, Örgün Din Eğitimi, Din Öğretimi.

Şahsiyetin Şekillenmesinde Din Eğitiminin Katkısı

Nebi KAÇİRA
Doktora Öğrencisi
Atatürk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Din Eğitimi
nebikacira@gmail.com
0009-0005-8997-805X

Özet

Modern toplumlarda, bireylerin sağlıklı ve dengeli bir şahsiyet yapısına ulaşmaları giderek daha zor bir hal almaktadır. Günümüzde bireylerin sosyal, kültürel ve ahlaki değerlerle bütünleşmeleri, kendilerini tanıyabilmeleri ve güçlü bir karakter geliştirmeleri ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, din eğitiminin bireylerin şahsiyetini şekillendirmede ne derece etkili olduğu ve bu eğitimin bireylere nasıl rehberlik edebileceği önemli bir soru olarak öne çıkmaktadır. Bu seminerin amacı, din eğitiminin bireyin şahsiyet gelişimi üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Din eğitiminin bireyde ahlaki değerler, sosyal uyum, özdenetim ve sorumluluk bilincini geliştirme noktasında nasıl bir katkı sağladığını ortaya koymak hedeflenmektedir. Böylece, şahsiyet gelişiminde din eğitiminin önemini ve nasıl etkin bir şekilde kullanılabileceğini tartışmak amaçlanmaktadır. Şahsiyet gelişimi, bireyin topluma uyum sağlamasında ve sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasında temel bir rol oynar. Din eğitimi ise bireyin ahlaki ilkeler edinmesini, topluma uyumlu ve bilinçli bir birey haline gelmesini destekler. Bu nedenle, din eğitiminin sağlıklı bir şahsiyet yapısının oluşmasında sunduğu katkılar, bireysel ve toplumsal barış ve uyum açısından büyük önem taşımaktadır. Bu seminer, din eğitiminin şahsiyet gelişimine katkılarını vurgulamakta ve bu eğitimin etkinliğini artırmak için öneriler sunmaktadır. Bu çalışma, din eğitimi ile şahsiyet gelişimi arasındaki bağlantıyı bütüncül bir yaklaşımla ele alması açısından özgündür. Bu seminer, din eğitiminin şahsiyet gelişiminde üstlendiği rolü vurgulamak suretiyle eğitim politikaları ve uygulamaları açısından önemli bir kaynak oluşturacaktır. Bu seminerde, din eğitimi ve şahsiyet gelişimi üzerine yapılmış literatür taraması yapılmıştır. Din eğitiminin birey üzerindeki etkilerini değerlendiren akademik çalışmalar, raporlar ve kaynaklar incelenmiş; din eğitiminin ahlaki, sosyal ve psikolojik açılardan bireyin gelişimine katkıları analiz edilmiştir. Ayrıca, din eğitimi almış bireylerin gelişimi üzerine örnek olay incelemelerine ve teorik yaklaşımlara yer verilmiştir. Din eğitimi, bireyin ahlaki değerlerini pekiştirerek sağlıklı bir şahsiyet yapısının oluşumuna destek sağlamaktadır. Araştırma bulguları, din eğitiminin bireyde sorumluluk duygusu, içsel disiplin, empati ve toplumsal uyum geliştirdiğini göstermektedir. Sonuç olarak, din eğitimi bireyin sağlıklı bir şahsiyet yapısına ulaşmasında etkili bir araç olarak değerlendirilmekte ve toplumsal uyumu güçlendiren bir unsur olarak önemli bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Şahsiyet, Karakter, Eğitim, Din Eğitimi.

Memlük Âlimi Hasan B. Ebî Bekir El-Makdisî'nin Rü'yetullah'ı Anlama Yöntemi

Emin YALÇINKAYA
Doktora Öğrencisi
Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kelam
emin.yalcinkaya@ogr.sakarya.edu.tr
0000-0002-2388-6495

Özet

Çalışmamızda XV. yüzyılda Memlük devletinde yaşamış olan kelâm âlimi Makdisî'nin Gâyetü'l-Merâm Fî Şerhi Bahri'l-Kelâm isimli şerhinde ele aldığı rü'yetullah konusu incelenecektir. Bu konuya dair Makdisî'nin görüşlerinin ortaya konulması ve Gâyetü'l-Merâm özelinde Mâtürîdî kelâm ekolünün bu dönemde nasıl bir yapıya sahip olduğu gösterilmeye çalışılacaktır. Çalışmamız Memlük döneminde, düşünülenin aksine, Mâtürîdî kelâmının canlı bir yapıya sahip olduğunu göstermesi açısından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu bildiri Memlük döneminde Mâtürîdî kelâmının, düşünülenin aksine, canlı bir yapıya sahip olduğunu göstermesi açısından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Ülkemizde Memlük ilmî hayatına ve özellikle bu dönemin kelâm anlayışına dair yapılan çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir; ancak son yıllarda bu alana dair akademik teliflerin kaleme alındığı ve sempozyumların yapıldığı bilinmektedir. Bu sebeple çalışmamız, kelâm ilmi özelinde, Memlük ilim hayatının nasıl bir yapıya sahip olduğunu göstererek bu alana dair literatür boşluğunu doldurmayı hedeflemektedir. Çalışmamız öncelikle Makdisî'nin görüşlerini ihtiva etmesi sebebiyle Gâyetü'l-Merâm isimli şerh dikkate alınarak oluşturulacaktır. Buna ilave olarak konunun daha iyi anlaşılabilmesi için hem Mütekaddimûn ve Müteahhirûn döneminde yaşamış Mâtürîdî kelâm âlimlerinin görüşlerine hem de üzerine şerh yapılan Bahrü'l-Kelâm'ın müellifi Ebü'l-Mu'în en-Nesefî'nin de görüşlerine yer verilecektir. Makdisî'nin şerhte rü'yetullah konusunu klasik Mâtürîdî görüşünü göz önüne alarak izah ettiği görülmektedir. Bununla birlikte kendisinin Müteahhirûn dönemde yaşaması sebebiyle mantık önermelerine sıkça başvurarak konunun daha iyi anlaşılmasını sağladığı tespit edilmiştir. Bilhassa üzerinde çalıştığımız konuda delil olarak serdedilen âyet-i kerîmelerin mantık argümanları tarafından açıklanmaktadır. Sonuçta mantık ve felsefeye mesafeli olunan bir dönemde bu şekilde bir görüş açısı ile eseri kaleme alması onun diğer âlimlerden farklı bir telif türüne gittiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, Memlük, Mâtürîdî, Makdisî, Rü'yetullah.

Giresun Yazma Eserleri Üzerine Bir İnceleme

Melek DEĞERLİ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Giresun Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kelam
melek.hifa61@gmail.com
0009-0003-6622-1076
Kamil Ruhi ALBAYRAK
Dr. Öğr. Üyesi
Giresun Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Kelam Anabilim Dalı
0000 0002 2590 2073

Özet

Bu tebliğde Asılları Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan 794 eserden müteşekkil Giresun Yazmaları koleksiyonunda bulunan eserler konu edinilmiştir. Bu koleksiyon başta Giresun merkezde bulunan kütüphanelerden olmak üzere Tirebolu, Şebinkarahisar gibi büyük ilçelerde bulunan yazma eserlerin toplanıp Süleymaniye Kütüphanesi'ne bir bütün olarak nakledilmesi ile oluşturulmuştur. Giresun kütüphanelerinde bu eserler dışında bazı mahdut eserlerin şahıs yahut farklı koleksiyonlarda mevcudiyeti bilinmektedir. İncelenen eserlerin kapak, ketebe, ferağ, vakıf kaydı ve kenarlarındaki bilgilerden yararlanılarak Giresun şehrinin kütüphane ve medreseleri hakkında yeni bazı malumatlara ulaşılması, Giresun şehrinin ilmi ve kültürel dokusuna dair bağlantıların ortaya çıkarılması, özellikle kütüphanede bulunan akait ve kelam eserlerinin niteliklerinin tespiti tasnifi ve yorumlanması planlanmıştır. Osmanlı Devleti döneminde Giresun'da bulunan kütüphane ve medreselerin Giresun'un ilmi ve kültürel yapısına katkısını tespit etmek, medreselerdeki ilmi birikimi ve düşünce yapısını tespit etmek. Kelam ilminin başlat kütüphaneler olmak üzere halk ve medrese nezdindeki konumunu tespit etmek. Giresun'da bulunan yazma eser birikiminin mahiyetinin açığa çıkarılmasıyla şehrin henüz bilinmeyen ilmi ve kültürel dokusunun açığa çıkarılmasına katkı sunacağı değerlendirilmektedir. Yapılan saha taramasında Giresun yazma eserleri üzerine bu bildiride sunulan içerikte herhangi bir çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Asılları Süleymaniye kütüphanesinde bulunan Giresun'un yazma eserlerini tanıtmak, Giresun şehrine ve ilmi birikimine katkı sunmak, medreselerde okutulan eserlerin tespiti, akâid ve kelam eserlerinin tespit ve tanıtılması. Alana dair çalışma sahasının genişletilmesi ve derinleştirilmesi. Çalışma, elektronik ortamda gerçekleştirilen araştırma süresince yazma eserler bizzat incelenmiştir. Deskriptif, betimleyici bir yöntem kullanılmıştır. Muhtelif nitelikteki eserlerin çoğunluğu İslami ilimler sahasında olmakla birlikte fenni ilimlere ait eserler de mevcuttur. Eserlerin önemli bir kısmı İstanbul medreselerinde okutulan ders kitaplarıdır. Günümüzde

park halinde bulunan Giresun Merkez'deki Taşbaşı mevkiinde pek çok eseri içeren kütüphanelerin ve medreselerin olduğu ve eserlerin önemli bir kısmının bu kütüphanelerden temin edildiği anlaşılmıştır. İnanç sahasında kaleme alınan eserler kütüphanenin akait ve kelam alanında zengin bir birikime sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Kütüphane, Medrese, Yazma, Giresun.

Sırrı Giridî ve Mezheplere Bakışı

Hilal GÖKARAN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Dicle Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kelam
htnrkl@gmail.com
0009-0001-5568-3975

Özet

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine tekabül eden bir dönemde yaşayan ve yeni ilm-i kelam dönemi müelliflerinden sayılan büyük devlet adamı Giritli Sırrı Paşa'nın mezheplere bakışını ve geleneksel İslam anlayışını yansıtan kelama dair fikirlerini ortaya koymak. Sırrı Giridî Avrupa'da meydana gelen bilimsel gelişme ve fikrî hareketlerin Müslüman coğrafyada birçok alanda yenilik hareketlerini tetiklediği bir dönemde yaşamıştır. Kelamî kimliği ile ön plana çıkan bir müellifin yenilik hareketlerine bakışını ve mezheplere dair analizlerini incelemek, devrin atmosferini ve Ehl-i sünnet çizgisini muhafaza gayretlerini yansıtması açısından oldukça önemlidir. Sırrı-i Giridî'nin kelam ve mezheplere dair konuları ele alan eserleri mevcuttur. Bu eserlerinde kelama dair birçok konuyu ciddiyetle ele alarak, inkârcı akım ve fırkalara karşı reddiyeci yöntemle Ehl-i sünnet akaidini tahkim etmeye gayret göstermiştir. Müellifin bu fırkalara karşı ortaya koyduğu aklî ve naklî delilleri cem' eden bir çalışma ise bulunmamaktadır. Bu yönüyle de çalışmamız özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Osmanlı devletinin son dönemlerinde yaşayan çok yönlü bir mütefekkir, edip, şair ve âlim olarak Sırrı Paşa'nın kelamî yönünü, inkârcı akım ve mezheplere bakışını ortaya koyarak son derece önemli bir dönemde ilmî ve fikrî duruşunu tespit ederek alandaki boşluğu doldurmak. Sırrı Giridî'nin kısa bir hayat öyküsü ile kaleme aldığı eserlerinden mezheplere dair analizleri, Ehl-i sünnet akaidini savunurken kullandığı aklî ve naklî delilleri objektif bir metotla aktarmaya çalışacağız. Bu minvalde özellikle 73 fırka hadisini temel alarak yazdığı "Arau'l- Milel" isimli eserini ve kaleme aldığı diğer eserleri esas alacağız. Giridî ve eserleri hakkında yazılan tez, makale, bildiri ve diğer çalışmalardan da istifade edeceğiz. Sırrı Giridî, yeni ilm-i kelâm döneminde yazdığı eserlerde bid'at fırkalara karşı Ehl-i sünnet'in görüşlerini yüksek sesle dile getiren bir şahsiyet olarak dikkat çekmektedir. Başta Mu'tezile ve filozoflar olmak üzere birçok akım karşısında Ehl-i sünnet taraftarlığını geleneksel düşünceye bağlılıkla işlemektedir. Yeni ilm-i kelâm anlayışına ihtiyacın dile getirildiği bir dönemde, rü'yetullah konusunu Ehl-i sünnet metoduyla işleyen müstakil bir eser yazan Giridî, geleneksel Ehl-i sünnet anlayışını sürdürme yönündeki güçlü iradesini ortaya koymaktadır. Söz konusu risalede inkârcılar, filozoflar, Mu'tezile, Kerrâmiyye ve Mücessime gibi grupların itirazlarını aklî ve naklî delillerle çürütmeye çalışmaktadır. Çalışmamızda onun bu yöndeki vurgularını esas alarak Ehl-i sünnet inancının tahkimine dair çabalarını ön plana çıkaracağımıza inanıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Mezhep, Giridî, Ehl-i Sünnet, Fırka, Bid'at.

İmam Mâtürîdî'nin İman Anlayışı

Emre ÇERKEŞLİ
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kelam
cerkesli179@gmail.com
0009-0006-7855-665X

Özet

Bu tebliğin konusu İmam Mâtürîdî düşüncesinde iman anlayışını çeşitli boyutlarıyla incelemektir. İmanın insan yaşantısında olan konumu ve işlevi hususunda tarihsel süreçte farklı yaklaşım ve uygulamalar yaşanmıştır. İman kavramsal ve mahiyet içeriğinde mezhepler açısından farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Bu farklılıklar ise Hz. Peygamber'in vefatından sonra Müslümanlar arasında çıkan siyasi olaylar neticesinde imanın ve küfrün ne olduğu ve nasıl tanımlanması gerektiği ile ilgili hususlar Müslümanlar arasında çözülmesi gereken bir problem olmuştur. Bildirinin iman ve küfür anlayışının tarihsel süreçte ve günümüzdeki yeri konusundaki İmam Mâtürîdî bağlamında görüşleri ortaya koymaktır. İmam Mâtürîdî üzerinden iman ve küfür anlayışının nasıl açıklandığı ve İmam Mâtürîdî'nin Ebû Hanîfe'yi hangi konularda takip ettiği konusunda bilgi edinmek için önemlidir. Diğer mezheplerin görüşleri bu çalışmada tartışma şeklinde ele alınmayacaktır. Burada İmam Mâtürîdî'nin iman anlayışı üzerinde nasıl düşündüğü ve onları nasıl temellendirildiği konusunda bir inceleme yapılmıştır. Bu çalışmanın kapsamı İmam Maturidi'nin iman ve küfür ile ilgili düşünceleri ile sınırlı olup diğer mezheplerin görüşleri ele alınmayacaktır. İmam Mâtürîdî'nin imanla ilgili görüşleri, imanın tanımı, mahiyeti, mukallidin imanı, imanda artma ve eksilme, imanda istisna, iman- İslam ve iman-amel ilişkileri sırasıyla incelenmiştir. İmam Mâtürîdî'nin iman ve küfür anlayışı üzerine geçmişten günümüze etkisi ve Ebû Hanîfe'nin İmam Mâtürîdî üzerinde olan etkisi. Çalışmamızda veri tarama tekniği olan belgesel kaynak derlemesi tekniği ile tez konumuz ile ilgili literatüre ulaşmak hedeflenmektedir. Ayrıca iman ve küfür kavramları arasındaki ilişki karşılaştırma yöntemi ile ortaya koyulacaktır. Bu çalışmanın sonunda İmam Maturidi'nin iman ve küfür anlayışının Ebû Hanîfe'nin görüşleri paralelinde olduğu tespit edilmiştir. İmam Mâtürîdî yöntem ve bakış açısından Ebû Hanîfe'yi takip etmiştir. İman ve amel konusunda ayrıma gittiği ve herkesin bu konuda eşit olduğu anlaşılmıştır. Hz. Peygamber döneminden sonra yaşanan olaylarda görüldüğü üzere siyasetin dine yansımasıdır. Siyasetin din anlayışına ve dini meseleleri doğrudan etkileyen bir olgu olduğunu söylemek mümkündür. Bundan dolayı iman konusu Müslümanların tarih boyunca üzerinde durmuş oldukları önemli bir konu olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, İmam Mâtürîdî, Mâtürîdîlik, İman, Küfür.

Nûreddin Es-Sabûni'nin El Bidaye Fi Usûli'd Din Adlı Eserinde Teklif-i Mâ Lâ Yutak Konusu

Seher TAMER
Yüksek Lisans Öğrencisi
Yalova Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kelam
sehertamer6534@gmail.com
0009-0002-4107-2548

Özet

Bu çalışma Kelam ilmi alanında Nûreddin Es-Sâbûnî'nin El-Bidâye adlı eserinde teklif-i mâ lâ yutak bahsinde ele almaktadır. Sâbûnî'nin anlatımı, delillendirme yöntemi, bu ilme katkıları, muhalif görüşlerle münazara ve dialogları araştırılıp karşılaştırılacaktır. Ayrıca İstitâat ve Kudret Sıfatlarından da söz edilecektir. Bu çalışmanın amacı teklif-i mâ lâ yutak bahsinin muhtevasını Nûreddin Es-Sâbûnî'nin El-Bidâye kitabı çerçevesinde anlatıp, bu hususstaki reddiyelere delillerle cevap vermektir. Sâbûnî Kelam'ın karmaşık meselelerini açık ve anlaşılır bir tarzda ifade etmiştir. Böylesine büyük bir alimin kısa ve öz olarak ifade ettiği Teklif-i mâ lâ yutak bahsini El-Bidâye ekseninde delillerle okuyucuya sunup, konuya muhalif görüşler ve eserlerle karşılaştırıp, Ehl-i Sünnet'in görüşünü ortaya koyup literatüre kazandırılmasıdır. Teklif-i mâ lâ yutak bahsi daha yazılmış birçok tez ve makalede çalışılmıştır. Ancak bu konu farklı alimlerin görüşleri şeklinde ele alınmakla birlikte, yazar-eser çerçevesinde de ortaya konmuştur. Bizim çalışmamızın özgün yönü ise teklif-i mâ lâ yutak bahsini Nûreddin Es-Sâbûnî'nin El-Bidâye kitabı ekseninde ele alıp muhtevasını ortaya çıkarmaktır. Literatürde teklif-i mâ lâ yutak bahsi hakkında pek çok araştırma ve yazı bulunmaktadır. Bu çalışmamız Nûreddin es -Sâbûnî merkezinde bu görüşleri değerlendirerek literatüre katkı sağlamaktadır. Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Nûreddin es -Sâbûnî'nin hayatı, ilmî şahsiyeti, eserleri ve el Bidaye fi usûli'd din'in muhtevası hakkında bilgiler sunmaktadır. İkinci bölümde ise teklif-i mâ lâ yutak kavramının mahiyeti, tartışılması, istitâat ve kudret sıfatı ile ilişkisi ve inkâr edenlerin delilleri ile bu hususstaki reddiyeler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Mâtûrîdî âlimleri, Sâbûnî ve diğer mezheplere göre teklif-i mâ lâ yutak bahsini ispat eden akli ve nakli delilleri yer almaktadır. Farklı tez ve makalelerde eser teklif-i mâ lâ yutak konusunu ele alırken çalışmamız, El-Bidâye eserinde teklif-i mâ lâ yutak hususunu ele almaktadır. Literatürde daha önce bu eserde teklif-i mâ lâ yutak bahsi ele alınmamış olup, araştırmamız bu yönde literatüre katkısı olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, Matûrîdiyye Nûreddin es-Sâbûnî, el-Bidaye, Teklif-i mâ lâ yutak, İstitâat, Kudret.

Ebû Âmr'ın Râvisi Dûrî'nin Ferşî Rivâyetlerinin Analizi ve Kur'ân Tefsirine Etkisi

Yaşar GÜLDAL
Yüksek Lisans Öğrencisi
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri
sanatkarimam@gmail.com
0009-0008-2563-7100

Özet

Kur'ân'ın farklı kıraatlerine göre ayetlerin okunuşlarında farklılıklar görülebilmektedir. Bu farklılıkların sahih olanları olduğu gibi sahih olmayanları da vardır. On kıraat (Kırâʾat-i ʿAşere) imamlarından gelen okuyuşlar sahih kabul edilmiştir. Bu on imamdan biri olan Basra kıraat imamı olan Ebû Amr (ö. 154/771)'ın da râvisi Dûrî (ö. 246/860)'nin rivayetleri de kabul gören okuyuşlardandır. Kur'ân'ın manasıyla uğraşan müfessirler, ayetlere vâkıf olabilmek ve murâd-ı ilâhîyi anlayabilmek için farklı kırâʾatlere ve bu kırâʾatlerin birbirleri arasındaki farklılıklara dikkat çekmişlerdir. Kur'ân'ın farklı okunuşları hem Kırâʾat-i ʿAşere imamlarından hem de onların râvilerinden rivâyet edilmektedir. Kur'ân'ın anlaşılmasında Kırâʾat-i ʿAşere imamlarının kıraatleri önemli olduğu kadar, meşhur olmuş olan ravilerin rivâyetlerinin varlığı da o derece önemlidir. Çünkü farklı râvîlerin rivâyetleri, Kur'ân'ın anlaşılmasında farklı yorumların temelini oluşturmuştur. Bu ilmî arkaplanda, daha önce üzerinde çalışma yapılmamış olan Basra kıraat imamlarından biri olan Ebû Amr (ö. 154/771)'ın iki râvîsinden biri olan Dûrî (ö. 246/860)'nin ve onun ferşî kıraatinin analizini gerçekleştirmek suretiyle bu tebliğ, Kur'ân'ın tefsirine katkı sunmayı hedeflemektedir. Çalışmamız, Dûrî rivayetinin ferşi kıraat tahlilleri yapacak ve bazı örnekler üzerinden bu rivâyetlerin Kur'ân tefsirine etkisi gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsîr, Ḳur'ân, Dûrî, Rivâyet, Râvi.